

Lukas

Lukas 1

1. Nademaal velen ter hand genomen hebben, Vele oude leraars menen dat door dezen verstaan worden enige personen, die uit hun eigen beweging onderstaan hadden enige stukken der Evangelische geschiedenissen te beschrijven, die van de Christelijke kerk niet aangenomen zijn geweest, of die zij niet volbracht hadden. Doch anderen menen dat hierdoor *Mattheus* en *Markus* zouden kunnen verstaan worden, overmits *Lukas* zichzelf onder die schijnt te stellen, en vele historiën en stukken beschrijft, die van dezen òf niet, òf met weinige woorden aangeroord worden. om in orde te stellen een verhaal van de dingen, die onder ons volkomen zekerheid hebben; Namelijk Christenen.

2. Gelijk ons overgeleverd hebben, die van den beginne zelven aanschouwers Namelijk de apostelen en discipelen van *Christus*. Zie 1 Joh. 1:1. en dienaars des Woords geweest zijn; Dat is, der zaak, die hier beschreven wordt. Hebreën. Hoewel sommigen menen dat hierdoor *Christus* zelf verstaan wordt, gelijk hij also genaamd wordt Joh. 1:1.

3. Zo heeft het ook mij goed gedacht, hebbende alles van voren aan naarstiglijk Grieks *van boven af*. Want hij begint van de ontvangenis van Johannes den Doper. onderzocht, Grieks *achtervolgd, nagespeurd, nagebracht*; dat is, grondige kennis van alles gekregen hebbende, hetwelk alles van hem gedaan is door een bijzondere drijving des Heiligen Geestes, 2 Petr. 1:21; Hand. 15:25,28. vervolgens aan u te schrijven, voortreffelijke Grieks *machtigste*. Theofilus!

4. Opdat gij moogt kennen de zekerheid der dingen, waarvan gij onderwezen zijt. Het Griekse woord betekent veeltijds met levende stem te onderwijzen, doch wordt ook somtijds in het algemeen genomen voor allerlei onderwijzing, Hand. 18:25; Rom. 2:18; 1 Cor. 14:19; Gal. 6:6.

5. In de dagen van Dat is, ten tijde. Herodes, Namelijk de Grote. Zie van hem Matth. 2:1. den koning van Judea, was een zeker priester, met name Zacharias, van de dagorde van Abia; Grieks *Efemeria*; hetwelk hier betekent een zekere orde of klasse van priesters, die onder een hoofd stonden en enige dagen des jaars op hunne beurt den godsdienst in den tempel moesten waarnemen, van welke de orde van Abia de achtste was volgens de eerste instelling. Zie 1 Kron. 24:10. en zijn vrouw was uit de dochteren van Aaron, en haar naam Elizabet.

6. En zij waren beiden rechtvaardig voor God, Dat is, niet alleen voor de mensen, gelijk de huichelaars somtijds doen, maar in alle oprechtheid voor God. wandelende in al de geboden en rechten des Heeren, onberispelijk. Namelijk van de mensen; zonder ergernis te geven; want dat Zacharias niet zonder zonde geweest is, blijkt uit Luk. 1:20.

7. En zij hadden geen kind, omdat Elizabet onvruchtbaar was, en zij beiden verre op hun dagen gekomen waren.

8. En het geschiedde, dat, als hij het priesterambt bediende voor God, Namelijk als zijn bijzonderen dienst nevens anderen, also hij een gemeen priester was, en geen hogepriester, gelijk sommigen mene, want die moest met niemand loten. in de beurt zijner dagorde.

9. Naar de gewoonte der priesterlijke bediening, hem te lote was gevallen, dat hij zoude ingaan in den tempel des Heeren om te reukofferen.

10. En al de menigte des volks was buiten, biddende, Namelijk in de

voorhoven des tempels, 1 Kon. 7:12; 2 Kron. 4:9. ten ure des reukoffers.

11. En van hem werd gezien een engel des Heeren, staande ter rechter *zijde* van het altaar des reukoffers. Dit altaar stond in het heilige, waar achter was het heilige der heiligen met het voorhangsel afgescheiden. Hier moest tweemaal des daags, des morgens en des avonds, het reukwerk geofferd worden, Exod. 30:7,8.
12. En Zacharias, *hem* ziende, werd ontroerd, en vreze is op hem gevallen.
13. Maar de engel zeide tot hem: Vrees niet, Zacharias! want uw gebed is verhoord, en uw vrouw Elizabet zal u een zoon baren, en gij zult zijn naam heten Johannes. Dit is te zeggen in het Hebreeuws: de genade Gods, of begenadigd van God, of, *God heeft genadiglijk gegeven*.
14. En u zal blijdschap en verheuging zijn, en velen zullen zich over zijn geboorte verblijden.
15. Want hij zal groot zijn voor den Heere; Dat is, voortreffelijk: ten aanzien van zijne gaven en ambt, waarmede Hij alle andere voorgaande profeten is teboven gegaan, Matth. 11:9,11. noch wijn, noch sterken drank zal hij drinken, Gelijk de Nazireërs zich daarvan moesten onthouden. Zie Num. 6:3; Richt. 13:4,7. en hij zal met den Heiligen Geest vervuld worden, ook van zijner moeders lijf aan.
16. En hij zal velen der kinderen Israels bekeren tot den Heere, hun God.
17. En hij zal voor Hem heengaan, in den geest en de kracht van Elias, Zie hiervan Matth. 11:14. om te bekeren de harten der vaders Namelijk door zijn dienst. tot de kinderen, en de ongehoorzamen tot de voorzichtigheid der rechtvaardigen, om den Heere te bereiden een

toegerust volk. Dat is, bekwaam en vaardig om den Heere te ontvangen.

18. En Zacharias zeide tot den engel: Waarbij zal ik dat weten? Want ik ben oud, en mijn vrouw is verre op haar dagen gekomen.
19. En de engel antwoordde en zeide tot hem: Ik ben Gabriel, die voor God sta, Dat is, God voor zijn troon geduriglijk dien, gelijk de dienaars staan voor hunnen koning, om zijne bevelen te ontvangen. Zie Openb. 8:2. en ben uitgezonden, om tot u te spreken, en u deze dingen te verkondigen. Grieks *Evangeliseren*; dat is, blijde boodschap te brengen.
20. En zie, gij zult zwijgen, en niet kunnen spreken, tot op den dag, dat deze dingen geschied zullen zijn; om dies wil, dat gij mijn woorden niet geloofd hebt, welke vervuld zullen worden op hun tijd.
21. En het volk was wachtende op Zacharias, Namelijk dat hij zou uitkomen om hun den gewonen zegen te geven. Zie Num. 6:23. en zij waren verwonderd, dat hij zo lang vertoefde in den tempel.
22. En als hij uitkwam, kon hij tot hen niet spreken; en zij bekenden, dat hij een gezicht in den tempel gezien had. En hij wenkte hun toe, en bleef stom.
23. En het geschiedde, als de dagen zijner bediening vervuld waren, Dat is, ten einde gekomen waren; welke tijd was omtrent een halve maand in het jaar, 1 Kron. 24:7,18, telkens van den enen sabbat tot den anderen, 1 Kron. 9:25, en 2 Kron. 25:8, gedurende welken tijd zij in den tempel bleven, in enige woningen in de voorhoven des tempels tot dat einde gesticht. Zie Jer. 35:4. dat hij naar zijn huis ging.
24. En na die dagen werd Elizabet, zijn vrouw, bevrucht; Grieks *heeft ontvangen*. en zij verborg zich vijf

maanden, Namelijk totdat het volkomen kon blijken dat zij bevrucht was. zeggende:

25. Alzo heeft mij de Heere gedaan, in de dagen, in welke Hij *mij* aangezien heeft, om mijn versmaadheid onder de mensen weg te nemen. Dat is onvruchtbaarheid, die bij de Joden smadelijk was.

26. En in de zesde maand Namelijk nadat Elisabeth zwanger is geworden en Johannes de Doper ontvangen had, gelijk blijkt uit Luk. 1:36. werd de engel Gabriel van God gezonden naar een stad in Galilea, genaamd Nazareth;

27. Tot een maagd, die ondertrouwd was met een man, wiens naam was Jozef, uit den huize Davids; Dat is, geslacht. Zie Luk. 2:4. en de naam der maagd was Maria.

28. En de engel tot haar ingekomen zijnde, zeide: Wees gegroet, gij begenadigde; Dat is, die bij den Heere genade gevonden hebt, gelijk daarna de engel verklaart, Luk. 1:30. de Heere *is* met u; gij *zijt* gezegend onder de vrouwen. Namelijk omdat gij de eer en den zegen van God uit genade zult hebben, dat gij de moeder zult zijn, die den *Messias* ter wereld zal brengen. Zie Luk. 1:42,43.

29. En als zij *hem* zag, werd zij zeer ontroerd over dit zijn woord, en overlegde, hoedanig deze groetenis mocht zijn.

30. En de engel zeide tot haar: Vrees niet, Maria, want gij hebt genade bij God gevonden.

31. En zie, gij zult bevrucht worden, Of, *in het lichaam ontvangen*. en een Zoon baren, en zult Zijn naam heten JEZUS. Dat is, Zaligmaker, gelijk de engel verklaart, Matth. 1:21.

32. Deze zal groot zijn, en de Zoon des Allerhoogsten genaamd worden; Dat is, inderdaad zijn en van alle gelovigen daarvoor gekend worden, gelijk hierna ook Luk. 1:35. en God, de Heere, zal Hem

den troon van Zijn Dat is de koninklijke macht, door welke hier verstaan wordt het geestelijke rijk van *Christus*, waarvan Davids rijk een voorbeeld was. vader David geven. Namelijk naar het vlees. Zie Matth. 1:1.

33. En Hij zal over het huis Jakobs Dat is, de gemeente Gods, welke het geestelijke huis Jakobs en het Israël Gods is, Gal. 6:16. Koning zijn in der eeuwigheid, Namelijk een geestelijke koning. Zie Joh. 18:36. en Zijns Koninkrijks zal geen einde zijn.

34. En Maria zeide tot den engel: Hoe zal dat wezen, dewijl ik geen man bekenne? Dit vraagt zij overmits de engel haar, maagd zijnde, zulks aanzeide, zonder gewag te maken van haar toekomstenden man; en zij verstond uit de woorden des engels dat zulks dadelijk zou geschieden, alzo dat deze vraag van Maria niet voortkwam uit enig ongeloof, gelijk de vraag van Zacharias, Luk. 1:18, maar alleen uit ene begeerte om in dezen nader onderricht te worden.

35. En de engel, antwoordende, zeide tot haar: De Heilige Geest zal over u komen, Namelijk om alzo te werken door Zijne kracht in u, dat gij zonder toedoen des mans ontvangen zult. en de kracht des Allerhoogsten zal u overschaduwen; daarom ook, dat Heilige, Dat uit u geboren zal worden, Dat is, die heilige persoon. zal Gods Zoon genaamd worden. Hiermede wordt niet gezegd dat *Christus* de Zoon Gods zou zijn, omdat Hij van den Heilige Geest ontvangen is; want alzo zou Hij een Zoon des Heiligen Geestes zijn; maar omdat de ontvangenis uit den Heiligen Geest een zeker bewijs is dat de eeuwige Zoon Gods de ware menselijke natuur uit het vlees en bloed van Maria door de werking des Heiligen Geestes in enigheid zijns persoons heeft aangenomen. Hebr. 2:14; Fil. 2:7, gelijk Jesaja beide heeft geprofeteerd, Jes. 7:14.

36. En zie, Elizabet, uw nicht, is ook zelve bevrucht, Hieruit blijkt dat Elisabeth van harer moeder wege uit den stam van Juda geweest is, hoewel haar vader uit het geslacht

- van Aäron of Levi was, Luk. 1:5, want de priesters trouwden wel uit andere stammen huisvrouwen, omdat ze geen erfenis hadden. met een zoon, in haar ouderdom; en deze maand is haar, die onvruchtbaar genaamd was, de zesde.
37. Want geen ding *Grieks geen woord.* zal bij God onmogelijk zijn.
38. En Maria zeide: Zie, de dienstmaagd des Heeren; mij geschiede naar uw woord. En de engel ging weg van haar.
39. En Maria, opgestaan zijnde in diezelfde dagen, *Namelijk nadat zij zwanger geworden was, gelijk uit het volgende blijkt.* reisde met haast naar het gebergte, in een stad van Juda; *Dat is, liggende onder den stam van Juda. Deze stad schijnt de stad geweest te zijn genaamd Kiriath-Arbe, die, in den stam van Juda gelegen, den Levieten en priesters was ten deel gevallen, en in het gebergte lag, zuidwaarts van Jeruzalem. Zie Joz. 21:9,10,11.*
40. En kwam in het huis van Zacharias, en groette Elizabet.
41. En het geschiedde, als Elizabet de groetenis van Maria hoorde, zo sprong het kindeken op in haar buik; *Dit is geschied door een bovennatuurlijke en buitengewone beweging des Heiligen Geestes.* en Elizabet werd vervuld met den Heiligen Geest;
42. En riep uit met een grote stem, en zeide: Gezegend *zijt* gij onder de vrouwen, en gezegend *is* de vrucht uws buiks!
43. En van waar *komt* mij dit, dat de moeder mijns Heeren tot mij komt?
44. Want zie, als de stem uwer groetenis in mijn oren geschiedde, zo sprong het kindeken van vreugde op in mijn buik.
45. En zalig is *zij*, die geloofd heeft; want de dingen, die haar van den Heere gezegd zijn, *Dat is, van des Heeren* wege door den engel. Zie Luk. 1:31,32,33. zullen volbracht worden.
46. En Maria zeide: Mijn ziel maakt groot den Heere; *Dat is, roemt en prijst Hem op het hoogste.*
47. En mijn geest verheugt zich in God, mijn Zaligmaker;
48. Omdat Hij de nederheid Zijner dienstmaagd *Dat is, den nederen en geringen staat. Want het strijdt tegen de deugd van nederigheid daarvan te roemen.* heeft aangezien; want zie, van nu aan zullen mij zalig spreken al de geslachten.
49. Want grote dingen heeft aan mij gedaan Hij, Die machtig is, en heilig *is* Zijn Naam.
50. En Zijn barmhartigheid is van geslacht tot geslacht *Grieks tot geslachten der geslachten.* over degenen, die Hem vrezen.
51. Hij heeft een krachtig werk gedaan *Grieks kracht.* door Zijn arm; *Dat is, door zijne mogendheid.* Hij heeft verstrooid de hoogmoedigen *Namelijk gelijk het kaf van den wind verstrooid wordt; Ps. 1:4.* in de gedachten hunner harten.
52. Hij heeft machtigen van de tronen afgetrokken, en nederigen heeft Hij verhoogd.
53. Hongerigen heeft Hij met goederen vervuld; en rijken heeft Hij ledig weggezonden.
54. Hij heeft Israel, Zijn knecht, opgenomen, *Het Griekse woord betekent de helpende hand bieden, wanneer iemand gevallen of verlaten is.* opdat Hij gedachtig ware der barmhartigheid.
55. (Gelijk Hij gesproken heeft tot onze vaders, *namelijk* tot Abraham, en zijn zaad) in eeuwigheid.
56. En Maria bleef bij haar omtrent drie maanden, en keerde weder tot haar huis.

57. En de tijd van Elizabet werd vervuld, dat zij baren zoude, en zij baarde een zoon.
58. En die daar rondom woonden, en haar magen hoorden, dat de Heere Zijn barmhartigheid grotelijks aan haar bewezen had, *Grieks grootgemaakt had.* en waren met haar verblijd.
59. En het geschiedde, dat zij op den achtsten dag kwamen, om het kindeken te besnijden, en noemden het Zacharias, *Namelijk naar het gebruik der Joden, die den kinderen hunne namen gaven wanneer zij besneden werden, Gen. 21:3; Jes. 8:1; Luk. 2:21, gelijk daarom ook zulks bij ons in den doop geschiedt.* naar den naam zijns vaders.
60. En zijn moeder antwoordde en zeide: Niet *alzo*, maar hij zal Johannes heten.
61. En zij zeiden tot haar: Er is niemand in uw maagschap, *of, geslacht.* die met dien naam genaamd wordt.
62. En zij wenkten zijn vader, hoe hij wilde, dat hij genaamd zou worden.
63. En als hij een schrijftafeltje geeist had, *Dit waren tafeltjes of bordjes met was bestreken, waar men met priemen of griffels op schreef.* schreef hij, zeggende: Johannes is zijn naam. En zij verwonderden zich allen.
64. En terstond werd zijn mond geopend, en zijn tong *losgemaakt;* en hij sprak, God lovende. *Grieks zegenende.*
65. En er kwam vrees over allen, die rondom hen woonden; en in het gehele gebergte van Judea werd veel gesproken van al deze dingen. *Grieks woorden.*
66. En allen, die het hoorden, namen het ter harte, *Grieks legden het in hun hart;* dat is, behielden en overlegden deze dingen zorgvuldiglijk. zeggende: Wat zal toch dit kindeken wezen? En de hand des Heeren was met hem. *Dat is, een zonderlinge kracht en genade des Heeren.*
67. En Zacharias, zijn vader, werd vervuld met den Heiligen Geest, en profeteerde, zeggende:
68. Geloofd *Grieks gezegend.* zij de Heere, de God Israels, want Hij heeft bezocht, *Namelijk in genade.* en verlossing te weeg gebracht Zijn volke;
69. En heeft een hoorn der zaligheid ons opgericht, *Dat is, een sterken Verlosser, dat is, Christus gelijk Ps. 132:17.* Ene gelijkenis genomen van dieren, die hoornen hebben, waarmede zij groot geweld doen. in het huis van David, Zijn knecht;
70. Gelijk Hij gesproken heeft door den mond Zijner heilige profeten, die van het begin der wereld *geweest zijn;*
71. *Namelijk* een verlossing van onze vijanden, en van de hand al dergenen, die ons haten;
72. Opdat Hij barmhartigheid deed aan onze vaders, en gedachtig ware *Dat is, met de daad betoonde dat hij gedachtig ware.* aan Zijn heilig verbond;
73. *En* aan den eed, *Grieks den eed;* hetwelk sommigen uitleggen: *volgens den eed, of om den eed.* dien Hij Abraham, onzen vader, gezworen heeft, om ons te geven,
74. Dat wij, verlost zijnde uit de hand onzer vijanden, Hem dienen zouden zonder vreze.
75. In heiligheid en gerechtigheid voor Hem, al de dagen onzes levens.
76. En gij, kindeken, zult een profeet des Allerhoogsten genaamd worden; want gij zult voor het aangezicht des Heeren heengaan, *Namelijk van den Messias Jezus Christus.* Zie Matth. 3:3. om Zijn wegen te bereiden;

77. Om Zijn volk kennis der zaligheid te geven, in vergeving hunner zonden. *Of, tot, met.*
78. Door de innerlijke bewegingen der barmhartigheid onzes Gods, Grieks *ingewanden der barmhartigheid*. Ene gelijkenis, genomen van de mensen, welker ingewanden beroerd worden als het hart sterk met barmhartigheid ontstoken wordt, Gen. 43:30; 1 Kon. 3:26. **met welke ons bezocht heeft de Opgang uit de hoogte;** Daarmede wordt de *Messias* betekend, omdat Hij genaamd wordt *een ster uit Jakob opgaande*, Num. 24:17, en *de zonder gerechtigheid*, Mal. 4:2. Anders betekent het Griekse woord ook een opgaanden scheut of spruit, gelijk de *Messias* alzo genaamd wordt, Jer. 23:5; Zach. 3:8, en Zach. 6:12, maar Luk. 1:79 betoont dat het hier in de eerste betekenis bekwamelijker genomen wordt.
79. Om te verschijnen dengenen, *Of, verlichten.* die gezeten zijn in duisternis en schaduw des doods; om onze voeten te richten op den weg des vredes.
80. En het kindeken wies op, en werd gesterkt in den geest, *Of, door den Geest;* dat is, door de werking des Heiligen Geestes. en was in de woestijnen, tot den dag zijner vertoning aan Israel. Dat is dat hij tevoorschijn is gekomen, om onder de Israëlieten zijn ambt te bedienen en uit te voeren. Zie de aantekeningen Matth. 3:1.

Lukas 2

1. En het geschiedde in diezelfde dagen, Namelijk terwijl Maria zwanger ging. dat er een gebod uitging van den Keizer Augustus, Deze was de tweede Romeinse keizer, volgende op *Julius Cesar*, den eersten; en onder zijne regering was het Romeinse rijk in zijn meeste kracht en rust. Hij heeft geregeerd omtrent zes en vijftig jaren, en dit is geschied omtrent het twee en veertigste jaar van zijn keizerrijk. **dat de gehele wereld** Grieks *al het bewoonde;* namelijk aardrijk; hetwelk verstaan moet worden zover zich het Romeinse rijk toen uitstreckte. **beschreven zou worden.** Namelijk om daaruit te weten de menigte der onderdanen van het Romeinse rijk en hun vermogen, opdat een ieder naar hetzelfde zou kunnen geschat worden.
2. **Deze eerste beschrijving geschiedde,** Deze beschrijving wordt de eerste genaamd ten aanzien van nog een tweede, die daarna geschied is, waarvan gewag gemaakt wordt Hand. 5:37, en bij *Josef. Antiq. lib. 18, cap. 1.* als **Cyrenius over Syrie stadhouder was.** Deze wordt in de Romeinse geschiedenissen genaamd *Quirinus*, die stadhouder was over gans Syrië, waarvan Judea toentertijd een deel was.
3. En zij gingen allen om beschreven te worden, een iegelijk naar zijn eigen stad. Namelijk vanwaar hij afkomstig was en waar zijn geslacht woonde.
4. En Jozef ging ook op van Galilea, uit de stad Nazareth, naar Judea, tot de stad Davids, die Bethlehem genaamd wordt, Van deze stad zie Micha 5:1; Matth. 2:1, en wordt Davids stad genaamd, omdat David daar geboren en opgevoed was, 1 Sam. 17:12; Joh. 7:42. (omdat hij uit het huis en geslacht van David was);
5. Om beschreven te worden met Maria, zijn ondertrouwde vrouw, Het is wel gelofelijk dat Jozef haar nu al tot zich genomen had, volgens het bevel des engels, Matth. 1:20, maar wordt evenwel hier nog genaamd ondertrouwde, omdat zij met hem alzo leefde alsof zij maar ondertrouwd was geweest. **welke bevrucht was.**
6. En het geschiedde, als zij daar waren, dat de dagen vervuld werden, dat zij baren zoude.
7. En zij baarde haar eerstgeboren Zoon, Zie hiervan Matth. 1:25. en wond Hem in doeken, Grieks *windselen*. en legde Hem neder in de kribbe, omdat voor henlieden geen plaats was in de herberg.

8. En er waren herders in diezelfde landstreek, zich houdende in het veld, en hielden de nachtwacht over hun kudde.
9. En ziet, een engel des Heeren stond bij hen, *Namelijk onverwacht en haastelijk, gelijk het Griekse woord medebrengt.* en de heerlijkheid des Heeren omscheen hen, *Dat is, een goddelijke glans en klaarheid.* en zij vreesden met grote vreze.
10. En de engel zeide tot hen: Vreest niet, want, ziet, ik verkondig u grote blijdschap, *Grieks Evangeliseer; dat is, verkondig blijde tijding.* die al den volke wezen zal; *Namelijk Gods volk.* Zie Matth. 1:21.
11. *Namelijk* dat u heden geboren is de Zaligmaker, welke is Christus, de Heere, *Of, de Gezalfde.* in de stad Davids.
12. En dit zal u het teken zijn: *Namelijk waarvan gij het kindeken kennen zult, en bevinden waar te zijn wat ik u verkondig.* gij zult het Kindeken vinden in doeken gewonden, en liggende in de kribbe.
13. En van stonde aan was *er* met den engel een menigte des hemelsen heirlegers, *Dat is, der engelen, die als een heir des Heeren zijn, door wie Hij de vromen beschermt en de kwaden straft,* Ps. 34:8, en Ps. 103:21. **prijzende God en zeggende:**
14. *Ere zij God* *Of, heerlijkheid.* in de hoogste *hemelen,* en vrede op aarde, *Namelijk met God,* Rom. 5:1. in de mensen een welbehagen. *Dat is, het welbehagen Gods worde door hem aan de mensen vervuld,* 2 Thess. 1:11. Anders, *des welbehagens;* *dat is, in de mensen, die God naar zijn welbehagen heeft uitverkoren,* Ef. 1:5.
15. En het geschiedde, als de engelen van hen weggevaren waren naar de hemel, *Grieks weggegaan.* dat de herders tot elkander zeiden: *Grieks de mensen, de herders.* Laat ons dan heengaan naar Bethlehem, en laat ons zien het woord, dat er geschied is, *Dat is, de gehele zaak.* Hebreën. hetwelk de Heere ons heeft verkondigd.
16. En zij kwamen met haast, en vonden Maria en Jozef, en het Kindeken liggende in de kribbe.
17. En als zij Het gezien hadden, maakten zij alom bekend het woord, dat hun van dit Kindeken gezegd was.
18. En allen, die het hoorden, verwonderden zich over hetgeen hun gezegd werd van de herders.
19. Doch Maria bewaarde deze woorden alle te zamen, overleggende *die* in haar hart. *Of, vergelijkende die met het andere, dat namelijk haar tevoren hiervan meer geopenbaard en geschied was,* Luk. 1.
20. En de herders keerde wederom, verheerlijkende en prijzende God over alles, wat zij gehoord en gezien hadden, gelijk tot hen gesproken was.
21. En als acht dagen vervuld waren, *Dat is, als de achtste dag gekomen was.* Zie Hand. 2:1. dat men het Kindeken besnijden zou, zo werd Zijn Naam genaamd JEZUS, *Zie hiervan en van de uitlegging dezes naams* Matth. 1:21. welke genaamd was van den engel, eer Hij in het lichaam ontvangen was.
22. En als de dagen harer reiniging vervuld waren, *Namelijk Maria.* naar de wet van Mozes, *Zie van deze wet* Lev. 12:2,4. brachten zij Hem te Jeruzalem, opdat zij *Hem* den Heere voorstelden;
23. (Gelijk geschreven is in de wet des Heeren: Al wat mannelijk is, *Namelijk zowel van mensen als van gedierten,* Exod. 13:2; Num. 18:15,16,17. dat de moeder opent, zal den Heere heilig genaamd worden. *Namelijk om òf*

opgeofferd te worden, zo het reine gedierten waren, òf voor vijf sikkels gelost te worden, zo zij naar de wet niet opgeofferd mochten worden.)

24. En opdat zij offerande gaven, naar hetgeen in de wet des Heeren gezegd is, Zie Lev. 12:6,8, waar zulks wordt geordineerd voor geringe lieden; want de rijken moesten een jarig lam opofferen met een tortelduif, of jonge duif; het lam ten brandoffer en de duif ten zondoffer. een paar tortelduiven, of twee jonge duiven.

25. En ziet, er was een mens te Jeruzalem, wiens naam was Simeon; en deze mens was rechtvaardig en godvrezende; verwachtende de vertroosting Israels, en de Heilige Geest was op hem. Namelijk de Geest der profetie.

26. En hem was een Goddelijke openbaring gedaan door den Heiligen Geest, dat hij den dood niet zien zoude, Dat is, niet sterven. eer hij den Christus des Heeren zou zien.

27. En hij kwam door den Geest in den tempel. En als de ouders het Kindeken Jezus inbrachten, om naar de gewoonte der wet met Hem te doen; Grieks naar het gewoonlijke; waarvan hier tevoren gesproken is.

28. Zo nam hij Hetzelve in zijn armen, en loofde God, en zeide: Grieks zegende.

29. Nu laat Gij, Heere! Grieks ontbind, laat los; namelijk van dit ellendig leven, volgens uwe belofte. Zie dergelijke Fil. 1:23. Uw dienstknecht gaan in vrede naar Uw woord;

30. Want mijn ogen hebben Uw zaligheid gezien,

31. Die Gij bereid hebt voor het aangezicht van al de volken;

32. Een Licht tot verlichting der heidenen, Grieks openbaring. en tot heerlijkheid van Uw volk Israel.

33. En Jozef en Zijn moeder verwonderden zich over hetgeen van Hem gezegd werd.

34. En Simeon zegende henlieden, en zeide tot Maria, Zijn moeder: Zie, Deze wordt gezet tot een val en opstanding veler in Israel, Dat is, verordineerd, namelijk van God. Deze woorden zijn genomen uit Jes. 8:14, en worden verklaard van Paulus, Rom. 9:32,33; 1 Cor. 1:23,24; 2 Cor. 2:16, en 1 Petr. 2:6,7. Zie aldaar de aantekeningen. en tot een teken, dat wedersproken zal worden. Dat is, als een doelwit waarnaar elkeen mikt en schiet.

35. (En ook een zwaard zal door uw eigen ziel gaan) Dat is, bittere smarten, voornamelijk over het lijden en sterven van dezen uwen Zoon. opdat de gedachten uit vele harten Dat is, hun geloof en ongeloof zal voor den dag gebracht worden. Zie 1 Cor. 11:19. geopenbaard worden.

36. En er was Anna, een profetesse, een dochter van Fanuel, uit den stam van Aser; deze was tot groten ouderdom gekomen, Grieks tot vele dagen. welke met haar man zeven jaren had geleefd van haar maagdom af.

37. En zij was een weduwe van omtrent vier en tachtig jaren, dewelke niet week uit den tempel, Dat is, was gedurig of dagelijks in den tempel. met vasten en bidden, God dienende nacht en dag.

38. En deze, te dierzelfder ure daarbij komende, heeft insgelijks den Heere beleden, Dat is, bekend en betuigd dat Hij de verwachte *Messias* was. en sprak van Hem tot allen, die de verlossing in Jeruzalem verwachtten. Namelijk die beloofd was door den *Messias* te zullen geschieden.

39. En als zij alles voleindigd hadden, wat naar de wet des Heeren te doen

was, keerden zij weder naar Galilea, tot hun stad Nazareth.

40. En het Kindeken wies op, en werd gesterkt Hetzelfde wordt ook Luk. 1:80 gezegd van Johannes, doch *Christus* heeft deze gaven ontvangen niet met mate; Joh. 3:34. in den geest, *Of, door den Geest.* en vervuld met wijsheid; en de genade Gods was over Hem.

41. En Zijn ouders reisden alle jaar naar Jeruzalem, Namelijk naar het bevel Gods; Deut. 16:16. op het feest van pascha.

42. En toen Hij twaalf jaren *oud* geworden was, en zij naar Jeruzalem opgegaan waren, naar de gewoonte van den feestdag;

43. En de dagen *aldaar* voleindigd hadden, toen zij wederkeerden, bleef het Kind Jezus te Jeruzalem, en Jozef en Zijn moeder wisten het niet.

44. Maar menende, dat Hij in het gezelschap op den weg was, Namelijk dergenen, die met hen naar Nazareth wederkeerden. Want de Joden gingen naar de grote feesten met grote hopen tezamen op en keerden weder; Ps. 40:5. gingen zij een dagreize, en zochten Hem onder de magen, en onder de bekenden.

45. En als zij Hem niet vonden, keerden zij wederom naar Jeruzalem, Hem zoekende.

46. En het geschiedde, na drie dagen, dat zij Hem vonden in den tempel, zittende in het midden der leraren, hen horende, en hen ondervragende.

47. En allen, die Hem hoorden, ontzetten zich over Zijn verstand en antwoorden.

48. En zij, Hem ziende, Namelijk Jozef en Maria. werden verslagen; Namelijk omdat zij zagen dat Hij, nog een kind zijnde, zich onderstaan had met zulke grote leraars te spreken en te handelen. en Zijn moeder zeide tot Hem: Kind!

waarom hebt Gij ons zo gedaan? Zie, Uw vader en ik hebben U met angst gezocht. *Grieks beangst, of benauwd zijnde.*

49. En Hij zeide tot hen: *Wat is het,* dat gij Mij gezocht hebt? Wist gij niet, dat Ik moet zijn in de dingen *Mijns Vaders?* Namelijk die God mijn hemelse Vader mij heeft bevolen, en waartoe Ik van Hem in de wereld gezonden ben.

50. En zij verstonden het woord niet, dat Hij tot hen sprak.

51. En Hij ging met hen af, en kwam te Nazareth, en was hun onderdanig. Namelijk gelijk de kinderen hunne ouders schuldig zijn te gehoorzamen naar de wet, aan welke hij zichzelf had onderworpen. En Zijn moeder bewaarde al deze dingen in haar hart. *Grieks woorden.*

52. En Jezus nam toe in wijsheid, en in grootte, *Of, in ouderdom;* want het Griekse woord betekent beide; Luk. 19:3; Joh. 9:21,23. en in genade bij God en de mensen.

Lukas 3

1. En in het vijftiende jaar der regering van den keizer Tiberius, Deze was de derde keizer in het Romeinse rijk, die na Augustus in het rijk is gevolgd, onder wiens regering *Christus* ook gestorven is. als Pontius Pilatus stadhouder was over Judea, Nadat Archelaus, de oudste zoon van Herodes den Grote, die over Judea regeerde, Matth. 2:22, om zijn kwaad bestuur door de Romeinen verbannen was, hebben de Romeinse keizers hetzelfde land voortaan door hunne stadhouders laten regeren, van wie deze Pilatus de vijfde geweest is. Het overige van het land Kanaän werd door de andere zoon van Herodes geregeerd. en Herodes een viervorst over Galilea, Van deze viervorsten zie de aantekeningen Matth. 14:1, in wier landen, die hier genoemd worden, *Christus* veel gepredikt heeft, gelijk ook in Abilene, hetwelk in Dekapolis lag; Matth. 4:25; Mark. 5:20. en Filippus, zijn broeder, een viervorst over Iturea en

- over het land Trachonitis, en Lysanias een viervorst over Abilene;
2. Onder de hogepriesters Annas en Kajafas, Annas was de schoonvader van Kajafas, Joh. 18:13, en zij worden hier als twee hogepriesters gesteld, òf omdat de hogepriesters altijd een plaatsvervanger hadden, die, als zij onrein of ziek waren, hunne plaats bewaarde; zie Num. 4:32; 1 Kon. 4:4; 2 Kon. 23:4, en 2 Kon. 25:18; òf omdat zij toen ten tijde de ene het ene jaar en de andere het andere jaar het hogepriesterambt bedienden. Zie Joh. 11:49,51, en Hand. 4:6, alzo de opvolging van de rechte hogepriesters, van Aäron afkomstig, in verwarring was gekomen, en dat ambt nu ene weldaad of gift der Romeinen was geworden. geschiedde het woord Gods tot Johannes, den zoon van Zacharias, in de woestijn. Van deze woestijn, zie Matth. 3:1.
 3. En hij kwam in al het omliggende land der Jordaan, predikende den doop der bekering tot vergeving der zonden.
 4. Gelijk geschreven is in het boek der woorden van Jesaja, den profeet, zeggende: De stem des roependen in de woestijn: Van deze stem en profetie zie de aantekeningen Matth. 3:3, en Jes. 40:3. Bereidt den weg des Heeren, maakt Zijn paden recht!
 5. Alle dal zal gevuld worden, en alle berg en heuvel zal vernederd worden, en de kromme *wegen* zullen tot een rechten *weg* worden, en de oneffen tot effen wegen.
 6. En alle vlees zal Dat is, allerlei soorten van mensen. Zie Joël. 2:28; Hand. 2:17. de zaligheid Gods zien. Zie Luk. 2:30.
 7. Hij zeide dan tot de scharen, die uitkwamen, om van hem gedoopt te worden: Gij adderengebroidsels, Deze zijn ene soort van slangen, die zeer venijnig zijn. Zie Hand. 28:3,6. wie heeft u aangewezen te vlieden van den toekomenden toorn?
 8. Brengt dan vruchten voort der bekering waardig; Of, *betamelijk*; en met de ware bekering overeenkomende. en begint niet te zeggen bij uzelf: Grieks *in uzelf*. Wij hebben Abraham tot een vader; want ik zeg u, dat God zelfs uit deze stenen Abraham kinderen kan verwekken.
 9. En de bijl ligt ook alrede aan den wortel der bomen; Dat is, de straf Gods is bereid en nakende voor degenen, die, de predikatie des Evangelies horende, gene vruchten voortbrengen. alle boom dan, die geen goede vrucht voortbrengt, wordt uitgehouwen, en in het vuur geworpen.
 10. En de scharen vraagden hem, zeggende: Wat zullen wij dan doen? Namelijk om deze straf te ontgaan en zalig te worden.
 11. En hij, antwoordende, zeide tot hen: Die twee rokken heeft, dele hem mede, die geen heeft; Dat is, betoonde alzo de liefde tot zijn armen evennaaste, dat eer hij hem gebrek zou laten lijden, hij liever hem een van zijne rokken en een deel van zijn nodige spijs geve. en die spijs heeft, doe desgelijks.
 12. En er kwamen ook tollenaars om gedoopt te worden, en zeiden tot hem: Meester! wat zullen wij doen?
 13. En hij zeide tot hen: Eist niet meer, dan hetgeen u gezet is. Namelijk van de hoge overheid.
 14. En hem vraagden ook de krijgslieden, zeggende: En wij, wat zullen wij doen? En hij zeide tot hen: Doet niemand overlast, Het Griekse woord betekent iemand herwaarts en derwaarts slingeren of schudden; alzo dat hier allerlei stroperij, moedwil en onbillijk geweld den krijgslieden verboden wordt. en ontvreemdt niemand het zijne met bedrog, Het Griekse woord betekent wel iemand valselijk beschuldigen, maar Lukas gebruikt dit woord in zulken zin als het hier

- overgezet is, gelijk blijkt Luk. 19:8. en laat u vergenoegen met uw bezoldigingen.
15. En als het volk verwachtte, *Of, in verwachting stond;* namelijk van de komst van den *Messias*. en allen in hun harten overleiden van Johannes, of hij niet mogelijk de Christus ware;
16. Zo antwoordde Johannes aan allen, zeggende: Ik doop u wel met water; maar Hij komt, Die sterker is dan ik, Wien ik niet waardig ben den riem van Zijn schoenen te ontbinden; Deze zal u dopen met den Heiligen Geest *Grieks in.* en met vuur; Zie Matth. 3:11.
17. Wiens wan in Zijn hand is, *Of, werpschup.* Zie Matth. 3:12. en Hij zal Zijn dorsvloer doorzuiveren, en de tarwe zal Hij in Zijn schuur samenbrengen; *Of, korenzolder.* maar het kaf zal Hij met onuitblusselijk vuur verbranden.
18. Hij dan, ook nog vele andere dingen vermanende, verkondigde den volke het Evangelie.
19. Maar als Herodes, Zie van deze geschiedenis breder Matth. 14:3. de viervorst van hem bestraft werd, om Herodias' wil, de vrouw van Filippus, zijn broeder, en over alle boze *stukken*, die Herodes deed,
20. Zo heeft hij ook dit nog boven alles daar togedaan, dat hij Johannes in de gevangenis gesloten heeft.
21. En het geschiedde, toen al het volk gedoopt werd, en Jezus ook gedoopt was, en bad, dat de hemel geopend werd;
22. En dat de Heilige Geest op Hem nederdaalde, Zie hiervan Matth. 3:16. in lichamelijke gedaante, gelijk een duif; en dat er een stem geschiedde uit den hemel, zeggende: Gij zijt Mijn geliefde Zoon, in U heb Ik Mijn welbehagen!

23. En Hij, Jezus, begon omtrent dertig jaren *oud* te wezen, Dezen ouderdom moesten de priesters hebben, eer zij hun ambt ten volle mochten bedienen, Num. 4:3; 1 Kron. 23:3. zijnde (alzo men meende) de zoon van Jozef, den *zoon van Heli*, Jozef wordt Matth. 1:16 gezegd van Jakob gewonnen of geboren te zijn, maar wordt hier genaamd een zoon van Heli, omdat, gelijk velen menen, hij Maria, die ene dochter van Heli was, getrouwd had; gelijk Ruth ene dochter van Naomi genaamd wordt, omdat zij den zoon van Naomi gehad had, Ruth 1:11.
24. Den *zoon* van Matthat, den *zoon* van Levi, den *zoon* van Melchi, den *zoon* van Janna, den *zoon* van Jozef,
25. Den *zoon* van Mattathias, den *zoon* van Amos, den *zoon* van Naum, den *zoon* van Esli, den *zoon* van Naggai,
26. Den *zoon* van Maath, den *zoon* van Mattathias, den *zoon* van Semei, den *zoon* van Jozef, den *zoon* van Juda,
27. Den *zoon* van Johannes, den *zoon* van Rhesa, den *zoon* van Zorobabel, Sommigen menen dat deze Zorobabel en Salathiël dezelfde zijn, die Matth. 1:12 verhaalt, houdende dat het geslacht van Salomo in Jechonia zou uitgestorven zijn, uit Jer. 22:30. Doch anderen menen dat deze plaats uit Jeremia alzo kan verstaan worden, dat hij gezegd wordt zonder kinderen te zijn, die als koningen op zijn troon zouden zitten, overmits de koninklijke waardigheid in Jechonia is geëindigd; en menen dat uit 1 Kron. 3:17 blijkt, dat Jechonia eigen kinderen gehad heeft; en dat derhalve waarschijnlijk is, dat deze Zorobabel en Salathiël uit de linie van Nathan andere personen zijn geweest dan die van wie Mattheüs spreekt: gelijk in verscheidene geslachten, die van één stam afkomstig zijn, dikmaals gebeurt, dat enerlei namen den nakomelingen gegeven worden, waarvan hier in Luk. 3:24,29, een voorbeeld is, alwaar de namen van Mattha of Mattath en Levi tweemaal aan elkander in

- verscheiden personen gevonden worden. den *zoon* van Salathiel, den *zoon* van Neri,
28. Den *zoon* van Melchi, den *zoon* van Addi, den *zoon* van Kosam, den *zoon* van Elmodam, den *zoon* van Er,
29. Den *zoon* van Joses, den *zoon* van Eliezer, den *zoon* van Jorim, den *zoon* van Matthat, den *zoon* van Levi,
30. Den *zoon* van Simeon, den *zoon* van Juda, den *zoon* van Jozef, den *zoon* van Jonan, den *zoon* van Eljakim,
31. Den *zoon* van Meleas, den *zoon* van Mainan, den *zoon* van Mattatha, den *zoon* van Nathan, den *zoon* van David, Mattheüs verhaalt het geslachtsregister van David door Salomo op Jozef den man van Maria, maar Lukas verhaalt hier het geslachtsregister van David door Nathan, die een broeder van Salomo en een andere zoon van David was, mede uit Bathseba, 2 Sam. 5:14; 1 Kron. 3:5, en 1 Kron. 14:4 tot op Heli, den vader van Maria, wiens zoon Jozef genaamd wordt, Luk. 3:23, omdat hij zijne dochter getrouwd had. Zo is het dan niet vreemd dat alhier andere namen van David tot op Jozef worden gevonden dan bij Mattheüs, omdat zij verscheidene liniën beschrijven; alsook dat Mattheüs minder personen verhaalt dan Lukas, overmits hij verscheidenen uitlaat, om zich binnen het getal van veertien te besluiten. Zie de aantekeningen Matth. 1:17.
32. Den *zoon* van Jesse, den *zoon* van Obed, den *zoon* van Booz, den *zoon* van Salmon, den *zoon* van Nahasson,
33. Den *zoon* van Aminadab, den *zoon* van Aram, den *zoon* van Esrom, den *zoon* van Fares, den *zoon* van Juda,
34. Den *zoon* van Jakob, den *zoon* van Izak, den *zoon* van Abraham, den *zoon* van Thara, den *zoon* van Nachor,

35. Den *zoon* van Saruch, den *zoon* van Ragau, den *zoon* van Falek, den *zoon* van Heber, den *zoon* van Sala,
36. Den *zoon* van Kainan, Deze naam wordt niet gevonden in het geslachtsregister bij Mozes verhaald, Gen. 10:24, en Gen. 11:12, noch ook 1 Kron. 1:24; maar wordt gevonden in de Griekse overzetting, die onder de Joden toentertijd gebruikelijk was; waarom sommigen menen dat dit ook wel overeenkomt met hetgeen Mozes verhaalt, omdat Arfaxad Saja zou hebben gegenereerd door zijnen zoon Kainan, gelijk men iets dergelijks ook kan zien 1 Kron. 2:50 en 1 Kron. 4:1. den *zoon* van Arfaxad, den *zoon* van Sem, den *zoon* van Noe, den *zoon* van Lamech,
37. Den *zoon* van Mathusala, den *zoon* van Enoch, den *zoon* van Jared, den *zoon* van Malaleel, den *zoon* van Kainan,
38. Den *zoon* van Enos, den *zoon* van Seth, den *zoon* van Adam, den *zoon* van God. Adam wordt hier een zoon Gods genaamd, omdat hij niet is voortgekomen van andere mensen, maar door God zelf naar zijn evenbeeld geschapen, gelijk ook de engelen daarom zonen Gods genaamd worden, Job 1:6, en Job 38:7.

Lukas 4

1. En Jezus, vol des Heiligen Geestes, keerde wederom van de Jordaan, en werd door den Geest geleid in de woestijn; Grieks *in den Geest*; namelijk van welken hij tevoren gesproken had.
2. En werd veertig dagen verzocht van den duivel; Doch voornamelijk op het einde, wanneer Hem de Satan op het allerheftigst verzocht heeft, gelijk blijkt uit Matth. 4:2. en at gans niet in die dagen, Van dit vasten van *Christus*, mitsgaders van deze verzoeken, zie de verklaring Matth. 4. en als dezelve geeindigd waren, zo hongerde Hem ten laatste.

3. En de duivel zeide tot Hem: Indien Gij Gods Zoon zijt, zeg tot dezen steen, dat hij brood worde.
4. En Jezus antwoordde hem, zeggende: Er is geschreven, dat de mens bij brood alleen niet zal leven, maar bij alle woord Gods.
5. En als Hem de duivel geleid had op een hogen berg, Mattheüs verhaalt dit voor de derde verzoeking, Matth. 4:8, waaruit blijkt dat de Evangelisten zich zozeer niet binden aan de orde als aan de zaak zelve. toonde hij Hem al de koninkrijken der wereld, in een ogenblik tijds. Grieks *stipje*, of puntje des tijds.
6. En de duivel zeide tot Hem: Ik zal U al deze macht, en de heerlijkheid derzelve *koninkrijken* geven; want zij is mij overgegeven, Hoewel de duivel tegen de waarheid zichzelve dit toeschrijft, als zijnde een leugenaar, Joh. 8:44, nochtans misbruikt hij dikwijls, door Gods toelating en rechtvaardig oordeel tegen de zonden der mensen, de eer en de rijkdommen der wereld, om de mensen te verleiden, zichzelve gedragende als een overste en god dezer wereld; Joh. 12:31; Ef. 6:12; 2 Cor. 4:4. en ik geef ze, wien ik ook wil;
7. Indien Gij dan mij zult aanbidden, zo zal het alles Uw zijn. Of, *voor mij nedervallen*; namelijk om mij aan te bidden.
8. En Jezus, antwoordende, zeide tot hem: Ga weg van Mij, satan, Grieks *ga weg achter mij*. want er is geschreven: Gij zult den Heere, uw God, aanbidden, en Hem alleen dienen.
9. En hij leidde Hem naar Jeruzalem, en stelde Hem op de tinne des tempels, en zeide tot Hem: Indien Gij de Zoon Gods zijt, werp Uzelven van hier nederwaarts;
10. Want er is geschreven, dat Hij Zijn engelen van U bevelen zal, dat zij U bewaren zullen;
11. En dat zij U op de handen nemen zullen, opdat Gij Uw voet niet te eniger tijd aan een steen stoot.
12. En Jezus, antwoordende, zeide tot hem: Er is gezegd: Gij zult den Heere, uw God, niet verzoeken.
13. En als de duivel alle verzoeking voleindigd had, week hij van Hem voor een tijd. Want het blijkt dat hij tegen den tijd van zijn lijden Hem wederom heftiglijk aangevallen heeft; Joh. 14:30.
14. En Jezus keerde wederom, door de kracht des Geestes, Grieks *in de kracht*. naar Galilea; en het gerucht van Hem ging uit door het gehele omliggende land.
15. En Hij leerde in hun synagogen, en werd van allen geprezen. Grieks *verheerlijkt*.
16. En Hij kwam te Nazareth, daar Hij opgevoed was, en ging, naar Zijn gewoonte, op den dag des sabbats in de synagoge; Grieks *der sabbaten*. en stond op om te lezen.
17. En Hem werd gegeven het boek van den profeet Jesaja; Dat is, gelangd, of toegereikt. Zie Hand. 13:15. en als Hij het boek opengedaan had, Grieks *ontvouwd*, of *ontrold had*; gelijk veeltijds de boeken in oude tijden op perkamenten of papieren rollen geschreven werden, Ps. 40:8; Hebr. 10:7; Openb. 6:14. vond Hij de plaats, daar geschreven was; Hier schijnt *Christus* twee plaatsen uit Jesaja tezamen gevoegd te hebben; want sommige van deze woorden staan Jes. 61:1, en sommige Jes. 42:7.
18. De Geest des Heeren *is* op Mij, daarom heeft Hij Mij gezalfd; Hij heeft Mij gezonden, om den armen het Evangelie te verkondigen, om te genezen, die gebroken zijn van hart;
19. Om den gevangenen te prediken loslating, en den blinden het gezicht, Grieks *het verkrijgen des gezichts*. om de verslagenen heen te zenden of *verwonden*. in vrijheid; Grieks *in loslating*. om te prediken het aangename jaar des Heeren. Zo wordt de tijd van de

toekomst van den *Messias* en der predikatie van het Evangelie genaamd, omdat het aangename jubeljaar daarvan een voorbeeld is geweest, op welke alle goederen, die vervreemd waren, tot hun eersten eigenaar kwamen, en alle dienstknechten uit de Israëlieten in vrijheid gesteld werden, Lev. 25:8, enz.

20. En als Hij het boek toegedaan en den dienaar wedergegeven had, Namelijk van den overste der synagoge. zat Hij neder; en de ogen van allen in de synagoge waren op Hem geslagen.

21. En Hij begon tot hen te zeggen: Heden is deze Schrift in uw oren vervuld. Dat is, gij hoort nu met uwe oren dat heden geschiedt hetgeen in deze profetie tevoren gezegd is.

22. En zij gaven Hem allen getuigenis, Namelijk dat Hij een voortreffelijk leraar was. Zie Mark. 6:2. en verwonderden zich over de aangename woorden, Grieks *over de woorden der genade, of aangenaamheid.* Zie Ps. 45:3; Joh. 1:14. die uit Zijn mond voortkwamen; en zeiden: Is deze niet de Zoon van Jozef?

23. En Hij zeide tot hen: Gij zult zonder twijfel tot Mij dit spreekwoord zeggen: Grieks *deze parabel.* Medicijnmeester, genees Uzelven; al wat wij gehoord hebben, dat in Kapernaum geschied is, Waar *Christus* zijne woonplaats vóór dezen genomen had, en vele wonderen gedaan, Matth. 4:13, en Matth. 11:23. doe *dat* ook hier in Uw vaderland.

24. En Hij zeide: Voorwaar Ik zeg u, dat geen profeet aangenaam is in zijn vaderland. Dat is, leraar van het Woord Gods.

25. Maar Ik zeg u in der waarheid: Er waren vele weduwen in Israel in de dagen van Elias, toen de hemel drie jaren en zes maanden gesloten was, Dat is, zonder regenen, 1 Kon. 17:1,7. zodat

er grote hongersnood werd over het gehele land.

26. En tot geen van haar werd Elias gezonden, dan naar Sarepta Sidonis, tot een vrouw, *die weduwe was.* Dat is, liggende onder het gebied der stad Sidon.

27. En er waren vele melaatsen in Israel, ten tijde van den profeet Elisa; Of, *onder den profeet Eliza.* en geen van hen werd gereinigd, dan Naaman, de Syrier.

28. En zij werden allen in de synagoge met toorn vervuld, als zij dit hoorden.

29. En opstaande, wierpen zij Hem uit, buiten de stad, en leidden Hem op den top des bergs, op denwelken hun stad gebouwd was, om Hem van de steilte af te werpen.

30. Maar Hij, door het midden van hen doorgedaan zijnde, ging weg. Namelijk hunne ogen door Zijn goddelijke kracht houdende, dat zij Hem niet zagen, of hen wederhoudende, alsoo Zijne ure nog niet gekomen was, Joh. 7:30.

31. En Hij kwam af te Kapernaum, een stad van Galilea, en leerde hen op de sabbatdagen.

32. En zij versloegen zich over Zijn leer, want Zijn woord was met macht. Of, *in macht;* dat is, van groot aanzien en kracht, Matth. 7:29.

33. En in de synagoge was een mens, hebbende een geest eens onreinen duivels; Dat is, die een onreine duivel was. en hij riep uit met grote stemme,

34. Zeggende: Laat af, wat hebben wij met U *te doen,* Gij Jezus Nazarener? Zijt Gij gekomen, om ons te verderven? Ik ken U, wie Gij zijt, *namelijk* de Heilige Gods. Dat is, die Zaligmaker, die daartoe van God geheiligd of afgezonderd is, Joh. 10:36.

35. En Jezus bestrafte hem, zeggende: Zwijg stil, Grieks *word gemuilband.* Zie de aantekeningen Mark.

- 1:25. en ga van hem uit. En de duivel, hem in het midden geworpen hebbende, voer van hem uit, zonder hem iets te beschadigen. Of, te kwetsen.
36. En er kwam een verbaasdheid over allen; en zij spraken samen tot elkander, zeggende: Wat woord is dit, dat Hij met macht en kracht den onreinen geesten gebiedt, en zij varen uit?
37. En het gerucht van Hem ging uit in alle plaatsen des omliggenden lands.
38. En *Jezus*, opgestaan zijnde uit de synagoge, ging in het huis van Simon; Namelijk Petrus. Zie Matth. 8:14. en Simons vrouws moeder was met een grote koorts bevangen, en zij baden Hem voor haar.
39. En staande boven haar, OF, *over haar*; namelijk met zijn hoofd over haar buigende, om haar aan te spreken. bestrafte Hij de koorts, en *de koorts* verliet haar; en zij van stonde aan opstaande, diende henlieden.
40. En als de zon onderging, Dat is, als de sabbat over was. Zie Mark. 1:32. brachten allen, die zieken hadden, met verscheidenen ziekten *bevangen*, die tot Hem, en Hij legde een iegelijk van hen de handen op, en genas dezelve.
41. En er voeren ook duivelen uit van velen, roepende en zeggende: Gij zijt de Christus, de Zone Gods! En *hen* bestraffende, liet Hij die niet spreken, omdat zij wisten, dat Hij de Christus was. Of, zeggen dat zij wisten dat Hij die *Christus* was. De reden hiervan zie Mark. 1:25.
42. En als het dag werd, ging Hij uit, en trok naar een woeste plaats; Dat is, een eenzame plaats, om alleen te zijn. en de scharen zochten Hem, en kwamen tot bij Hem, en hielden

Hem op, dat Hij van hen niet zou weggaan.

43. Maar Hij zeide tot hen: Ik moet ook anderen steden het Evangelie van het Koninkrijk Gods verkondigen; Grieks *het koninkrijk Gods evangeliseren*. want daartoe ben Ik uitgezonden. Namelijk van God den Vader.
44. En Hij predikte in de synagogen van Galilea.

Lukas 5

1. En het geschiedde, als de schare op Hem aandrong, Grieks *op, of tegen Hem lag*. om het Woord Gods te horen, dat Hij stond bij het meer Gennesareth. Wordt anders genaamd de Galilese zee, en de zee van Tiberias; zijnde een in lands meer, nergens in de zee uitkomende.
2. En Hij zag twee schepen aan *den oever* van het meer liggende, Grieks *aan het meer staande*. en de vissers waren daaruit gegaan, en spoelden de netten.
3. En Hij ging in een van die schepen, hetwelk van Simon was, en bad hem, Namelijk Petrus. Zie Luk. 5:8. dat hij een weinig van het land afstak; en nederzittende, leerde Hij de scharen uit het schip.
4. En als Hij afliet van spreken, zeide Hij tot Simon: Steek af naar de diepte, en werp uw netten uit om te vangen. Grieks *tot de vangst*.
5. En Simon antwoordde en zeide tot Hem: Meester, Grieks *Epistata*; hetwelk betekent iemand, die over anderen gesteld is, waarvoor de andere Evangelisten het Hebreeuwse woord *rabbi* en het Griekse woord *didascale* gebruiken. wij hebben den gehelen nacht over gearbeid, en niet gevangen; doch op Uw woord zal ik het net uitwerpen. Dat is, bevel, waarin zij ook verstonden ene toezegging begrepen te zijn.

6. En als zij dat gedaan hadden, besloten zij een grote menigte vissen, en hun net scheurde.
7. En zij wenkten hun medegenoten, die in het andere schip waren, *Dat is, die met hen in ééne gemeenschap of compagnie waren. dat zij hen zouden komen helpen. Grieks medevangen, of mede optrekken.* En zij kwamen, en vulden beide de schepen, zodat zij bijna zonken.
8. En Simon Petrus, *dat* ziende, viel neder aan de knieën van Jezus, Overmits hij uit dit wonder erkende de godheid van *Christus*. zeggende: Heere! ga uit van mij; Namelijk als die onwaardig ben, dat ik in uw gezelschap zou blijven, gelijk de hoofdman over honderd ook zeide; Matth. 8:8. want ik ben een zondig mens. Grieks *man*.
9. Want verbaasdheid had hem bevangen, en allen, die met hem waren, over de vangst der vissen, die zij gevangen hadden;
10. En desgelijks ook Jakobus en Johannes, de zonen van Zebedeus, die medegenoten van Simon waren. En Jezus zeide tot Simon: Vrees niet; van nu aan zult gij mensen vangen. Namelijk door de predikatie des Evangelies, welke bij een net wordt vergeleken, Matth. 13:47. Zie van het Griekse woord de aantekeningen 2 Tim. 2:26.
11. En als zij de schepen aan land gestuurd hadden, verlieten zij alles, en volgden Hem.
12. En het geschiedde, als Hij in een dier steden was, Hoewel de melaatsen in de steden niet mochten wonen, zo schijnt nochtans dat zij in dezelve wel komen mochten, mits roepende: onrein; Lev. 13:45; Luk. 17:12. ziet, er *was* een man vol melaatsheid; en Jezus ziende, viel hij op het aangezicht, en bad Hem, zeggende: Heere! zo Gij wilt, Gij kunt mij reinigen.
13. En Hij, de hand uitstreckende, raakte hem aan; en zeide: Ik wil, word gereinigd! En terstond ging de melaatsheid van hem.
14. En Hij gebod hem, dat hij het niemand zeggen zou; maar ga heen, *zeide Hij*, vertoon uzelf den priester, Zie de redenen hiervan Matth. 12:16. en offer voor uw reiniging, gelijk Mozes geboden heeft, hun tot een getuigenis.
15. Maar het gerucht van Hem ging te meer voort; Grieks *het woord*. en vele scharen kwamen samen om *Hem* te horen, en door Hem genezen te worden van hun krankheden.
16. Maar Hij vertrok in de woestijnen, Grieks *Hij was vertrekkende en biddende*; waarmede hier te kennen gegeven wordt, dat Hij zulks dikwijls deed. Zie hierna Luk. 6:12, en Luk. 9:18,28. en bad *aldaar*.
17. En het geschiedde in een dier dagen, dat Hij leerde, en *er* zaten Farizeen en leraars der wet, die van alle vlekken van Galilea, en Judea, en Jeruzalem gekomen waren; en de kracht des Heeren was *er* om hen te genezen. Namelijk van welke gesproken is Luk. 5:15, die zich alhier vertoonden, omdat zij met een vast vertrouwen tot *Christus* kwamen, gelijk te zien is Luk. 5:20.
18. En ziet, *enige* mannen brachten op een bed een mens, die geraakt was, Grieks *die de zenuwen los, of slap geworden zijn*; gelijk de geraakten of beroerden gemeenlijk zijn. en zochten hem in te brengen, en voor Hem te leggen.
19. En niet vindende, waardoor zij hem inbrengen mochten, overmits de schare, zo klommen zij op het dak, Van de gesteldheid der daken bij de Joden, zie Matth. 10:27. en lieten hem door de tichelen neder met het beddeken, Of, *tegels*. in het midden, voor Jezus.

20. En Hij ziende *Of, kennende.* hun geloof, *Namelijk zo van den geraakte als van degenen, die hem brachten.* zeide tot hem: Mens, uw zonden zijn u vergeven.
21. En de Schriftgeleerden en de Farizeen begonnen te overdenken, zeggende: Wie is Deze, Die *gods* lastering spreekt? Wie kan de zonden vergeven, dan God alleen?
22. Maar Jezus, hun overdenkingen bekennde, antwoordde en zeide tot hen: Wat overdenkt gij in uw harten?
23. Wat is lichter te zeggen: Zie Matth. 9:5. Uw zonden zijn u vergeven, of te zeggen: Sta op en wandel?
24. Doch opdat gij moogt weten, dat de Zoon des mensen macht heeft op de aarde, de zonde te vergeven (zeide Hij tot den geraakte): Ik zeg u, sta op, en neem uw beddeken op, en ga heen naar uw huis.
25. En hij, terstond voor Hem opstaande, *en* opgenomen hebbende hetgeen, daar hij op gelegen had, *Namelijk het bed met zijn toebehoren.* ging heen naar zijn huis, God verheerlijkende. *Of prijzende.*
26. En ontzetting heeft *hen* allen bevangen, *Of, verrukking van zinnen.* en zij verheerlijkten God, en werden vervuld met vreze, zeggende: Wij hebben heden ongeloofelijke dingen gezien. Het Griekse woord betekent dingen, die buiten gemene mening of verwachting zijn.
27. En na dezen ging Hij uit, *Namelijk naar de zee te Kapernaum.* Zie Mark. 2:1,13. en zag een tollenaar, met name Levi, Anders ook Mattheüs genaamd, een zoon van Alfeus. van deze gehele geschiedenis zie Matth. 9:9; Mark. 2:14. zitten in het tolhuis, en zeide tot hem: Volg Mij.
28. En hij, alles verlatende, stond op en volgde Hem.
29. En Levi richtte Hem een groten maaltijd aan, in zijn huis; en *er* was een grote schare van tollenaars, en van anderen, die met hen aanzaten.
30. En hun Schriftgeleerden en de Farizeen murmureerden *Namelijk van de scharen, die daaromtrent waren.* tegen Zijn discipelen, zeggende: Waarom eet en drinkt gij met tollenaars en zondaren?
31. En Jezus, antwoordende, zeide tot hen: Die gezond zijn, hebben den medicijnmeester niet van node, maar die ziek zijn. *Grieks die kwalijk tepas, of kwalijk gesteld zijn.*
32. Ik ben niet gekomen om te roepen rechtvaardigen, maar zondaren tot bekering.
33. En zij zeiden tot Hem: Waarom vasten de discipelen van Johannes *Namelijk met gewoon streng vasten, en dat op zekere tijden gedaan wordt.* dikmaals, en doen gebeden, desgelijks ook *de discipelen* der Farizeen, maar de Uwe eten en drinken? *Dat is, leven gelijk andere gewone mensen.*
34. Doch Hij zeide tot hen: Kunt gij de bruiloftskinderen, *Grieks zonen der bruiloftskamer.* Zie Matth. 9:15. terwijl de Bruidegom bij hen is, doen vasten?
35. Maar de dagen zullen komen, wanneer de Bruidegom van hen zal weggenomen zijn, dan zullen zij vasten in die dagen.
36. En Hij zeide ook tot hen een gelijkenis: *Grieks parabel;* waarvan zie de toeëigening Matth. 9:16; Mark. 2:19. Niemand zet een lap van een nieuw kleeft op een oud kleeft; anders zo scheurt ook dat nieuwe *het oude*, en de lap van het nieuwe komt met het oude niet overeen.
37. En niemand doet nieuwen wijn in oude *leder* zakken; anders zo zal de nieuwe wijn de *leder* zakken doen bersten, en de *wijn* zal uitgestort

worden, en de *leder* zakken zullen verderven.

38. Maar nieuwen wijn moet men in nieuwe *leder* zakken doen, en zij worden beide te zamen behouden.

39. En niemand, die ouden drinkt, begeert terstond nieuwen; want hij zegt: De oude is beter. Dat is, aangener, overmits men daaraan gewoon is; of, *gezonder*.

Lukas 6

1. En het geschiedde op den tweeden eersten sabbat, Deze sabbat wordt genaamd de *tweede eerste*, omdat, gelijk voornamelijk leraars menen, het eerste sabbat was na den tweeden dag van pasen, waarvan men zeven sabbaten moest rekenen tot het pinksteren, Lev. 23:15, van welke zeven sabbaten deze de eerste was, welken de Joden nog hedendaags noemen den eersten sabbat na den tweeden dag. Want dat ook omtrent dien tijd in het Joodse land de aren groot waren, blijkt Lev. 23:10; Deut. 16:9. Anderen menen dat het geweest is de laatste dag van het paasfeest, die een bijzondere rustdag was, zowel als de eerste, Num. 28:25, gelijk de laatste dag van het feest der tabernakelen de grote dag van dat feest genaamd wordt, Joh. 7:37. Doch anderen menen dat hij alzo genaamd wordt, omdat hij geweest zou zijn de sabbat in het tweede grote feest, namelijk van pinksteren, op welken de eerstelingen van de rijpe vruchten opgeofferd werden, Exod. 34:22. dat Hij door het gezaaide ging; en Zijn discipelen plukten aren, en aten ze, *die* wrijvende met de handen.

2. En sommigen der Farizeen zeiden tot hen: Waarom doet gij, wat niet geoorloofd is te doen op de sabbatten?

3. En Jezus, hun antwoordende, zeide: Hebt gij ook dat niet gelezen, hetwelk David deed, wanneer hem hongerde, en dengenen, die met hem waren?

4. Hoe hij ingegaan is in het huis Gods, Zie van het huis Gods en van de toonbroden de aantekeningen Matth. 12:4. en de toonbroden genomen en gegeten heeft, en ook gegeven dengenen, die met hem waren, welke niet zijn geoorloofd te eten, dan alleen den priesteren.

5. En Hij zeide tot hen: De Zoon des mensen is een Heere ook van den sabbat. Zie hiervan de verklaring Matth. 12:8.

6. En het geschiedde ook op een anderen sabbat, dat Hij in de synagoge ging, en leerde. En daar was een mens, en zijn rechterhand was dor.

7. En de Schriftgeleerden en de Farizeen namen Hem waar, of Hij op den sabbat genezen zou; opdat zij *enige* beschuldiging tegen Hem mochten vinden. Grieks *zijne beschuldiging*; dat is, enige stof of aanleiding van beschuldiging, om daarmede Hem als een overtreder der wet bij het volk verdacht te maken.

8. Doch Hij kende hun gedachten, Of, *overleggingen*. en zeide tot den mens, die de dorre hand had: Rijs op, en sta in het midden. En hij opgestaan zijnde, stond *overeind*.

9. Zo zeide dan Jezus tot hen: Ik zal u vragen: Wat is geoorloofd op de sabbatten, goed te doen, of kwaad te doen, een mens te behouden, Grieks *ene ziel*; dat is een mens. Ene wijze van spreken, waardoor een deel voor het geheel wordt genomen. Want wie een mens niet helpt als hij kan, die is schuldig aan zijn verderf. of te verderven?

10. En hen allen rondom aangezien hebbende, Namelijk met toorn. Zie Mark. 3:5. zeide Hij tot den mens: Streck uw hand uit. En hij deed alzo; en zijn hand werd hersteld, gezond gelijk de andere.

11. En zij werden vervuld met uitzinnigheid, Dat is met een razenden haat. en spraken samen met elkander, wat zij Jezus doen zouden.
12. En het geschiedde in die dagen, dat Hij uitging naar den berg, om te bidden, en Hij bleef den nacht over in het gebed tot God. Grieks *in het gebed Gods*; namelijk om zich door den gebede tot het verkiezen van zijne apostelen voor te bereiden, gelijk de apostelen ook naar dit voorbeeld gedaan hebben, Hand. 13:3.
13. En als het dag was geworden, riep Hij Zijn discipelen tot Zich, en verkoos er twaalf uit hen, die Hij ook apostelen noemde: Dat is, afgezondenen, of gezanten, omdat zij van Hem eerst door het Joodse land, Matth. 10:6, en daarna in de wereld uitgezonden zouden worden om het Evangelie te prediken.
14. *Namelijk* Simon, welken Hij ook Petrus noemde; Waarom hij alzo toegenaamd is geworden, zie Mark. 3:16, en heeft ook deze toenaam gediend om hem te onderscheiden van den tweeden Simon, die ook daarom hier toegenaamd wordt, Zelotes, Luk. 6:15. Zie Matth. 10:4. en Andreas zijn broeder, Jakobus en Johannes, Filippus en Bartholomeus;
15. Mattheus en Thomas, Jakobus, den *zoon* van Alfeus, en Simon genaamd Zelotes; Dat is, ijveraar; zie Matth. 10:4.
16. Judas, *den broeder* van Jakobus, en Judas Iskariot, die ook de verrader geworden is.
17. En met hen afgekomen zijnde, stond Hij op een vlakke plaats, en *met Hem* de schare Zijner discipelen, en een grote menigte des volks van geheel Judea en Jeruzalem, en van den zeekant van Tyrus en Sidon;
18. Die gekomen waren, om Hem te horen, en om van hun ziekten genezen te worden, en die van onreine geesten gekweld waren; en zij werden genezen.
19. En al de schare zocht Hem aan te raken; want er ging kracht van Hem uit, Dat is, Hij bewees aan haar Zijn goddelijke kracht, waardoor Hij haar genas. Zie Mark. 5:30. en Hij genas ze allen.
20. En Hij, Zijn ogen opslaande over Zijn discipelen, zeide: Zalig zijt gij, armen, *Namelijk van geest*. Zie Matth. 5:3. want uwer is het Koninkrijk Gods.
21. Zalig zijt gij, die nu hongert; *Namelijk naar de gerechtigheid*, Matth. 5:6. want gij zult verzadigd worden. Zalig zijt gij, die nu weent; *Namelijk lijdende om Christus en des Evangelies van Christus' wil*, gelijk blijkt uit Luk. 6:22. want gij zult lachen.
22. Zalig zijt gij, wanneer u de mensen haten, en wanneer zij u afscheiden, *Of, afsnijden*; namelijk van hunne vergaderingen en gezelschappen. Zie Joh. 16:2. en smaden, *Namelijk als goddelozen of kettens*. en uw naam als kwaad verwerpen, *Of, uitdoen*. Grieks *uitwerpen*. om des Zoons des mensen wil.
23. Verblijdt u in dien dag, en zijt vrolijk; Grieks *springt op*; namelijk van vreugde. want, ziet, uw loon is Van dit loon, zie Matth. 5:12. groot in den hemel; Grieks *veel*. want hun vaders deden desgelijks den profeten.
24. Maar wee u, gij rijken, Dat is, die u op uwen rijkdom verlaat, en uw troost daarin zoekt, Mark. 10:24. want gij hebt uw troost weg.
25. Wee u, die verzadigd zijt, Grieks *vervuld*; dat is, die uw lust hebt in uw lichaam met spijs en drank op te vullen. Zie Jak. 5:5. want gij zult hongeren. Wee u, die nu lacht, Dat is, die uw vermaak hebt in allerlei wereldse blijdschap, Joh. 16:20, en in de verdrukking der vromen, Openb. 11:10. want gij zult treuren en wenen. *Namelijk eeuwiglijk*. Jak. 5:1.
26. Wee u, wanneer al de mensen wel van u spreken, *Namelijk de wereldse*

mensen, Joh. 15:19; als gij hun zoudt zoeken te behagen en gelijk te zijn, Gal. 1:10. want hun vaders deden desgelijks den valschen profeten.

27. Maar Ik zeg ulieden, die *dit* hoort: Hebt uw vijanden lief; doet wel dengenen, die u haten.

28. Zegent degenen, die u vervloeken, en bidt voor degenen, die u geweld doen. Of, *lasteren*; gelijk 1 Petr. 2:16.

29. Dengene, die u aan de wang slaat, biedt ook de andere; Namelijk liever dan dat gij uzelfen zoudt wreken, of kwaad met kwaad vergelden. en dengene, die u den mantel neemt, verhindert ook den rok niet *te nemen*.

30. Maar geeft een iegelijk, die van u begeert; Dit moet verstaan worden van de rechte armen, die gebrek lijden, welken wij ook geven moeten naar ons vermogen. Zie hiervan den regel van Paulus, 2 Cor. 8:12,13,14. en van dengene, die het uwe neemt, eist niet weder. Namelijk zo daardoor de liefde des naasten zou worden gekwetst, of aan anderen ergernis gegeven, 1 Cor. 6:7.

31. En gelijk gij wilt, dat u de mensen doen zullen, doet gij hun ook desgelijks.

32. En indien gij liefhebt, die u liefhebben, wat dank hebt gij? Of, *genade*; dat is genadige weldaad of vergelding van God. Want ook de zondaars hebben lief degenen, Dat is openbare en grote zondaars, hoedanige gehouden werden de tollenaars, die in de plaats derzelve, Matth. 5:46,47, gesteld worden. die hen liefhebben.

33. En indien gij goed doet dengenen, die u goed doen, wat dank hebt gij? Want ook de zondaars doen hetzelfde.

34. En indien gij leent dengenen, van welke gij hoopt weder te ontvangen, Namelijk het geleende geld, of dergelijke vriendschap waneer gij zulks nodig zoudt

hebben, gelijk uit de volgende woorden in het einde van Luk. 6:34 blijkt. wat dank hebt gij? Want ook de zondaars lenen den zondaren, opdat zij evengelisch weder mogen ontvangen.

35. Maar hebt uw vijanden lief, en doet goed, en leent, zonder iets weder te hopen; Of, *zonder daarvan iets te hopen*; dat is, niet alleen dengenen, die gij hoopt dat het zullen wedergeven, of dergelijke vriendschap wederdoen, maar ook dengenen waarvan gij die hoop niet hebt; gelijk hij hier ook gebiedt niet alleen de vrienden, maar ook de vijanden lief te hebben. en uw loon zal groot zijn, Grieks *veel*. en gij zult kinderen des Allerhoogsten zijn; Dat is, tonen metterdaad dat gij het zijt. want Hij is goedertieren Of, *weldadig*. over de ondankbaren en bozen.

36. Weest dan barmhartig, gelijk ook uw Vader barmhartig is.

37. En oordeelt niet, Namelijk lichtvaardig of verkeerd, gelijk Matth. 7:1. en gij zult niet geoordeeld worden; verdoemt niet, en gij zult niet verdoemd worden; laat los, Of, *vergeeft, en u zal vergeven worden*. en gij zult losgelaten worden.

38. Geeft, en u zal gegeven worden; een goede, neergedrukte, en geschudde en overlopende maat zal men in Ene gelijkenis, genomen van het meten van droge waren, als men elk het zijne ruim wil toemeten. uw schoot geven; Ene manier van spreken, genomen van de wijze der volken in het Oosten, die lange wijde klederen droegen, waarin zij ontvangen konden hetgeen hun gegeven werd; Ps. 79:12; Jer. 32:18. want met dezelfde maat, waarmede gijlieden meet, zal ulieden wedergemeten worden.

39. En Hij zeide tot hen een gelijkenis: Kan ook wel een blinde een blinde op den weg leiden? Zullen zij niet beiden in de gracht vallen?

40. De discipel is niet boven zijn meester; Grieks *leraar, of leermeester*. maar een iegelijk volmaakt Dat is, een oprecht, waar en getrouw discipel. *discipel* zal zijn gelijk zijn meester.
41. En wat ziet gij den splinter, Wat door den splinter en den balk verstaan wordt, zie Matth. 7:3. die in uws broeders oog is, en den balk, die in uw eigen oog is, merkt gij niet?
42. Of hoe kunt gij tot uw broeder zeggen: Broeder, laat toe, dat ik den splinter, die in uw oog is, uitdoe; Grieks *uitwerpe*. daar gij zelf den balk, die in uw oog is, niet ziet? Gij geveinsde! doe eerst den balk uit uw oog, en dan zult gij bezien, om den splinter uit te doen, die in uws broeders oog is.
43. Want het is geen goede boom, die kwade vrucht voortbrengt, Grieks *maakt*. en geen kwade boom, Grieks *verrotte*. die goede vrucht voortbrengt;
44. Want ieder boom wordt uit zijn eigen vrucht gekend; want men leest geen vijgen van doornen, en men snijdt geen druif van bramen.
45. De goede mens brengt het goede voort uit den goeden schat zijns harten; en de kwade mens brengt het kwade voort Namelijk gemeenlijk, of voor het merendeel. Want de geveinsden spreken anders dikwijls wat zij niet menen, hoewel hunne geveinsdheid veeltijds aan den dag komt. uit den kwaden schat zijns harten; want uit den overvloed des harten spreekt zijn mond.
46. En wat noemt gij Mij, Heere, Heere! en doet niet hetgeen Ik zeg?
47. Een iegelijk, die tot Mij komt, en Mijn woorden hoort, en dezelve doet, Ik zal u tonen, wien hij gelijk is.
48. Hij is gelijk een mens, die een huis bouwde, en groef, en verdiepte, Dat is, groef diep, namelijk om te vaster

fondament te leggen. en leide het fundament op een steenrots; als nu de hoge vloed kwam, Grieks *de volle vloed*; waardoor, alsook door de stromen, verstaan worden de verleidingen, verzoeking, verdrukkingen en vervolgingen, Matth. 13:21. zo sloeg de waterstroom tegen dat huis aan, Grieks *bak*. en kon het niet bewegen; want het was op de steenrots gegrond.

49. Maar die ze gehoord, en niet gedaan zal hebben, is gelijk een mens, die een huis bouwde op de aarde zonder fundament; tegen hetwelk de waterstroom aansloeg, en het viel terstond, en de val van datzelve huis was groot. Grieks *de breuk, of scheur*.

Lukas 7

1. Nadat Hij nu al Zijn woorden voleindigd had, Grieks *vervuld*. ten aanhore des volks, Grieks *in het gehoor*. ging Hij in te Kapernaum.
2. En een dienstknecht van een zeker hoofdman over honderd, die hem zeer waard was, Grieks *dierbaar*; namelijk vanwege zijn getrouwe diensten. krank zijnde, lag op zijn sterven.
3. En van Jezus gehoord hebbende, zond hij tot Hem de ouderlingen der Joden, Deze ouderlingen waren de aanzienlijksten van het volk, die in dien tijd gebruikt werden in elke stad om het burgerlijke of de kerk te regeren. Zie Matth. 26:3. Hem biddende, dat Hij wilde komen, en zijn dienstknecht gezond maken. Grieks *behouden*; namelijk bij het leven.
4. Dezen nu, tot Jezus gekomen zijnde, baden Hem ernstelijk, Grieks *vlijtiglijk, naarstiglijk*. zeggende: Hij is waardig, dat Gij hem dat doet; Of, *dien Gij dat doen zult*. Anders, *dien men dat doen zou*.
5. Want hij heeft ons volk lief, Namelijk de Joden, waaruit blijkt dat hij een heiden

was, alsook uit Luk. 7:9. en heeft zelf ons de synagoge gebouwd. Van de synagogen, zie Matth. 4:23.

6. En Jezus ging met hen. En als Hij nu niet verre van het huis was, zond de hoofdman over honderd tot Hem *enige* vrienden, en zeide tot Hem: Dat is, liet zeggen door deze zijne vrienden. Alzo kan ook verstaan worden hetgeen gezegd wordt bij Matth. 8:6, enz., dat hij zelf heeft gedaan hetgeen hij door zijne vrienden heeft laten doen. Heere, neem de moeite niet; want ik ben niet waardig, dat Gij onder mijn dak zoudt inkomen.
7. Daarom heb ik ook mijzelven niet waardig geacht, om tot U te komen; maar zeg *het* met een woord, Dat is, gebied of beveel alleen met een woord, dat mijn knecht gezond worde. Zie Matth. 8:8. en mijn knecht zal genezen worden.
8. Want ik ben ook een mens, onder de macht *van anderen* gesteld, hebbende krijgsknechten onder mij, en ik zeg tot dezen: Ga, en hij gaat; en tot den anderen: Kom en hij komt; en tot mijn dienstknecht: Doe dat! en hij doet *het*.
9. En Jezus, dit horende, verwonderde Zich over hem; en Zich omkerende, zeide tot de schare, die Hem volgde: Ik zeg ulieden: Ik heb zo groot een geloof zelfs in Israel niet gevonden. Dat is, onder de Israëlieten.
10. En die gezonden waren, wedergekeerd zijnde in het huis, vonden den kranken dienstknecht gezond.
11. En het geschiedde op den volgenden *dag*, dat Hij ging naar een stad, genaamd Nain, Dit was ene stad in Galilea, gelegen aan den voet van den berg Hermon, bij de beek Kison, die in de Galilese zee uitloopt. en met Hem gingen velen van Zijn discipelen, en een grote schare.

12. En als Hij de poort der stad genaakte, Eertijds werden de doden, zo bij de Joden als andere volken, buiten de steden begraven, gelijk ook *Christus* in een hof buiten de stad begraven is geweest, Joh. 19:41, en gelijk nog op sommigen plaatsen geschiedt. Zie ook Gen. 23:19, en Gen. 50:13. zie daar, een dode werd uitgedragen, *die* een eniggeboren zoon zijner moeder *was*, en zij *was* weduwe en een grote schare van de stad *was* met haar.
13. En de Heere, haar ziende, werd innerlijk met ontferming over haar bewogen, en zeide tot haar: Ween niet. Daarmede wil *Christus* niet verbieden allerlei wenen over de doden, 1 Thess. 4:13, maar te kennen geven dat Hij de oorzaak van hun wenen wilde wegnemen.
14. En Hij ging toe, en raakte de baar aan; Of, *doodkist*. (de dragers nu stonden stil) en Hij zeide: Jongeling, Ik zeg u, sta op!
15. En de dode zat overeind, en begon te spreken. En Hij gaf hem aan zijn moeder.
16. En vreze beving hen allen, en zij verheerlijkten God, Dat is, prezen, loofden. zeggende: Een groot Profeet is onder ons opgestaan, en God heeft Zijn volk bezocht. Namelijk ten goede om het te verlossen; Exod. 4:31.
17. En dit gerucht van Hem ging uit Grieks *dit woord*. in geheel Judea, en in al het omliggende land.
18. En de discipelen van Johannes boodschapten hem van al deze dingen. Grieks *en Johannes boodschapten zijne discipelen*.
19. En Johannes, zekere twee van zijn discipelen tot zich geroepen hebbende, zond hen tot Jezus, zeggende: Zijt Gij Degene, Die komen zou, Dat is, de *Messias*. De oorzaak van deze vraag, zie Matth. 11:3. of verwachten wij een anderen?

20. En als de mannen tot Hem gekomen waren, zeiden zij: Johannes de Doper heeft ons tot U afgezonden, zeggende: *Dat is, om u te laten zeggen en vragen. Zijt Gij, Die komen zou, of verwachten wij een anderen?*
21. En in dezelfde ure genas Hij er velen van ziekten en kwalen, *Grieks gesels. Zie Mark. 3:10.* en boze geesten; en velen blinden gaf Hij het gezicht. *Grieks schonk hij genadiglijk het zien.*
22. En Jezus, antwoordende, zeide tot hen: Gaat heen, en boodschapt Johannes weder de dingen, die gij gezien en gehoord hebt, *namelijk* dat de blinden ziende worden, de kreupelen wandelen, de melaatsen gereinigd worden, de doven horen, de doden opgewekt worden, den armen het Evangelie verkondigd wordt.
23. En zalig is hij, die aan Mij niet zal geergerd worden. *Grieks in mij. Zie Matth. 11:6.*
24. Als nu de boden van Johannes *Of, gezondenen. Van deze gehele getuigenis van Christus aangaande Johannes den Doper, zie de aantekeningen Matth. 11:7, en vervolgens.* weggegaan waren, begon Hij tot de scharen van Johannes te zeggen: Wat zijt gij uitgegaan in de woestijn te aanschouwen? Een riet, dat van den wind ginds en weder bewogen wordt?
25. Maar wat zijt gij uitgegaan te zien? Een mens, met zachte klederen bekleed? Ziet, die in heerlijke kleding en wellust zijn, die zijn in de koninklijke hoven.
26. Maar wat zijt gij uitgegaan te zien? Een profeet? Ja, Ik zeg u, ook veel meer dan een profeet.
27. Deze is het, van welken geschreven is: Ziet, Ik zende Mijn engel voor Uw aangezicht, die Uw weg voor U heen bereiden zal.
28. Want Ik zeg ulieden: Onder die van vrouwen geboren zijn, is niemand meerder profeet, dan Johannes de Doper; maar de minste in het Koninkrijk Gods *Grieks de mindere.* is meerder dan hij.
29. En al het volk, *Hem* horende, en de tollenaars, die met den doop van Johannes gedoopt waren, rechtvaardigden God. Dat is, erkenden en prezen zijne rechtvaardigheid, goedigheid, trouw en waarheid, gelijk Luk. 7:35.
30. Maar de Farizeen en de wetgeleerden hebben den raad Gods *Dat is, de middelen, die God naar zijn wijzen raad verordineerd heeft in het nieuwe verbond, om daardoor de mensen ter zaligheid te brengen. Zie Spreuk. 1:25,30; Hand. 20:27; Hebr. 12:25.* Anderszins blijft altijd vast de raad, dat is het besluit Gods over de zaligheid zijner uitverkorenen, Matth. 24:24; Rom. 8:28,29; Hebr. 6:13, enz. **tegen zichzelf** *Dat is tot hun eigen schade en verderf.* **verworpen, Of, teniet gedaan.** *Of, krachteloos gemaakt;* namelijk door het moedwillig verachten van de middelen, die God tot zaligheid der mensen heeft geordineerd. **van hem niet gedoopt zijnde.**
31. En de Heere zeide: Bij wien zal Ik dan de mensen van dit geslacht vergelijken, en wien zijn zij gelijk?
32. Zij zijn gelijk aan de kinderen, *De verklaring van deze gelijkenis zie in de aantekeningen Matth. 11:16.* die op de markt zitten, en elkander toeroepen, en zeggen: Wij hebben u op de fluit gespeeld, en gij hebt niet gedanst; wij hebben u klaagliederen gezongen, en gij hebt niet geweend.
33. Want Johannes de Doper is gekomen, noch brood etende, *Dat is, geen gewone spijs en drank als andere mensen gebruikende; want hij at sprinkhanen en wilden honig, Matth. 3:4.* noch wijn

- drinkende; en gij zegt: Hij heeft den duivel.
34. De Zoon des mensen is gekomen, etende en drinkende, en gij zegt: Ziet daar, een Mens, *Die* een vraat en wijnzuiper *is*, Grieks *eter en wijndrinker*. een Vriend van tollenaars en zondaren.
35. Doch de wijsheid is gerechtvaardigd geworden Zie Matth. 11:19. van al haar kinderen.
36. En een der Farizeen bad Hem, dat Hij met hem ate; en ingegaan zijnde in des Farizeers huis, zat Hij aan.
37. En ziet, een vrouw in de stad, welke een zondares was, Dat is, een grote zondares, van een oneerlijk leven, en in de stad daarvoor bekend. verstaande, dat Hij in des Farizeers huis aanzat, bracht een albasten fles met zalf. Zie dergelijke Matth. 26:7; Mark. 14:3.
38. En staande achter aan Zijn voeten, wenende, Namelijk bedroefd zijnde over hare zonden, gelijk Petrus; Luk. 22:62. begon zij Zijn voeten nat te maken met tranen, Dit zijn tekenen van hare boetvaardigheid en liefde tot *Christus* spruitende uit het gevoel van hare zonden en der vergeving derzelve, gelijk blijkt uit Luk. 7:47. en zij droogde ze af met het haar van haar hoofd, en kuste Zijn voeten, en zalfde ze met de zalf.
39. En de Farizeer, die Hem genood had, *zulks* ziende, sprak bij zichzelf, zeggende: Deze, indien Hij een profeet ware, zou wel weten, wat en hoedanige vrouw deze is, die Hem aanraakt; want zij is een zondares.
40. En Jezus antwoordende, zeide tot hem: Simon! Ik heb u wat te zeggen. En hij sprak: Meester! zeg het.
41. *Jezus zeide*: Een zeker Wat het oogmerk van *Christus* in deze gelijkenis is, toont Hijzelf als Hij die toepast op deze vrouw, Luk. 7:47. schuldheer had twee schuldenaars; Of, *uitlener, bankhouder*. de een was schuldig vijfhonderd penningen, Grieks *denariën*. Zie de waarde daarvan Matth. 18:28. en de andere vijftig;
42. En als zij niet hadden om te betalen, schold hij het hun beiden kwijt. Zeg dan, wie van deze zal hem meer liefhebben?
43. En Simon, antwoordende, zeide: Ik acht, dat hij het *is*, dien hij het meeste kwijtgescholden heeft. En Hij zeide tot hem: Gij hebt recht geoordeeld.
44. En Hij, Zich omkerende naar de vrouw, zeide tot Simon: Ziet gij deze vrouw? Ik ben in uw huis gekomen; water hebt gij niet tot Mijn voeten gegeven; Met deze drie betoningen van vriendschap ontvingen de ouden in die landen hun vreemde gasten en vrienden, gelijk te zien is Gen. 18:4, en Gen. 19:2; Exod. 4:27, en Exod. 18:7; Pred. 9:8; Ps. 23:5; Rom. 16:16, en elders. maar deze heeft Mijn voeten met tranen nat gemaakt, en met het haar van haar hoofd afgedroogd.
45. Gij hebt Mij geen kus gegeven; maar deze, van dat zij ingekomen is, Anders, van dat ik ingekomen ben. heeft niet afgelaten Mijn voeten te kussen.
46. Met olie hebt gij Mijn hoofd niet gezalfd; maar deze heeft Mijn voeten met zalf gezalfd.
47. Daarom zeg Ik u: Haar zonden zijn *haar* vergeven, die vele waren; want zij heeft veel liefgehad; Hiermede wordt niet aangewezen dat deze haar grote liefde de oorzaak was van de vergeving van hare zonden, maar dat ze een vrucht, bewijs en teken was, dat haar vele zonden vergeven waren, en dat zij daarom nu niet meer voor zulk een zondares was te houden, gelijk blijkt uit de naastvolgende woorden en het gehele oogmerk van deze gelijkenis. Waaruit klaarlijk kan gezien worden dat de vergeving der zonden gesteld wordt als de oorzaak van de

liefde, en niet de liefde de oorzaak van de vergeving der zonden, gelijk ook in Luk. 7:50 gezegd wordt, dat het geloof en niet de liefde haar behouden heeft. maar dien weinig vergeven wordt, die heeft weinig lief.

48. En Hij zeide tot haar: Uw zonden zijn u vergeven.
49. En die mede aanzaten, begonnen te zeggen bij zichzelf: *Of, onder elkander.* Wie is Deze, Die ook de zonden vergeeft?
50. Maar Hij zeide tot de vrouw: Uw geloof heeft u behouden; Dat is, door uw geloof in mij hebt gij deze weldaad der vergeving uwer zonden ontvangen, waardoor gij behouden wordt ter zaligheid. Zie Hand. 26:18. ga heen in vrede.

Lukas 8

1. En het geschiedde daarna, dat Hij reisde van de ene stad en vlek tot de andere, predikende en verkondigende het Evangelie *Grieks Evangeliserende het koninkrijk Gods.* van het Koninkrijk Gods; en de twaalven waren met Hem;
2. En sommige vrouwen, die van boze geesten en krankheden genezen waren, *namelijk* Maria, genaamd Magdalena, Van deze Maria zie Mark. 16:9. van welke zeven duivelen uitgegaan waren;
3. En Johanna, de huisvrouw van Chusas, den rentmeester van Herodes, *Of, hofmeesters. Grieks epitropou.* Zie Matth. 20:8. en Susanna, en vele anderen, die Hem dienden van haar goederen. Dat is, bijstand deden tot onderhouding van Hem en Zijne discipelen, tot dankbaarheid voor de weldaden van *Christus* ontvangen; 1 Cor. 9:11; Gal. 6:6.
4. Als nu een grote schare bijeenvergaderde, en zij van alle steden tot Hem kwamen, zo zeide Hij door gelijkenis: *Of, door parabel.*
5. Een zaaier ging uit, Van deze gelijkenis van den zaaier zie Matth. 13:3, enz. om zijn zaad te zaaien; en als hij zaaide, viel het ene bij den weg, en werd vertreden, en de vogelen des hemels aten dat op.
6. En het andere viel op een steenrots, en opgewassen zijnde, is het verdord, omdat het geen vochtigheid had.
7. En het andere viel in het midden van de doornen, en de doornen mede opwassende, verstikten hetzelve.
8. En het andere viel op de goede aarde, en opgewassen zijnde, bracht het honderdvoudige vrucht voort. Dat is, zeer overvloedige, alzo de grootste vruchtbaarheid daarboven zelden gaat; Gen. 26:12. Dit zeggende, riep Hij: Wie oren heeft, om te horen, die hore.
9. En Zijn discipelen vraagden Hem, zeggende: Wat mag deze gelijkenis wezen? Dat is, beduiden, of betekenen, gelijk ook Luk. 8:11 en vervolgens.
10. En Hij zeide: U is het gegeven, Zie hiervan Mark. 4:11. de verborgenheden van het Koninkrijk Gods te verstaan; maar tot de anderen *spreek Ik* in gelijkenissen, opdat zij ziende niet zien, en horende niet verstaan.
11. Dit is nu de gelijkenis: Het zaad is het Woord Gods. Dat is, betekent.
12. En die bij den weg *bezaaid worden*, zijn dezen, die horen; daarna komt de duivel, en neemt het Woord uit hun hart weg, opdat zij niet zouden geloven, en zalig worden.
13. En die op de steenrots *bezaaid worden*, zijn dezen, die, wanneer zij het gehoord hebben, het Woord met vreugde ontvangen; en dezen hebben geen wortel, die maar voor

- een tijd geloven, en in den tijd der verzoeking wijken zij af.
14. En dat in de doornen valt, zijn dezen, die gehoord hebben, en heengaande verstikt worden door de zorgvuldigheden, en rijkdom, en wellusten des levens, en voldragen geen vrucht.
15. En dat in de goede aarde valt, zijn dezen, die, het Woord gehoord hebbende, hetzelfde in een eerlijk Dat is, door Gods Geest geopend, opgewekt en bekwaam gemaakt om het woord aan te nemen en te gehoorzamen; Jer. 31:38; Ezech. 36:26,27; Hand. 16:14. en goed hart bewaren, en in volständigkeit Of, in lijdzaamheid; waardoor zij, niettegenstaande al de verzoeken en verdrukkingen om des woords wil, volständig volharden. Zie Matth. 24:13; Hebr. 10:36. vruchten voortbrengen.
16. En niemand, die een kaars ontsteekt, bedekt dezelve met een vat, of zet ze onder een bed; Of, bestede. maar zet ze op een kandelaar, opdat degenen, die inkomen, het licht zien mogen.
17. Want er is niets verborgen, Namelijk van die dingen, die Ik u heb geopenbaard. Zie Matth. 10:27, en Mark. 4:22. dat niet openbaar zal worden; noch heimelijk, dat niet bekend zal worden, en in het openbaar komen.
18. Ziet dan, hoe gij hoort; Dat is, met welke genegenheid des harten gij tot het gehoor des woords komt, en gehoord hebbende, hoe gij hetzelfde recht zult gebruiken. want zo wie heeft, dien zal gegeven worden; en zo wie niet heeft, ook hetgeen hij meent te hebben, Of, schijnt te hebben. Zie de aantekeningen Matth. 13:12. zal van hem genomen worden.
19. En Zijn moeder en Zijn broeders Dat is, bloedverwanten, of neven. Zie Matth. 12:46. kwamen tot Hem, en konden bij Hem niet komen, vanwege de schare.
20. En Hem werd geboodschapt van enigen, die zeiden: Uw moeder en Uw broeders staan daar buiten, begerende U te zien. Dat is, te spreken.
21. Maar Hij antwoordde en zeide tot hen: Mijn moeder en Mijn broeders zijn dezen, die Gods Woord horen, en datzelve doen.
22. En het geschiedde Van deze gehele geschiedenis zie Matth. 8:23. in een van die dagen, dat Hij in een schip ging, en Zijn discipelen met Hem; en Hij zeide tot hen: Laat ons overvaren aan de andere zijde van het meer. En zij staken af.
23. En als zij voeren, viel Hij in slaap; en er kwam Grieks daalde af. een storm van wind Of, draaiing. op het meer, en zij werden vol waters, Dat is, het schip waarin zij waren. en waren in nood.
24. En zij gingen tot Hem, en wekten Hem op, zeggende: Meester, Meester, wij vergaan! en Hij, opgestaan zijnde, bestrafte den wind en de watergolven, en zij hielden op, Namelijk de winden en baren. en er werd stilte.
25. En Hij zeide tot hen: Waar is uw geloof? Maar zij, bevreesd zijnde, verwonderden zich, zeggende tot elkander: Wie is toch Deze, dat Hij ook de winden en het water gebiedt, en zij zijn Hem gehoorzaam?
26. En zij voeren voort naar het land der Gadarenen, Mattheüs zegt Gergesenen, waarvan zie Matth. 8:28. hetwelk is tegenover Galilea.
27. En als Hij aan het land uitgegaan was, ontmoette Hem een zeker man uit de stad, die van over langen tijd met duivelen was bezeten geweest; Grieks duivelen hadden gehad. en was met geen klederen gekleed, en bleef in

- geen huis, Of, *woonde*, Mark. 5:3. maar in de graven.
28. En hij, Jezus ziende, en zeer roepende, Namelijk de boze geest uit den mens, dien hij bezeten had. viel voor Hem neder, en zeide met een grote stem: Wat heb ik met U *te doen*, Jezus, Gij Zoon Gods, des Allerhoogsten, ik bid U, dat Gij mij niet pijnigt! Namelijk vóór den tijd des uitersten oordeels. Zie Matth. 8:29.
29. Want Hij had den onreinen geest geboden, dat hij van den mens zou uitvaren; Grieks *uitgaan*. want hij had hem menigen tijd bevangen gehad; Grieks *aangegepen*; of samengetrokken, gelijk de leden veeltijds in vallende ziekten samengetrokken worden. en hij werd met ketenen en met boeien gebonden, om bewaard te zijn; Namelijk opdat hij zichzelf of anderen geen leed zou doen. en hij verbrak de banden, en werd van den duivel gedreven in de woestijnen. Dat is, in woeste en eenzame plaatsen, in wildernissen.
30. En Jezus vraagde hem, zeggende: Welke is uw naam? En hij zeide: Legio. Wat een legioen is, zie Matth. 26:53. Want vele duivelen waren in hem gevaren.
31. En zij baden Hem, Of, *hij bad*, gelijk Mark. 5:10. dat Hij hun niet gebieden zou in den afgrond heen te varen. Dat is, ene diepte zonder grond, Gen. 7:11. Zo wordt ook genaamd de hel, of plaats waar de onreine geesten en goddeloze mensen in de eeuwigheid zullen gepijnigd worden. Zie Openb. 9:1,2.
32. En aldaar was een kudde veler zwijnen, Zie van dezelve Matth. 8:30. weidende op den berg; en zij baden Hem, dat Hij hun wilde toelaten in dezelve te varen. En Hij liet het hun toe.
33. En de duivelen, uitvarende van den mens, voeren in de zwijnen; en de kudde stortte van de steilte af in het meer; en versmoorde.
34. En die ze weidden, ziende hetgeen geschied was, zijn gevlucht; en heengaande boodschapten het in de stad, en op het land.
35. En zij gingen uit, om te zien hetgeen geschied was, en kwamen tot Jezus, en vonden den mens, van welken de duivelen uitgevaren waren, zittend aan de voeten van Jezus, Namelijk als een discipel van *Christus* zijn woord horende, gelijk Luk. 10:39. gekleed en wel bij zijn verstand; en zij werden bevreesd.
36. En ook, die het gezien hadden, verhaalden hun, hoe de bezetene was verlost geworden.
37. En de gehele menigte van het omliggende land der Gadarenen baden Hem, Namelijk uit vrees van zulke schade meer te zullen ontvangen, hebbende alsoo liever hun gewin dan *Christus* en zijn woord. dat Hij van hen wegging; want zij waren met grote vrees bevangen. En Hij, in het schip gegaan zijnde, keerde wederom.
38. En de man, van welken de duivelen uitgevaren waren, bad Hem, dat hij mocht bij Hem zijn. Dat is, gedurig bij Hem blijven als een van zijne discipelen. Maar Jezus liet hem van Zich gaan, zeggende:
39. Keer weder naar uw huis, en vertel, wat grote dingen u God gedaan heeft. En hij ging heen door de gehele stad, Namelijk Gadara, of Gergessa, die steden van Dekapolis waren, in welke Markus zegt dat hij het verkondigd heeft, Mark. 5:20. verkondigende, wat grote dingen Jezus hem gedaan had.
40. En het geschiedde, als Jezus wederkeerde, dat Hem de schare ontving; want zij waren allen Hem verwachtende.

41. En ziet, er kwam een man, wiens naam was Jairus, en hij was een overste der synagoge; *Van dezen overste der synagoge, zie Mark. 5:22.* en hij viel aan de voeten van Jezus, en bad Hem, dat Hij in zijn huis wilde komen.
42. Want hij had een enige dochter, *Grieks eniggeboren.* van omtrent twaalf jaren, en deze lag op haar sterven. *Grieks en deze stierf.* En als Hij heenging, zo verdrongen Hem de scharen. *Grieks verstikten hem.*
43. En een vrouw, die twaalf jaren lang den vloed des bloeds gehad had, welke al haar leeftocht *Grieks al haar leven;* dat is al hare middelen om van te leven. aan medicijnmeesters ten koste gelegd had; en van niemand had kunnen genezen worden,
44. Van achteren tot Hem komende, raakte den zoom Zijns kleeds aan; en terstond stelpde de vloed haars bloeds. *Grieks stond;* dat is, hield op.
45. En Jezus zeide: Wie is het, die Mij heeft aangeraakt? En als zij het allen ontkenden, zeide Petrus en die met hem waren: Meester, de scharen drukken en verdringen U, en zegt Gij: Wie is het, die Mij aangeraakt heeft?
46. En Jezus zeide: Iemand heeft Mij aangeraakt; want Ik heb bekend, dat kracht van Mij uitgegaan is. *Zie hiervan Mark. 5:30.*
47. De vrouw nu, ziende, dat zij niet verborgen was, kwam bevende, en voor Hem nedervallende, verklaarde Hem voor al het volk, om wat oorzaak zij Hem aangeraakt had, en hoe zij terstond genezen was.
48. En Hij zeide tot haar: Dochter, wees welgemoed, uw geloof heeft u behouden; ga heen in vrede.
49. Als Hij nog sprak, kwam er een van *het huis* des oversten der synagoge, zeggende tot hem: Uw dochter is gestorven; zijt den Meester niet moeilijk.
50. Maar Jezus, *dat* horende, antwoordde hem, zeggende: Vrees niet, geloof alleenlijk, en zij zal behouden worden. *Of, verlost worden; namelijk van den dood.*
51. En als Hij in het huis kwam, liet Hij niemand inkomen, dan Petrus, en Jakobus, en Johannes, en den vader en de moeder des kinds.
52. En zij schreiden allen, en maakten misbaar *Grieks sloegen zichzelf op den borst, om harentwil.* *Zie Matth. 11:17.* over hetzelfde. En Hij zeide: Schreit niet; zij is niet gestorven; *Namelijk om dood te blijven, gelijk andere mensen als zij sterven. maar zij slaapt.* Dat is, haar dood is gelijk een slaap, uit welken zij opgewekt zal worden, *Joh. 11:11,13.*
53. En zij belachten Hem, wetende, dat zij gestorven was.
54. Maar als Hij ze allen uitgedreven had, greep Hij haar hand en riep, zeggende: Kind, sta op!
55. En haar geest keerde weder, en zij is terstond opgestaan; en Hij gebod, dat men haar te eten geven zoude.
56. En haar ouders ontzetten zich; en Hij beval hun, dat zij niemand zouden zeggen *Waarom Christus* Zijne wonderen voor een tijd niet heeft willen verbreid hebben, *zie Matth. 12:16,17.* hetgeen geschied was.

Lukas 9

1. En Zijn twaalf discipelen samengeroepen hebbende, gaf Hij hun kracht en macht *Of, autoriteit.* over al de duivelen, *Dat is, tegen al de duivelen, om die uit te werpen, Matth. 10:1.* en om ziekten te genezen.
2. En Hij zond hen heen, om te prediken het Koninkrijk Gods, *Dat is,*

het Evangelie van de komst des koninkrijks van God. en de kranken gezond te maken.

3. En Hij zeide tot hen: Neemt niets mede Zie hiervan de aantekeningen Matth. 10:10. tot den weg, noch staven, Anders, *staf*. noch male, noch brood, noch geld; noch iemand van u zal twee rokken hebben.
4. En in wat huis gij ook zult ingaan, blijft aldaar, en gaat van daar uit. Dat is, blijft daar zolang totdat gij vertrekt, zonder om uw gemak van het ene huis in het andere te gaan logeren; also uw verblijf aldaar niet lang mag duren.
5. En zo wie u niet zullen ontvangen, uitgaande van die stad, schudt ook het stof af Zie de betekenis daarvan Matth. 10:14. van uw voeten, tot een getuigenis tegen hen.
6. En zij, uitgaande, doorgingen al de vlekken, *Of, gingen van het ene vlek tot het andere*. verkondigende het Evangelie, en genezende *de zieken* overal.
7. En Herodes, de viervorst, Van de viervorsten zie Matth. 14:1. hoorde al de dingen, die van Hem geschiedden; en was twijfelmoedig, Namelijk niet wetende wat hij denken of doen zou. omdat van sommigen gezegd werd, dat Johannes van de doden was opgestaan;
8. En van sommigen, dat Elias verschenen was; en *van* anderen, dat een profeet van de ouden was opgestaan.
9. En Herodes zeide: Johannes heb ik onthoofd; Zie hiervan Matth. 14:10; Mark. 6:27. wie is nu Deze, van Welken ik zulke dingen hoor? En hij zocht Hem te zien.
10. En de apostelen, wedergekeerd zijnde, verhaalden Hem al wat zij gedaan hadden. En Hij nam hen mede en vertrok alleen in een woeste plaats der stad, genaamd

Bethsaida. Was ene stad van Galilea, gelegen aan het meer Gennesareth, tegenover Kapernaüm, Mark. 6:45; Joh. 12:21.

11. En de scharen, *dat* verstaande, volgden Hem; en Hij ontving ze, en sprak tot hen van het Koninkrijk Gods; en die genezing van node hadden, Namelijk die zulks begeerden. maakte Hij gezond.
12. En de dag begon te dalen; en de twaalven, tot Hem komende, zeiden tot Hem: Laat de schare van U, opdat zij, heengaande in de omliggende vlekken en in de dorpen, Grieks *velden*; dat is landhuizen. herbergen nemen mogen, Grieks *uitspannen*. en spijze vinden; want wij zijn hier in een woeste plaats.
13. Maar Hij zeide tot hen: Geeft gij hun te eten. En zij zeiden: Wij hebben niet meer dan vijf broden, en twee vissen; tenzij dan dat wij heengaan en spijs kopen voor al dit volk;
14. Want er waren omtrent vijf duizend mannen. Doch Hij zeide tot Zijn discipelen: Doet hen nederzitten bij zaten, elk van vijftig. Dat is, gezelschappen, die bijeen zitten, of waardschappen. Zie Mark. 6:40.
15. En zij deden also, en deden hen allen nederzitten. *Anders, zij zaten allen neder*.
16. En Hij, de vijf broden en de twee vissen genomen hebbende, zag op naar den hemel, en zegende die, Van deze zegening, zie Matth. 14:19. en brak ze, en gaf ze den discipelen, om der schare voor te leggen.
17. En zij aten en werden allen verzadigd; en er werd opgenomen, hetgeen hun van de brokken overgeschoten was, twaalf korven.
18. En het geschiedde, als Hij alleen was biddende, Namelijk afgezonderd van

- de schare. dat de discipelen met Hem waren, en Hij vraagde hen, zeggende: Wie zeggen de scharen, dat Ik ben?
19. En zij, antwoordende, zeiden: Johannes de Doper; en anderen: Elias; en anderen: Dat enig profeet van de ouden opgestaan is.
20. En Hij zeide tot hen: Maar gijlieden, wie zegt gij, dat Ik ben? En Petrus, antwoordende, zeide: De Christus Gods. Dat is, de *Messias*, of Gezalfde, van God beloofd en gezonden.
21. En Hij gebod hun scherpelijk Grieks *bedreigde*. en beval, dat zij dit niemand zeggen zouden; Namelijk voor dien tijd.
22. Zeggende: De Zoon des mensen moet veel lijden, en verworpen worden Dat is, niet gekend noch aangenomen worden voor den *Messias*, maar veroordeeld als een verleider en Godslasteraar. Zie Matth. 21:42; 1 Petr. 2:4,7. van de ouderlingen, en overpriesters, en Schriftgeleerden, en gedood en ten derden dage opgewekt worden.
23. En Hij zeide tot allen: Zo iemand achter Mij wil komen, Dat is, mijn discipel wil zijn. die verloochene zichzelf, en neme zijn kruis dagelijks op, Dat is, lijden en verdrukking, hoe zwaar die ook zouden mogen zijn, hetwelk Hij kruis noemt, omdat het lijden des kruises het zwaarste is. en volg Mij.
24. Want zo wie zijn leven behouden wil, Grieks *ziel*. die zal het verliezen; maar zo wie zijn leven verliezen zal, Grieks *ziel*. om Mijnentwil, die zal het behouden. Namelijk hiernamaals.
25. Want wat baat het een mens, die de gehele wereld zou winnen, en zichzelf verliezen, Dat is, het eeuwig verderf naar ziel en lichaam over zichzelf halen. of schade *zijns zelfs* lijden?
26. Want zo wie zich Mijns en Mijner woorden zal geschaamd hebben, diens zal de Zoon des mensen Zich schamen, wanneer Hij komen zal in Zijn heerlijkheid, en *in de heerlijkheid* des Vaders, en der heilige engelen.
27. En Ik zeg u waarlijk: Er zijn sommigen dergenen, die hier staan, die den dood niet zullen smaken, Zie hiervan de verklaring, Matth. 16:28. totdat zij het Koninkrijk Gods zullen gezien hebben.
28. En het geschiedde, omtrent acht dagen na deze woorden, Mattheüs zegt, Matth. 17:1, van zes dagen; hoe dit overeenkomt, zie de verklaring aldaar. dat Hij medenam Petrus, en Johannes, en Jakobus, en klom op den berg, om te bidden.
29. En als Hij bad, werd de gedaante Zijns aangezichts veranderd, Grieks *andere*; dat is, veranderd, namelijk in heerlijkheid. en Zijn kleding wit *en* zeer blinkende.
30. En ziet, twee mannen spraken met Hem, welke waren Mozes en Elias.
31. Dewelke, gezien zijnde in heerlijkheid, zeiden Zijn uitgang, Namelijk des levens, dat is, spraken met Hem en Zijn lijden en sterven en opstaan. dien Hij zoude volbrengen te Jeruzalem. Grieks *vervullen*.
32. Petrus nu, en die met hem *waren*, waren met slaap bezwaard; en ontwaakt zijnde, zagen zij Zijn heerlijkheid, en de twee mannen, die bij Hem stonden.
33. En het geschiedde, als zij van Hem afscheidden, Dat is, als zij stonden op het scheiden. zo zeide Petrus tot Jezus: Meester, het is goed, dat wij hier zijn; en laat ons drie tabernakelen maken, voor U een, en voor Mozes

- een, en voor Elias een; niet wetende, wat hij zeide.
34. Als hij nu dit zeide, kwam een wolk, en overschaduwde hen; en zij werden bevreesd, als die in de wolk ingingen. *Namelijk Mozes en Elia.*
35. En er geschiedde een stem uit de wolk, *Namelijk van God den Vader, gelijk uit het volgende blijkt.* zeggende: Deze is Mijn geliefde Zoon; hoort Hem!
36. En als de stem geschiedde, zo werd Jezus alleen gevonden. En zij zwegen stil, en verhaalden in die dagen *Dat is, in dien tijd, namelijk vóór Zijne verrijzenis, alzo hij hun zulks verboden had, Matth. 17:9.* niemand iets van hetgeen zij gezien hadden.
37. En het geschiedde des daags daaraan, als zij van den berg afkwamen, dat Hem een grote schare in het gemoet kwam.
38. En ziet, een man van de schare riep uit, zeggende: Meester, ik bid U, zie toch mijn zoon aan; *Namelijk met medelijdende ogen.* want hij is mij een eniggeborene.
39. En zie, een geest neemt hem, *Namelijk een boze of onreine geest.* en van stonde aan roept hij, en hij scheurt hem, dat hij schuimt, en wijkt nauwelijks van hem, en verplettert hem. *Dat is, poogt hem te verpletteren, gelijk deze dingen ook in zware vallende ziekten plegen te geschieden.*
40. En ik heb Uw discipelen gebeden, dat zij hem zouden uitwerpen, en zij hebben niet gekund.
41. En Jezus, antwoordende, zeide: O ongelovig en verkeerd geslacht, *Of, verdraaid;* dat men niet wel terecht kan brengen; *Fil. 2:15.* hoe lang zal Ik nog bij ulieden zijn, en ulieden verdragen? Breng uw zoon hier.
42. En nog, als hij *naar Hem* toekwam, scheurde hem de duivel, en verscheurde *hem;* maar Jezus bestrafte den onreinen geest, en maakte het kind gezond, en gaf hem zijn vader weder.
43. En zij werden allen verslagen over de grootdadigheid Gods. *Dat is, de uitnemende macht Gods, waardoor de wonderwerken geschieden.* En als zij allen zich verwonderden over al de dingen, die Jezus gedaan had, zeide Hij tot Zijn discipelen:
44. Legt gij deze woorden in uw oren: *Dat is, merkt wel op deze zaken, en onthoudt ze wel; want zij zullen u kunnen dienen tot versterking tegen de ergernis mijns lijdens.* Want de Zoon des mensen zal overgeleverd worden in der mensen handen. *Namelijk der onrechtvaardigen. Zie Hand. 2:23.*
45. Maar zij verstonden dit woord niet, en het was voor hen verborgen, alzo dat zij het niet begrepen; *Grieks gevoelden.* en zij vreesden van dat woord Hem te vragen.
46. En er rees een overlegging onder hen, *Of, samenspreking.* *Zie Mark. 9:33,34.* namelijk, wie van hen de meeste ware. *Grieks groter, of meerder.*
47. Maar Jezus, ziende de overleggingen hunner harten, nam een kindeken, en stelde dat bij Zich;
48. En zeide tot hen: Zo wie dit kindeken ontvangen zal in Mijn Naam, die ontvangt Mij; en zo wie Mij ontvangen zal, ontvangt Hem, Die Mij gezonden heeft. Want die de minste onder u allen is, *Grieks de mindere;* dat is de nederigste. die zal groot zijn. *Namelijk in het koninkrijk der hemelen, Matth. 18:1,2.*
49. En Johannes antwoordde en zeide: Meester! wij hebben een gezien, die in Uw Naam de duivelen uitwierp, en wij hebben het hem verboden, *Of, verhinderd.* omdat hij U met ons niet volgt.

50. En Jezus zeide tot hem: Verbied het niet; Of, *verhindert*. want wie tegen ons niet is, Zie Mark. 9:40. die is voor ons.

51. En het geschiedde, als de dagen Zijner opneming Namelijk uit deze wereld naar den hemel, Mark. 16:19; Hand. 1:11. vervuld werden, Dat is, begonnen vervuld te worden, of te genaken. zo richtte Hij Zijn aangezicht, Grieks *bevestigde*; dat is, name vrijmoedig voor, te gaan naar Jeruzalem, niettegenstaande Hij wist wat Hem daar zou overkomen. om naar Jeruzalem te reizen.

52. En Hij zond boden uit voor Zijn aangezicht; en zij, heengereisd zijnde, kwamen in een vlek der Samaritanen, om voor Hem *herberg* te bereiden.

53. En zij ontvingen Hem niet, omdat Zijn aangezicht was *als* reizende naar Jeruzalem. Namelijk om daar den godsdienst te plegen, hetwelk de Samaritanen deden op den berg Gerizim, Joh. 4:20; *Josef. Antiq. lib. 11, cap. 8 Flavius Josefus, Joodse Oudheden, 11e boek, 8ste hoofdstuk*, waaruit grote haat en vijandschap tussen de Joden en Samaritanen ontstond; Joh. 4:9.

54. Als nu Zijn discipelen, Jakobus en Johannes, *dat* zagen, zeiden zij: Heere, wilt Gij, dat wij zeggen, dat vuur van den hemel nederdale, en dezen verslinder, gelijk ook Elias gedaan heeft?

55. Maar Zich omkerende, bestrafte Hij hen, en zeide: Gij weet niet van hoedanigen geest gij zijt. Dat is, dat gij, mijnen geest hebbende, niet behoort der mensen ondergang te begeren. Of, gij bedenkt niet dat de geest der wraakgierigheid ulieden hiertoe aandrijft.

56. Want de Zoon des mensen is niet gekomen om der mensen zielen te verderven, maar om te behouden. En zij gingen naar een ander vlek.

57. En het geschiedde op den weg, als zij reisden, dat een tot Hem

zeide: Heere, ik zal U volgen, waar Gij ook heengaat.

58. En Jezus zeide tot hem: De vossen hebben holen, Dat is, gij hebt van mij geen gemak of rijkdom van deze wereld te verwachten, want ik heb die zelf niet. en de vogelen des hemels nesten; maar de Zoon des mensen heeft niet, waar Hij het hoofd nederlegge.

59. En Hij zeide tot een anderen: Volg Mij. Doch hij zeide: Heere, laat mij toe, dat ik heenga, en eerst mijn vader begrave.

60. Maar Jezus zeide tot hem: Laat de doden hun doden begraven; Zie der verklaring Matth. 8:22. doch gij, ga heen en verkondig het Koninkrijk Gods.

61. En ook een ander zeide: Heere, ik zal U volgen; maar laat mij eerst toe, dat ik afscheid neme van degenen, die in mijn huis zijn.

62. En Jezus zeide tot hem: Niemand, Ene gelijkenis, genomen van een akkerman, die, ploegende, altijd moet voorwaarts zien, of hij kan geen rechte voren maken, Fil. 3:14. die zijn hand aan den ploeg slaat, en ziet naar hetgeen achter is, is bekwaam tot het Koninkrijk Gods.

Lukas 10

1. En na dezen stelde de Heere nog andere zeventig, Namelijk boven de twaalfen, die Hij tot apostelen verkoren en tevoren uitgezonden had. en zond hen heen voor Zijn aangezicht, Dat is, voor Hem heen; namelijk om de Joden van Zijne toekomst te waarschuwen en tot aanneming van hem en zijne leer te bereiden. twee en twee, in iedere stad en plaats, daar Hij komen zou.

2. Hij zeide dan tot hen: De oogst is wel groot, Grieks *veel*. maar de arbeiders Dat is, getrouwe leraars. zijn weinige; daarom, bidt den Heere des oogstes, dat Hij arbeiders Dat is, getrouwe leraars. in Zijn oogst uitstote. Grieks *uitwerpe*;

dat is, door de kracht des Geestes daartoe willig en bekwaam gemaakt zijnde, uitzende, 2 Cor. 3:5.

3. Gaat henen; ziet, Ik zend u als lammeren in het midden der wolven.
4. Draagt geen buidel, noch male, noch schoenen; en groet niemand op den weg. Dat is, houdt u niet op met groeten of aanspraak dergenen, die u ontmoeten, maar haast u op reis. Zie 2 Kon. 4:29. Anderszins zo weert *Christus* niet de burgerlijke beleefdheid in het groeten, die Hij zelf tegen Zijne discipelen dikwijls gebruikt heeft.
5. En in wat huis gij zult ingaan, zegt eerst: Vrede zij dezen huize! Dat is, geluk en zaligheid. Dit is ene manier van groeten bij de Joden.
6. En indien aldaar een zoon des vredes is, Dat is, die door Gods genade den vrede waardig is, gelijk Matth. 10:11 verklaard wordt. Zo wordt het woord *zoon* dikwijls genomen. Zie 2 Sam. 12:5; Matth. 23:15; Ef. 2:3. zo zal uw vrede op hem rusten; maar indien niet, zo zal *uw vrede* tot u wederkeren.
7. En blijft in datzelfde huis, etende en drinkende, hetgeen van hen *voorgezet wordt*; want de arbeider is zijn loon waardig; gaat niet over Namelijk om meerder gemak of beter onthaal elders te zoeken, also gij daar niet lang zult mogen verblijven. van *het ene* huis in *het andere* huis.
8. En in wat stad gij zult ingaan, en zij u ontvangen, eet hetgeen ulieden *voorgezet wordt*. Dat is, zijt daarmede tevreden.
9. En geneest de zieken, die daarin zijn, en zegt tot hen: Het Koninkrijk Gods is nabij u gekomen.
10. Maar in wat stad gij zult ingaan, en zij u niet ontvangen, uitgaande op haar straten, zo zegt:
11. Ook het stof, dat uit uw stad aan ons kleeft, schudden wij af op ulieden; Grieks *vagen wij af*. Zie de

aantekeningen Matth. 10:14. nochtans zo weet dit, dat het Koninkrijk Gods nabij u gekomen is.

12. En Ik zeg u, dat het *dien van Sodom* verdragelijker wezen zal in dien dag, Namelijk des uitersten oordeels, gelijk te zien is Luk. 10:14. dan dezelve stad.
13. Wee u, Chorazin, wee u, Bethsaida, want zo in Tyrus en Sidon de krachten geschied waren, Dat is, krachtige werken of wondertekenen. Hiermede wil *Christus* te kennen geven dat de hardnekkigheid van deze heidense mensen zo groot niet was als van deze Joden. Zie dergelijke Ezech. 3:6,7. die in u geschied zijn, zij zouden eertijds, in zak en as zittende, zich bekeerd hebben.
14. Doch het zal Tyrus en Sidon verdragelijker zijn in het oordeel, dan ulieden.
15. En gij, Kapernaum, die tot den hemel toe Zie Matth. 11:23. verhoogd zijt, gij zult tot de hel toe nedergestoten worden.
16. Wie u hoort, die hoort Mij; en wie u verwerpt, die verwerpt Mij; en wie Mij verwerpt, die verwerpt Dengene, Die Mij gezonden heeft.
17. En de zeventigen Namelijk die van *Christus* uitgezonden waren, Luk. 10:1. zijn wedergekeerd met blijdschap, zeggende: Heere, ook de duivelen zijn ons onderworpen, in Uw Naam.
18. En Hij zeide tot hen: Ik zag den satan, als een bliksem, Dat is, snellijk. uit den hemel Dat is, uit de lucht, gelijk Matth. 6:26. Zie Ef. 6:12. vallen. Dat is, zijne kracht en heerschappij verliezen. Zie Openb. 12:9, enz.
19. Ziet, Ik geve u de macht, om op slangen en schorpioenen te treden, Zie hiervan Mark. 16:18. en over alle kracht des vijands; Dat is, des duivels. Zie Matth. 13:39; 1 Petr. 5:8. en geen ding zal

- u enigszins beschadigen. Grieks *verongelijken*. Zie ook Openb. 6:6.
20. Doch verblijdt u daarin niet, Dat is, niet zozeer; namelijk omdat de huichelaars zulks ook somwijlen hebben gedaan. Zie Matth. 7:22,23. dat de geesten u onderworpen zijn; Dat is, de onreine geesten. maar verblijdt u veel meer, dat uw namen geschreven zijn in de hemelen. Namelijk in het boek des levens. Zie de verklaring daarvan Fil. 4:3.
21. Te dier ure verheugde Zich Jezus in den geest, Dat is, innerlijk en van harte. en zeide: Ik dank U, Vader! Grieks *ik belijd*. Heere des hemels en der aarde; dat Gij deze dingen voor de wijzen en verstandigen verborgen hebt, Namelijk dezer wereld, 1 Cor. 1:26. en hebt dezelve den kinderkens geopenbaard; Dat is, den verachten en kleinen naar de wereld; of den geringen van verstand en wetenschap, 1 Cor. 1:27. ja, Vader, Namelijk zo hebt Gij gedaan. want also is geweest het welbehagen voor U.
22. Alle dingen Dat is, de macht over alle dingen in hemel en op aarde. Zie Matth. 28:18. zijn Mij van Mijn Vader overgegeven; en niemand weet, wie de Zoon is, dan de Vader; en wie de Vader is, dan de Zoon, en dien het de Zoon zal willen openbaren. Namelijk door zijn Woord en Geest, 1 Cor. 2:11,12.
23. En Zich kerende naar de discipelen, zeide Hij *tot hen* alleen: Zalig zijn de ogen, die zien, hetgeen gij ziet. Namelijk de *Christus* of *Messias* in het vlees nu geopenbaard, en zijn ambt bedienende, Joh. 8:56; Hand. 2:25; 1 Petr. 1:8, enz.
24. Want Ik zeg u, dat vele profeten en koningen hebben begeerd te zien, Grieks *hebben willen zien*. hetgeen gij ziet, en hebben het niet gezien; en te horen, hetgeen gij hoort, en hebben het niet gehoord.
25. En ziet, een zeker wetgeleerde stond op, Hem verzoekende, en zeggende: Meester, wat doende zal ik het eeuwige leven beerven?
26. En Hij zeide tot hem: Wat is in de wet geschreven? Hoe leest gij?
27. En hij, antwoordende, zeide: Gij zult den Heere, uw God, liefhebben, uit geheel uw hart, en uit geheel uw ziel, en uit geheel uw kracht, en uit geheel uw verstand; en uw naaste als uzelf.
28. En Hij zeide tot hem: Gij hebt recht geantwoord; doe dat, en gij zult leven. Namelijk eeuwiglijk, gelijk hij gevraagd had, Luk. 10:25. Dit zegt *Christus* niet dat iemand de wet volkomen kan onderhouden en alzo het eeuwige leven beerven, maar om hem door de wet te brengen tot kennis van zijne onvolmaaktheid; Gal. 3:18,24.
29. Maar hij, willende zichzelf rechtvaardigen, Dat is, zichzelf voor rechtvaardig uitgeven, gelijk Luk. 18:9. zeide tot Jezus: En wie is mijn naaste?
30. En Jezus, antwoordende, zeide: Een zeker mens kwam af van Jeruzalem Namelijk overmits Jeruzalem omhoog gelegen was op bergen, Ps. 125:1. Zodat degenen, die naar Jeruzalem reisden, gezegd worden op te gaan, en die vandaar reisden af te komen. naar Jericho, en viel onder de moordenaars, Grieks *straatschenders, rovers*. welke, hem ook uitgetogen, en daartoe *zware* slagen gegeven hebbende, Of, *wonden*. heengingen, en lieten *hem* half dood liggen.
31. En bij geval Dat is, zonder voorbedachtheid, namelijk ten aanzien van deze mensen. Want anderszins ten aanzien van de voorzienigheid Gods geschiedt er niets bij geval, Matth. 10:29,30. kwam een zeker priester denzelven weg af, en

- hem ziende, ging hij tegenover *hem* voorbij.
32. En desgelijks ook een Leviet, als hij was bij die plaats, kwam hij, en zag *hem*, en ging tegenover *hem* voorbij.
33. Maar een zeker Samaritaan, Welke Samaritanen anderszins van de Joden voor vijandig gehouden werden, Joh. 4:9. Waarvan zie de oorzaak Luk. 9:53. reizende, kwam omtrent hem, en hem ziende, werd hij met innerlijke ontferming bewogen.
34. En hij, tot *hem* gaande, verbond zijn wonden, gietende daarin olie en wijn; en hem heffende op zijn eigen beest, voerde hem in de herberg en verzorgde hem.
35. En des anderen daags weggaande, langde hij twee penningen uit, Grieks *denariën*; waarvan zie de waarde Matth. 18:28. en gaf ze den waard, en zeide tot hem: Draag zorg voor hem: en zo wat gij meer *aan hem* ten koste zult leggen, dat zal ik u wedergeven, als ik wederkom.
36. Wie dan van deze drie dunkt u de naaste geweest te zijn desgenen, Dat is, die den plicht eens naasten bewezen heeft. die onder de moordenaars gevallen was?
37. En hij zeide: Die barmhartigheid aan hem gedaan heeft. Zo zeide dan Jezus tot hem: Ga heen, en doe gij desgelijks.
38. En het geschiedde, als zij reisden, dat Hij kwam in een vlek; Namelijk Bethanië. Zie Joh. 11:1. en een zekere vrouw, met name Martha, ontving Hem in haar huis.
39. En deze had een zuster, genaamd Maria, welke ook, zittende Namelijk onder andere toehoorders. aan de voeten van Jezus, Zijn woord hoorde.
40. Doch Martha was zeer bezig met veel dienens, Namelijk om den maaltijd

toe te bereiden, gelijk Matth. 8:15. en daarbij komende, zeide zij: Heere, trekt Gij U dat niet aan, dat mijn zuster mij alleen laat dienen? Zeg dan haar, dat zij mij helpe. Grieks *dat zij het met en nevens mij aanneme.*

41. En Jezus, antwoordende, zeide tot haar: Martha, Martha, gij bekommert en ontrust u over vele dingen;
42. Maar een ding is nodig; Namelijk het geestelijke vooral te bezorgen, Ps. 57:4; Matth. 6:33. doch Maria heeft het goede deel uitgekozen, hetwelk van haar niet zal weggenomen worden.

Lukas 11

1. En het geschiedde, toen Hij in een zekere plaats was biddende, als Hij ophield, dat een van Zijn discipelen tot Hem zeide: Heere, leer ons bidden, Dat is, geef ons een voorschrift des gebeds, hetwelk wij mogen gebruiken, en naar hetwelk wij onze gebeden mogen richten. gelijk ook Johannes zijn discipelen geleerd heeft.
2. En Hij zeide tot hen: Wanneer gij bidt, zo zegt: Onze Vader, Zie der verklaring van dit gebed bij Matth. 6:9, enz. Die in de hemelen *zijt!* Uw Naam worde geheiligd. Uw Koninkrijk kome. Uw wil geschiede, gelijk in den hemel, *alzo* ook op de aarde.
3. Geef ons elken dag *Of, van dag tot dag, of alle dagen.* ons dagelijks brood. *Of, genoegzaam;* zie Matth. 6:11.
4. En vergeef ons onze zonden; want ook wij vergeven aan een iegelijk, die ons schuldig is. En leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van den boze.
5. En Hij zeide tot hen: Wie van u zal een vriend hebben, en zal ter middernacht Dat is zelfs ter ongelegenster tijd. tot hem gaan, en tot hem

- zeggen: Vriend! leen mij drie broden;
6. Overmits mijn vriend van de reis tot mij gekomen is, *Grieks van den weg.* en ik heb niet, dat ik hem voorzette;
 7. En dat die van binnen, antwoordende, zou zeggen: Doe mij geen moeite aan; de deur is nu gesloten, en mijn kinderen zijn met mij in de slaapkamer; *Of, te bed.* ik kan niet opstaan, om u te geven.
 8. Ik zeg ulieden: Hoewel hij niet zou opstaan en hem geven, omdat hij zijn vriend is, nochtans om zijner onbeschaamdheid wil, *Dat is, ter wille van zijn moeilijk en ontijdig aanhouden, hetwelk wel somwijlen onaangenaam is bij de mensen, maar niet bij God, Luk. 18:1; 1 Thess. 5:17.* zal hij opstaan, en hem geven zoveel als hij er behoeft. *Namelijk broden.*
 9. En Ik zeg ulieden: Bidt, *Zie hiervan de verklaring Matth. 7:8.* en u zal gegeven worden; zoekt, en gij zult vinden; klopt, en u zal opengedaan worden.
 10. Want een iegelijk, die bidt, die ontvangt; en die zoekt, die vindt; en die klopt, dien zal opengedaan worden.
 11. En wat vader onder u, dien de zoon om brood bidt, zal hem een steen geven, of ook om een vis, zal hem voor een vis een slang geven?
 12. Of zo hij ook om een ei zou bidden, zal hij hem een scorpioen geven?
 13. Indien dan gij, die boos zijt, weet uw kinderen goede gaven te geven, hoeveel te meer zal de hemelse Vader *Grieks die uit den hemel is.* den Heiligen Geest geven dengenen, die Hem bidden?
 14. En Hij wierp een duivel uit, en die was stom. *Dat is, maakte den bezeten mens stom en ook blind, gelijk te zien is Matth. 12:22.* En het geschiedde, als de duivel uitgevaren was, dat de stomme sprak; en de scharen verwonderden zich.
 15. Maar sommigen van hen zeiden: Hij werpt de duivelen uit door Beelzebul, *Anders, Beëlzebub.* Zie daarvan Matth. 10:25. den overste der duivelen.
 16. En anderen, *Hem* verzoekende, begeerden van Hem *Grieks zochten.* een teken uit den hemel. Zie Matth. 16:1.
 17. Maar Hij, kennende hun gedachten, *Of, overleggingen.* zeide tot hen: Een ieder koninkrijk, dat tegen zichzelf verdeeld is, wordt verwoest; en een huis, *Grieks huis tegen huis;* dat is tegen zichzelf; gelijk te zien is Matth. 12:25. tegen zichzelf *verdeeld zijnde,* valt.
 18. Indien nu ook de satan tegen zichzelf verdeeld is, hoe zal zijn rijk bestaan? Dewijl gij zegt, dat Ik door Beelzebul de duivelen uitwerp.
 19. En indien Ik door Beelzebul de duivelen uitwerp, door wien werpen ze uw zonen uit? Zie Matth. 12:27. Daarom zullen dezen uw rechters zijn. *Dat is, met hun doen en getuigenis u veroordelen.*
 20. Maar indien Ik door den vinger Gods de duivelen uitwerp, *Dat is, door de kracht of Geest Gods, gelijk er staat Matth. 12:28.* Dergelijke manier van spreken zie Exod. 8:19. zo is dan het Koninkrijk Gods tot u gekomen.
 21. Wanneer een sterke gewapende zijn hof bewaart, *Of, paleis.* zo is *al* wat hij heeft *Of, al zijne goederen.* in vrede. *Dat is, in rust en zekerheid.*
 22. Maar als een daarover komt, die sterker is dan hij, en hem overwint, die neemt zijn gehele wapenrusting, daar hij op vertrouwde, en deelt zijn roof uit. *Mattheüs zegt vaten;* dat is huisraad.

23. Wie met Mij niet is, *Namelijk om Gods eer en de zaligheid der mensen te bevorderen; zie Mark. 9:40.* die is tegen Mij; en wie met Mij niet vergadert, die verstroot.
24. Wanneer de onreine geest *Zie hiervan de verklaring Matth. 12:43, enz.* van den mens uitgevaren is, zo gaat hij door dorre plaatsen, *Grieks waterloze, droge.* zoekende rust; en die niet vindende, zegt hij: Ik zal wederkeren in mijn huis, daar ik uitgevaren ben.
25. En komende, vindt hij het *met bezemen* gekeerd en versierd.
26. Dan gaat hij heen, en neemt met zich zeven anderen geesten, bozer dan hij zelf is, en ingegaan zijnde, wonen zij aldaar; en het laatste van dien mens wordt erger dan het eerste.
27. En het geschiedde, als Hij deze dingen sprak, dat een zekere vrouw, de stem verheffende uit de schare, tot Hem zeide: Zalig is de buik, die U gedragen heeft, en de borsten, die Gij hebt gezogen.
28. Maar Hij zeide: Ja, zalig zijn degenen, *Christus* ontkent hier niet dat zijne moeder zalig is, maar leert dat hare en andere zaligheid niet voortkomt uit vleselijke geboorte, maar door het gehoor van het woord Gods met waar geloof aangenomen. die het Woord Gods horen, en hetzelfde bewaren.
29. En als de scharen dicht bijeenvergaderden, begon Hij te zeggen: Dit is een boos geslacht; het verzoekt een teken, en hetzelfde zal geen teken gegeven worden, dan het teken van Jonas, den profeet.
30. Want gelijk Jonas den Ninevieten een teken geweest is, *Zie hiervan de verklaring van Christus zelve, Matth. 12:40.* alzo zal ook de Zoon des mensen zijn dezen geslachte.
31. De koningin van het Zuiden zal opstaan in het oordeel met de mannen van dit geslacht, en zal ze veroordelen; *Namelijk door haar voorbeeld.* want zij is gekomen van de einden der aarde, *Grieks uit.* om te horen de wijsheid van Salomo; en ziet, meer dan Salomo is hier. Dat is, een die voortreffelijker is dan Salomo, zo van persoon als van ambt.
32. De mannen van Nineve, zullen opstaan in het oordeel met dit geslacht, en zullen hetzelfde veroordelen; want zij hebben zich bekeerd op de prediking van Jonas; en ziet, meer dan Jonas is hier!
33. En niemand, die een kaars ontsteekt, zet *die* in het verborgen, noch onder een koornmaat, maar op een kandelaar, opdat degenen, die inkomen, het licht zien mogen. *Grieks het schijnsel.*
34. De kaars des lichaams is het oog: wanneer dan uw oog eenvoudig is, zo is ook uw gehele lichaam verlicht; *Of, luchtig; zie Matth. 6:22.* maar zo het boos is, zo is ook uw *gehele* lichaam duister.
35. Zie dan toe, *Of, ziet dan, of niet het licht, hetwelk in u is, duisternis zij.* dat niet het licht, hetwelk in u is, duisternis zij.
36. Indien dan uw lichaam geheel verlicht is, niet hebbende enig deel, dat duister is, zo zal het geheel verlicht zijn, *Namelijk wat van u gedaan wordt, of voortkomt.* gelijk wanneer de kaars met het schijnsel u verlicht.
37. Als Hij nu *dit* sprak, bad Hem een zeker Farizeer, *Grieks vraagde Hem.* dat Hij bij hem het middagmaal wilde eten; en ingegaan zijnde, zat Hij aan.
38. En de Farizeer, *dat* ziende, verwonderde zich, dat Hij niet eerst, voor het middagmaal, Zich gewassen had. *Grieks gedoopt ware.* Zie Mark. 7:4.

39. En de Heere zeide tot hem: Nu gij Farizeen, gij reinigt het buitenste des drinkbekers en des schotels; maar het binnenste van u is vol van roof en boosheid. Hetwelk verstaan kan worden, òf van de harten der Farizeën, òf van hunne schotels: gelijk uitgedrukt staat Matth. 23:25.
40. Gij onverstandigen! Die het buitenste heeft gemaakt, heeft Hij ook niet het binnenste gemaakt?
41. Doch geeft tot aalmoes, hetgeen daarin is; Namelijk in den schotel, of hetgeen gij hebt, gelijk Luk. 19:8, of *hetgeen in u is*; dat is, verandert uwe onrechtvaardigheid in gerechtigheid en weldadigheid tegen de armen; gelijk Dan. 4:27. en ziet, alles is u rein. Dat is, dan zult gij de spijs en drank met goede conscientie en dankzegging gebruiken mogen, 1 Tim. 4:4; Tit. 1:15. Anders, *zal u rein zijn*.
42. Maar wee u, Farizeen, want gij vertient munte, Zie Matth. 23:23. en ruite, en alle moeskruid, Dat is, allerlei. en gij gaat voorbij het oordeel en de liefde Gods. Dat is, gerechtigheid en billijkheid tegen uwe naaste. Dit moest men doen, en het andere niet nalaten.
43. Wee u, Farizeen, want gij bemint het voorgestoelte in de synagogen, Of, voorste zitting. en de begroetingen op de markten.
44. Wee u, gij Schriftgeleerden en Farizeen, gij geveinsden, want gij zijt gelijk de graven, die niet openbaar zijn, Of verborgen, namelijk in de aarde. en de mensen, die daarover wandelen, weten het niet. Of, kennen ze niet.
45. En een van de wetgeleerden, De schriftgeleerden waren ook wel wetgeleerden; dan het schijnt dat onder dezelve enigen waren, die in wetenschap uitstaken, en die dezen naam bijzonder voerden. antwoordende, zeide tot Hem: Meester! als Gij deze dingen zegt, zo doet Gij ook ons smaadheid aan.
46. Doch Hij zeide: Wee ook u, wetgeleerden! want gij belast de mensen met lasten, zwaar om te dragen, en zelve raakt gij die lasten niet aan met een van uw vingeren.
47. Wee u, want gij bouwt de graven der profeten, en uw vaders hebben dezelve gedood.
48. Zo getuigt gij dan, dat gij mede behagen hebt *Grieks en gij hebt mede behagen.* aan de werken uwer vaderen; want zij hebben ze gedood, en gij bouwt hun graven. Dat is, als gij hunne graven opbouwt, zo toont gij daarmede dat gij rechte kinderen zijt dergenen, die de profeten hebben gedood, Matth. 23:31. En hoewel gij daarmede wilt schijnen uwer vaderen daad te misprijzen, zo blijkt nochtans uit den haat en de wreedheid, die gij bewijst tegen de rechtzinnige leraars, dat gij daarin uwen vaderen gelijk zijt; en zo gij in dien tijd geleefd hadt, dat gij hetzelfde ook aan de profeten zoudt hebben gedaan.
49. Waarom ook de wijsheid Gods zegt: Ik zal profeten en apostelen tot hen zenden, en van die zullen zij *sommigen* doden, en *sommigen* zullen zij uitjagen;
50. Opdat van dit geslacht afgeest worde Zie Matth. 23:35. het bloed van al de profeten, dat vergoten is van de grondlegging der wereld af.
51. Van het bloed van Abel, tot het bloed van Zacharia, Van dezen Zacharia zie Matth. 23:35. die gedood is tussen het altaar en het huis *Gods*; Dat is, de tempel, gelijk verklaard wordt Matth. 23:35. ja, zeg Ik u, het zal afgeest worden van dit geslacht!
52. Wee u, gij wetgeleerden, want gij hebt den sleutel der kennis weggenomen; Deze sleutel is de rechte verklaring van Gods Woord, waardoor den mensen de ingang tot den hemel geopend wordt, welke geweerd zijnde, zo wordt deze

ingang als toegesloten. Zie Matth. 23:13. gijzelven zijt niet ingegaan, en die ingingen, hebt gij verhinderd.

53. En als Hij deze dingen tot hen zeide, begonnen de Schriftgeleerden en Farizeen hard aan te houden, Of, *heftiglijk op Hem toeleggen.* en Hem van vele dingen te doen spreken; Grieks *uit den mond de woorden te halen.*

54. Hem lagen leggende, en zoekende iets uit Zijn mond te bejagen, opdat zij Hem beschuldigen mochten.

Lukas 12

1. Daarentussen als vele Namelijk de Farizeën en schriftgeleerden op Hem aanhielden met vragen, gelijk in Luk. 11:53, te zien is. duizenden der schare bijeenvergaderd waren, Grieks *tien duizenden.* zodat zij elkander vertraden, begon Hij te zeggen tot Zijn discipelen: Vooreerst wacht uzelfen voor den zuurdesem der Farizeen, Namelijk opdat gij daardoor niet wordt bedrogen, of hun voorbeeld niet volgt. welke is geveinsdheid.

2. En er is niets bedekt, dat niet zal ontdekt worden, en verborgen, dat niet zal geweten worden.

3. Daarom, al wat gij in de duisternis gezegd hebt, Dat is, in het heimelijke. zal in het licht gehoord worden; en wat gij in het oor gesproken hebt, in de binnenkamers, zal op de daken gepredikt worden. Dat is, in het openbaar, voor een ieder. Zie de reden van deze manier van spreken in de aantekeningen Matth. 10:27.

4. En Ik zeg u, Mijn vrienden: Vreest u niet voor degenen, die het lichaam doden, en daarna niet meer kunnen doen. Grieks *niet hebben wat zij overvloediger doen zouden.*

5. Maar Ik zal u tonen, Wien gij vrezen zult: vreest Dien, Die, nadat Hij

gedood heeft, ook macht heeft in de hel te werpen; Grieks *de gehenne.* Zie daarvan Matth. 5:22. ja, Ik zeg u, vreest Dien!

6. Worden niet vijf musjes verkocht voor twee penningskens? Grieks *Assariois;* van welker penninkjes waarde zie Matth. 10:29. En niet een van die is voor God vergeten.

7. Ja, ook de haren uws hoofds zijn alle geteld. Vreest dan niet; gij gaat vele musjes te boven. Grieks *gij verscheelt van vele musjes.*

8. En Ik zeg u: Een iegelijk, die Mij belijden zal voor de mensen, dien zal ook de Zoon des mensen belijden voor de engelen Gods.

9. Maar wie Mij verloochenen zal voor de mensen, die zal verloochend worden voor de engelen Gods.

10. En een iegelijk, die *enig* woord spreken zal Dat is, iets. tegen den Zoon des mensen, Dat is, die uit menselijke zwakheid, vrees of onwetendheid *Christus'* persoon, ambt en leer tegenspreekt of lastert. het zal hem vergeven worden; maar wie tegen den Heiligen Geest gelasterd zal hebben, Dat is, wie mij moedwillig en uit haat, tegen de overtuiging des Heiligen Geestes, zal geloochend, of gelasterd hebben. Zie hiervan bredere verklaring Matth. 12:32. dien zal het niet vergeven worden.

11. En wanneer zij u heenbrengen zullen in de synagogen, en *tot* de overheden en de machten, zo zijt niet bezorgd, Zie hiervan de verklaring Matth. 10:19. hoe of wat gij tot verantwoording zeggen, of wat gij spreken zult;

12. Want de Heilige Geest zal u in dezelve ure leren, hetgeen *gij* spreken moet. Matth. 10:19 staat *geven;* dat is ingeven.

13. En een uit de schare zeide tot Hem: Meester, zeg mijn broeder, dat hij met mij de erfenis dele.
14. Maar Hij zeide tot hem: Mens, wie heeft Mij tot een rechter of scheidsman over ulieden gesteld?
15. En Hij zeide tot hen: Ziet toe en wacht u van de gierigheid; Het Griekse woord betekent een onverzadelijke begeerte om altijd meer te hebben. want het is niet in den overvloed *Grieks want niet in het overvloeien van iemand, is zijn leven uit zijne goederen. gelegen*, dat iemand leeft uit zijn goederen.
16. En Hij zeide tot hen een gelijkenis, en sprak: Eens rijken mensen land had wel gedragen; *Grieks landschap*; dat is een grote streek lands, die deze man bezat.
17. En hij overleide bij zichzelf, zeggende: Wat zal ik doen, want ik heb niet, waarin ik mijn vruchten zal verzamelen.
18. En hij zeide: Dit zal ik doen; ik zal mijn schuren afbreken, en grotere bouwen, en zal aldaar verzamelen al dit mijn gewas, en deze mijn goederen;
19. En ik zal tot mijn ziel zeggen: Ziel! gij hebt vele goederen, die opgelegd zijn voor vele jaren, *Grieks leggende*. neem rust, eet, drink, wees vrolijk.
20. Maar God zeide tot hem: Gij dwaas! in dezen nacht zal men uw ziel van u afeisen; *Grieks zullen zij uwe ziel van u eisen*; dat is weghalen of wegnemen. en hetgeen gij bereid hebt, wiens zal het zijn?
21. Alzo is het met dien, die zichzelf schatten vergadert, Namelijk om alleen tot zijn eigen gemak en vermaak te gebruiken. en niet rijk is in God. Dat is, die niet is voorzien met de ware kennis en vreze Gods en met vertrouwen op Hem. Zie 1 Tim. 6:17,18.
22. En Hij zeide tot Zijn discipelen: Daarom zeg Ik u: Zijt niet bezorgd voor uw *Namelijk met al te grote en angstige zorg, Matth. 6:25. leven, Grieks ziel*. wat gij eten zult, noch voor het lichaam, waarmede gij u kleden zult.
23. Het leven is meer dan het voedsel, en het lichaam dan de kleding.
24. Aanmerkt de raven, dat zij niet zaaien, noch maaien, welke geen spijskamer noch schuur hebben, en God voedt dezelve; hoeveel gaat gij de vogelen te boven? *Grieks hoeveel meer verschilt gij van de vogelen*.
25. Wie toch van u kan, met bezorgd te zijn, een el tot zijn lengte toedoen? *Grieks enen cubiet*. Zie Matth. 6:27.
26. Indien gij dan ook het minste niet kunt, wat zijt gij voor de andere dingen bezorgd? *Grieks overige*; namelijk die er behoren tot onderhoud des lichaams en dezes levens.
27. Aanmerkt de lelien, hoe zij wassen; zij arbeiden niet, en spinnen niet; en Ik zeg u: ook Salomo in al zijn heerlijkheid is niet bekleed geweest als een van deze.
28. Indien nu God het gras dat heden op het veld is, Zie hiervan Matth. 6:30. en morgen in den oven geworpen wordt, alzo bekleedt, hoeveel meer u, gij kleingelovigen!
29. En gijlieden, vraagt niet, *Of, zoekt niet*. wat gij eten, of wat gij drinken zult; en weest niet wankelmoedig. *Of, twijfelmoedig*. *Grieks zweeft niet herwaarts en derwaarts*; namelijk met uwe zorg en gedachten. Ene manier van spreken, genomen van de volken, die omhoog in de lucht herwaarts en derwaarts drijven.
30. Want al deze dingen zoeken de volken der wereld; *Of, heidenen*; dat is de wereldse mensen. maar uw Vader weet, dat gij deze dingen behoeft.
31. Maar zoekt het Koninkrijk Gods, en al deze dingen zullen u

- toegeworpen worden. *Grieks toegelegd, of toegezet worden.*
32. Vreest niet, gij klein kuddeken, want het is uws Vaders welbehagen, ulieden het Koninkrijk te geven. *Namelijk Gods, of der hemelen.*
33. Verkoopt hetgeen gij hebt, *Namelijk liever dan dat gij de armen in hunnen nood zoudt verlaten. Zie Hand. 4:34.* en geeft aalmoes. Maakt uzelfen buidels, die niet verouden, een schat, die niet afneemt, in de hemelen, daar de dief niet bijkomt, noch de mot verderft.
34. Want waar uw schat is, aldaar zal ook uw hart zijn.
35. Laat uw lendenen omgord zijn, *Dat is, zijt bereid. Ene manier van spreken, genomen van des lands wijze, waar zowel mannen als vrouwen lange klederen droegen, die zij opschortten als zij zich bereidden om te reizen of iets te doen. en de kaarsen brandende.*
36. En zijt gij den mensen gelijk, die op hun heer wachten, *Dit wordt genomen van de gelijkenis der bruiloften, die des nachts gehouden worden, Matth. 25:1,6.* wanneer hij wederkomen zal van de bruiloft, *Grieks uit de bruiloft zal scheiden, zal los, of ontslagen worden.* opdat, als hij komt en klopt, zij hem terstond mogen opendoen.
37. Zalig zijn die dienstknechten, welke de heer, als hij komt, zal wakende vinden. Voorwaar, Ik zeg u, dat hij zich zal omgorden, en zal hen doen aanzitten, en bijkomende, zal hij hen dienen.
38. En zo hij komt in de tweede *nacht* wake, en komt in de derde wake, en vindt hen alzo, zalig zijn dezelve dienstknechten.
39. Maar weet dit, dat, indien de heer des huizes geweten had, in welke ure de dief zou komen, hij zou gewaakt hebben, en zou zijn huis niet hebben laten doorgraven.
40. Gij dan, zijt ook bereid; want in welke ure gij het niet meent, zal de Zoon des mensen komen. *Namelijk ten oordeel, 1 Thess. 3:13; 2 Petr. 3:10; Openb. 3:3, en Openb. 16:15.*
41. En Petrus zeide tot Hem: Heere! zegt Gij deze gelijkenis tot ons, of ook tot allen?
42. En de Heere zeide: Wie is dan de getrouwe en voorzichtige huisbezorger, dien de heer over zijn dienstboden zal zetten, om *hun* ter rechter tijd het bescheiden deel *Grieks toegemeten spijs, of koren.* spijze te geven?
43. Zalig is de dienstknecht, welken zijn heer, als hij komt, zal vinden, alzo doende.
44. Waarlijk, Ik zeg ulieden, dat hij hem over al zijn goederen zetten zal.
45. Maar indien dezelve dienstknecht in zijn hart zou zeggen: Mijn heer vertoeft te komen; en zou beginnen de knechten en de dienstmaagden te slaan, en te eten en te drinken, en dronken te worden;
46. Zo zal de heer deszelve dienstknechts komen ten dage, in welken hij hem niet verwacht, en ter ure, die hij niet weet; en zal hem afscheiden, *Namelijk van zijn gezin. Anders, in tweeën houwen. Zie Matth. 24:51.* en zal zijn deel zetten met de ontrouwen. *Of, ongelovigen. Matth. 24:51 wordt gezegd geveinsden.*
47. En die dienstknecht, welke geweten heeft den wil zijns heeren, en *zich* niet bereid, noch naar zijn wil gedaan heeft, die zal met vele *slagen* geslagen worden.
48. Maar die *denzelve* niet geweten heeft, en gedaan heeft *dingen*, die slagen waardig zijn, die zal met weinige *slagen* geslagen worden. En

- een iegelijk, wien veel gegeven is, van dien zal veel geeist worden; en wien men veel vertrouwd heeft, of, *bij welken men veel weggelegd heeft.* van dien zal men overvloediger eisen.
49. Ik ben gekomen, om vuur op de aarde te werpen; Dat is, de leer des Evangelies, welke in zichzelf en ten aanzien der gelovigen ene leer des vredes is, maar door de boosheid der mensen, die haar niet willen verdragen, wordt zij een vuur der vervolging en aanleiding van tweedracht. Zie Luk. 12:51; Jer. 23:29; 1 Petr. 1:7. en wat wil Ik, Of, *wat wil ik meer, dewijl het reeds ontstoken is?* indien het alrede ontstoken is?
50. Maar Ik moet met een doop gedoopt worden; Dat is, met zwaar lijden. Zie Matth. 20:22. en hoe worde Ik geperst, Namelijk òf met benauwdheid, òf met begeerte totdat het volbracht is. totdat het volbracht zij!
51. Meent gij, dat Ik gekomen ben, om vrede te geven op de aarde? Neen, zeg Ik u, maar veeleer verdeeldheid.
52. Want van nu aan zullen er vijf in een huis verdeeld zijn, drie tegen twee, en twee tegen drie.
53. De vader zal tegen den zoon verdeeld zijn, en de zoon tegen den vader; de moeder tegen de dochter; en de dochter tegen de moeder; de schoonmoeder tegen haar schoondochter, en de schoondochter tegen haar schoonmoeder.
54. En Hij zeide ook tot de scharen: Wanneer gij een wolk ziet opgaan van het westen, terstond zegt gijlieden: Er komt regen; en het geschiedt alzo.
55. En wanneer gij den zuidenwind ziet waaien, zo zegt gij: Er zal hitte zijn; en het geschiedt.

56. Gij geveinsden, het aanschijn der aarde Dat is, gestalte, of gedaante. en des hemels weet gij te beproeven; Dat is, onderscheiden, gelijk verklaard wordt Matth. 16:3. en hoe beproeft gij dezen tijd niet? Dat is, de gelegenheid dezes tijds, in welken zoveel tekenen der tegenwoordigheid van den *Messias* geschieden, welke hierna genoemd wordt de tijd der bezoeking, Luk. 19:44.
57. En waarom oordeelt gij ook van uzelfen niet, Namelijk eer gij daartoe gedwongen wordt, gelijk in het navolgende Luk. 12:58 te zien is. hetgeen recht is?
58. Want als gij heengaat met uw wederpartij voor de overheid, zo doet naarstigheid op den weg, om van hem verlost te worden; Namelijk met bevrediging en voldoening van uwe partij. opdat hij misschien u niet voor den rechter trekke, en de rechter u den gerechtsdienaar Grieks *practor*; dat is, maner, of afeiser van de schuld, bij den rechter gesteld. overlevere, en de gerechtsdienaar Grieks *practor*; dat is, maner, of afeiser van de schuld, bij den rechter gesteld. u in de gevangenis werpe.
59. Ik zeg u: Gij zult van daar geenszins uitgaan, totdat gij ook het laatste penningsken Hoeveel een penninkje waard was zie Mark. 12:42. betaald zult hebben.

Lukas 13

1. En er waren te dierzelfder tijd enigen tegenwoordig, die Hem boodschapten van de Galileers, *Josefus* verhaalt, *Antiq. lib. 18, cap. 5*, wel iets dergelijks, doch de omstandigheden, zo van den tijd als anderszins, tonen dat het dezelfde geschiedenis niet is. Sommige oude leraars menen dat dit zou geschied zijn binnen Jeruzalem, toen enige Galileërs wilden verhinderen dat voor den keizer van Rome in den tempel zou geofferd worden. welker

- bloed Pilatus met hun offeranden gemengd had.
2. En Jezus antwoordde, en zeide tot hen: Meent gij, dat deze Galileers zondaars zijn geweest boven al de Galileers, omdat zij zulks geleden hebben?
 3. Ik zeg u: Neen zij; maar indien gij u niet bekeert, zo zult gij allen desgelijks vergaan. Dat is, door Gods rechtvaardige straf omkomen; gelijk ook daarna door de Romeinen geschied is.
 4. Of die achttien, op welke de toren in Siloam viel, Dat is, die aan of over de fontein of beek Siloa was gebouwd; van welke beek zie Jes. 8:6; Joh. 9:7. en doodde ze; meent gij, dat deze schuldenaars zijn geweest, Dat is zondaars, die meer schuld of zonden hadden. Zie Matth. 6:12, en Matth. 18:24. boven alle mensen, die in Jeruzalem wonen?
 5. Ik zeg u: Neen zij; maar indien gij u niet bekeert, zo zult gij allen insgelijks vergaan.
 6. En Hij zeide deze gelijkenis: Een zeker *man* had een vijgeboom, geplant in zijn wijngaard; en hij kwam en zocht vrucht daarop, en vond ze niet.
 7. En hij zeide tot den wijngaardenier: Zie, ik kome nu drie jaren, zoekende vrucht op dezen vijgeboom, en vind ze niet; houw hem uit; waartoe beslaat hij ook onnuttelijk de aarde? Grieks *maakt de aarde onnut, of onvruchtbaar*; in welke wat anders zou kunnen geplant worden, dat vruchten zou voortbrengen.
 8. En hij, antwoordende, zeide tot hem: Heer, laat hem ook *nog* dit jaar, totdat ik om hem gegraven en mest gelegd zal hebben;
 9. En indien hij vrucht zal voortbrengen, *laat hem staan*; maar indien niet, zo zult gij hem namaals uithouwen.
 10. En Hij leerde op den sabbat in een der synagogen. Grieks *sabbatdagen*.
 11. En ziet, er was een vrouw, die een geest der krankheid Dat is, een boze geest, die haar krank maakte; zie Luk. 13:16. achttien jaren lang gehad had, en zij was samengebogen, Grieks *tezamen gebukt*. en kon zich ganselijk niet oprichten.
 12. En Jezus, haar ziende, riep haar tot Zich, en zeide tot haar: Vrouw, gij zijt verlost van uw krankheid. Grieks *losgemaakt, of ontbonden*.
 13. En Hij legde de handen op haar; en zij werd terstond weder recht, Dat is recht gemaakt. en verheerlijkte God.
 14. En de overste der synagoge, Dat is, een van de oversten; want elke synagoge had meer dan een overste. Zie Mark. 5:22; Hand. 13:15. kwalijk nemende, dat Jezus op den sabbat genezen had, antwoordde en zeide tot de schare: Er zijn zes dagen, in welke men moet werken; Dat is, geoorloofd en geboden is te werken. komt dan in dezelve, en laat u genezen, en niet op den dag des sabbats.
 15. De Heere dan antwoordde hem en zeide: Gij geveinsde, maakt niet een iegelijk van u op den sabbat zijn os of ezel van de kribbe los, en leidt *hem* heen om te doen drinken?
 16. En deze, die een dochter Abrahams is, Dat is, afkomstig is van het geslacht Abrahams, en behorende tot het verbond, dat God met Abraham en zijne nakomelingen gemaakt heeft. Zie Luk. 19:9. welke de satan, ziet, nu achttien jaren gebonden had, Dat is, die haar met krankheden, als met banden, benauwd had. moest die niet losgemaakt worden van dezen band, op den dag des sabbats?
 17. En als Hij dit zeide, werden zij allen beschaamd, die zich tegen Hem stelden; en al de schare verblijdde

- zich over al de heerlijke dingen, die van Hem geschiedden.
18. En Hij zeide: Wien is het Koninkrijk Gods gelijk, Dat is, de predikatie des Evangelies, waardoor het koninkrijk Gods opgericht wordt. en waarbij zal Ik hetzelfde vergelijken?
19. Het is gelijk aan een mostaardzaad, hetwelk een mens genomen en in zijn hof geworpen heeft; en het wies op, en werd tot een groten boom, en de vogelen des hemels nestelden in zijn takken.
20. En Hij zeide wederom: Waarbij zal Ik het Koninkrijk Gods vergelijken?
21. Het is gelijk aan een zuurdesem, welken een vrouw nam, en verborg in drie maten meels, totdat het geheel gezuurd was.
22. En Hij reisde van de ene stad en vlek tot de andere, lerende, en richtende *Zijn* reis naar Jeruzalem. Grieks *makende*.
23. En er zeide een tot Hem: Heere, zijn er ook weinigen, die zalig worden? En Hij zeide tot hen:
24. Strijdt om in te gaan Dat is, doet naarstigheid en arbeidt; Ef. 6:11, enz.; Fil. 3:12; 2 Tim. 4:7. door de enge poort; Namelijk die tot het leven leidt; Matth. 7:14. want velen, zeg Ik u, zullen zoeken in te gaan, en zullen niet kunnen; Namelijk omdat het te laat zal zijn, gelijk uit het volgende blijkt.
25. *Namelijk* nadat de Heer des huizes Deze gelijkenis wordt genomen van het houden der bruiloften in dien tijd, waarvan breder te zien is Matth. 25:1, enz. zal opgestaan zijn, en de deur zal gesloten hebben, en gij zult beginnen buiten te staan, en aan de deur te kloppen, zeggende: Heere, Heere, doe ons open! en Hij zal antwoorden en tot u zeggen: Ik ken u niet, van waar gij zijt.
26. Alsdan zult gij beginnen te zeggen: Wij hebben in Uw tegenwoordigheid gegeten en gedronken, en Gij hebt in onze straten geleerd.
27. En Hij zal zeggen: Ik zeg u, Ik ken u niet, van waar gij zijt; wijkt van Mij af, alle gij werkers der ongerechtigheid!
28. Aldaar zal zijn wening en knersing der tanden, wanneer gij zult zien Abraham, en Izak, en Jakob, en al de profeten in het Koninkrijk Gods, Namelijk der heerlijkheid in den hemel. maar ulieden buiten uitgeworpen.
29. En daar zullen er komen van Oosten en Westen, en van Noorden en Zuiden, en zullen aanzitten in het Koninkrijk Gods.
30. En ziet, er zijn laatsten, Door de laatsten worden verstaan de heidenen, die nog vreemd waren van het verbond Gods, en door de eersten de Joden; en wordt daarmede te kennen gegeven dat de heidenen velen Joden zullen voorgetrokken worden, Rom. 11:17. die de eersten zullen zijn; en er zijn eersten, die de laatsten zullen zijn.
31. Te dienzelfden dage kwamen er enige Farizeen, zeggende tot Hem: Ga weg, Namelijk uit Galilea, waar Herodes viervorst was; Luk. 3:1, en Luk. 23:7. en vertrek van hier; want Herodes wil U doden. Deze waarschuwing geschiedt van hen, niet uit liefde tot *Christus*, maar omdat zij Hem gaarne kwijt waren geweest. Zie dergelijke waarschuwing Amos 7:13; Neh. 6:10,11.
32. En Hij zeide tot hen: Gaat heen, en zegt dien vos: Zo noemt Hij hem vanwege zijne listigheid en schalkheid. Zie, Ik werp duivelen uit, en maak gezond, Grieks *volbreng genezingen*. heden en morgen, Dat is, nog een kleinen tijd. Zie Hos. 6:2. en ten derden *dage* Dat is, naar het voleinden van mijn leerambt in

dien korten tijd. worde Ik voleindigd. Of, wordt volmaakt, of geheiligd, of opgeofferd; Joh. 17:4, en Joh. 19:30. Zie van de betekenis van dit woord breder Hebr. 2:10 en Hebr. 5:9.

33. Doch Ik moet heden, Dat is, Ik moet nog een kleinen tijd hier en daar wandelen om mijn ambt voorts te bedienen, en daarna zal Ik naar Jeruzalem gaan om van ulieden zelf daar gedood te worden. en morgen, en den volgenden *dag* reizen; want het gebeurt niet, Dat is nauwelijks, of zeer zelden. dat een profeet gedood wordt buiten Jeruzalem.

34. Jeruzalem, Jeruzalem! Zie hiervan de verklaring Matth. 23:37. gij, die de profeten doodt, en stenigt, die tot u gezonden zijn, hoe menigmaal heb Ik uw kinderen willen bijeenvergaderen, gelijkerwijs een hen haar kiekens onder de vleugelen Grieks *broedsel*, of *nestkiekens*. *vergadert*; en gijlieden hebt niet gewild?

35. Ziet, uw huis wordt ulieden woest gelaten. Dat is, de tempel en stad. En voorwaar, Ik zeg u, dat gij Mij niet zult zien, totdat *de tijd* zal gekomen zijn, Dat is kort daarna enigszins vervuld, zie Luk. 19:38, en zal volkomen volbracht worden ten uitersten dage. als gij zult zeggen: Gezegend is Hij, Die komt in den Naam des Heeren!

Lukas 14

1. En het geschiedde, als Hij gekomen was in het huis van een der oversten Dat is een overste der Joden uit de secte der Farizeën, gelijk ook Nicodemus was, Joh. 3:1. der Farizeen, op den sabbat, om brood te eten, dat zij Hem waarnamen. Namelijk of Hij iets zou zeggen of doen, dat zij zouden mogen berispen.

2. En ziet, er was een zeker waterzuchtig mens voor Hem.

3. En Jezus, antwoordende, zeide tot de wetgeleerden en Farizeen, Van de

wetgeleerden zie Matth. 2:4; Luk. 11:45. en sprak: Is het ook geoorloofd op den sabbat gezond te maken?

4. Maar zij zwegen stil. En Hij nam *hem*, en genas hem, en liet *hem* gaan.

5. En Hij, hun antwoordende, zeide: Wiens ezel of os van ulieden zal in een put vallen, en die hem niet terstond zal uittrekken op den dag des sabbats?

6. En zij konden Hem daarop niet weder antwoorden.

7. En Hij zeide tot de genoden Grieks *geroepenen*; namelijk ter maaltijd, also ook in het volgende. een gelijkenis, Namelijk om door deze te vermanen tot nederigheid voor God en de mensen, gelijk te zien is Luk. 14:11. aanmerkende, hoe zij de vooraanzittingen verkozen; zeggende tot hen:

8. Wanneer gij van iemand ter bruiloft genood zult zijn, zo zet u niet in de eerste zitplaats; opdat niet misschien een waardiger dan gij Dat is, meerder eer waardig, of aanzienlijker. van hem genood zij;

9. En hij, komende, die u en hem genood heeft, tot u zegge: Geef dezen plaats; en gij alsdan zoudt beginnen met schaamte de laatste plaats te houden.

10. Maar wanneer gij genood zult zijn, ga heen en zet u in de laatste plaats; opdat, wanneer hij komt, die u genood heeft, hij tot u zegge: Vriend, ga hoger op. Grieks *klim hoger op*. Alsdan zal het u eer zijn voor degenen, die met u aanzitten.

11. Want een iegelijk, die zichzelf verhoogt, zal vernederd worden; en die zichzelf vernedert, zal verhoogd worden.

12. En Hij zeide ook tot dengene, die Hem genood had: Wanneer gij een middagmaal of avondmaal zult

- houden, zo roep niet uw vrienden, Namelijk met vergeting der armen, en zo gij van God vergelding wilt verwachten, gelijk *Christus* Luk. 14:14 uitdrukt. Anderszins is het niet ongeoorloofd deze vriendschap ook zijnen vrienden te betonen. Zie Gen. 21:8, en Gen. 43:25, enz.; Job 1:4. noch uw broeders, noch uw magen, noch uw rijke geburen; opdat ook dezelve u niet te eniger tijd wedernoden, en u vergelding geschiede.
13. Maar wanneer gij een maaltijd zult houden, zo nood armen, verminkten, *Of, gebrekkelijk van leden.* kreupelen, blinden;
14. En gij zult zalig zijn, omdat zij niet hebben, om u te vergelden; want het zal u vergolden worden Namelijk van God uit genade. Van deze vergelding zie Matth. 25:36. in de opstanding der rechtvaardigen. Namelijk ten eeuwigen leven. Want anderszins zullen ook de onrechtvaardigen opgewekt worden, doch tot de eeuwige verdoemenis, Dan. 12:2; Joh. 5:29; Hand. 24:15.
15. En als een van degenen, die mede aanzaten, deze dingen hoorde, zeide hij tot Hem: Zalig is hij, die brood eet in het Koninkrijk Gods. *Of, eten zal.*
16. Maar Hij zeide tot hem: Een zeker mens bereidde een groot avondmaal, Grieks *maakte*. Met deze gelijkenis toont *Christus* dat hoewel deze mensen het koninkrijk Gods groot schenen te achten, nochtans zij en vele anderen zo ingeworteld waren met hunne harten in deze tijdelijke dingen, dat zij, daartoe door het Evangelie geroepen zijnde, het verachtten of verzuimden. en hij noodde er velen.
17. En hij zond zijn dienstknecht uit ten ure des avondmaals, om den genoden te zeggen: Komt, want alle dingen zijn nu gereed.
18. En zij begonnen allen zich eendrachtelijk te ontschuldigen. Grieks *uit ééne*; dat is uit één hart of mond; want hoewel zij verscheidene oorzaken

- voorwenden van weigering, zo ontschuldigden zij zich allen op hun tijdelijke dingen. De eerste zeide tot hem: Ik heb een akker gekocht, en het is nodig, dat ik uitga, en hem bezie; ik bid u, houd mij voor verontschuldigd.
19. En een ander zeide: Ik heb vijf juk ossen gekocht, *Dat is paar, of koppel.* en ik ga heen, om die te beproeven; ik bid u, houd mij voor verontschuldigd.
20. En een ander zeide: Ik heb een vrouw getrouwd, en daarom kan ik niet komen.
21. En dezelve dienstknecht *weder* gekomen zijnde, boodschapte deze dingen zijn heer. Toen werd de heer des huizes toornig, *Daarmede wordt niet te kennen gegeven dat een akker, ossen, of dergelijke goederen te kopen, of ene vrouw te trouwen, ongeoorloofd zou zijn, 1 Cor. 7:29, maar de Heere vertoornt zich daarover, dat de Joden door deze tijdelijke dingen zich lieten verhinderen van de leer des Evangelies aan te nemen. Waarom Hij ook hen verstoten en de heidenen in hunne plaats heeft beroepen.* en zeide tot zijn dienstknecht: Ga haastelijk uit in de straten en wijken der stad, en breng de armen, en verminkten, en kreupelen, en blinden hier in.
22. En de dienstknecht zeide: Heer, het is geschied, gelijk gij bevolen hebt, en nog is er plaats.
23. En de heer zeide tot den dienstknecht: Ga uit in de wegen en heggen; en dwing ze in te komen, Namelijk met ernstig en gedurig aanhouden. Zie dergelijke Gen. 33:11; Luk. 24:29. opdat mijn huis vol worde;
24. Want ik zeg ulieden, dat niemand van die mannen, die genood waren, Namelijk geweigerd hebben te komen. mijn avondmaal smaken zal.

25. En vele scharen gingen met Hem; en Hij, Zich omkerende, zeide tot hen:
26. Indien iemand tot Mij komt en niet haat zijn vader, Dat is, die deze boven mij liefheeft, gelijk verklaard wordt Matth. 10:37. en moeder, en vrouw, en kinderen, en broeders, en zusters, ja, ook zelfs zijn eigen leven, Grieks *ziel*; gelijk Matth. 16:25. die kan Mijn discipel niet zijn.
27. En wie zijn kruis niet draagt, Dat is, wie niet gezind en bereid is naar mijn voorbeeld en om mijnentwil vervolging en verdrukking te lijden. en Mij navolgt, Grieks *achter mij komt*. die kan Mijn discipel niet zijn.
28. Want wie van u, willende een toren bouwen, zit niet eerst neder, en overreket de kosten, Of, *overlegt, overslaat*, gelijk met rekenpenningen placht te geschieden. of hij ook heeft, hetgeen tot volmaking *nodig is*?
29. Opdat niet misschien, als hij het fundament gelegd heeft, en niet kan voleindigen, allen, die het zien, hem beginnen te bespotten.
30. Zeggende: Deze mens heeft begonnen te bouwen, en heeft niet kunnen voleindigen.
31. Of wat koning, gaande naar den krijg, om tegen een anderen koning te slaan, zit niet eerst neder, en beraadslaagt, of hij machtig is met tien duizend te ontmoeten dengene, die met twintig duizend tegen hem komt?
32. Anderszins zendt hij gezanten uit, terwijl degene nog verre is, en begeert, hetgeen tot vrede *dient*.
33. Alzo dan een iegelijk van u, die niet verlaat alles, Grieks *zijn afscheid neemt van alles*; dat is, niet bereid is om desnoods zijnde alles te verlaten en mij te volgen. Zie Luk. 9:61, en Luk. 14:27. wat hij heeft, die kan Mijn discipel niet zijn.

34. Het zout is goed; maar indien het zout smakeloos geworden is, Grieks *dwaas geworden is*. Zie Matth. 5:13. waarmede zal het smakelijk gemaakt worden?
35. Het is noch tot het land, Namelijk zout, verdorven zijnde. Zie Mark. 9:50. noch tot den mesthoop bekwaam; men werpt het weg. Grieks *buiten*. Wie oren heeft, om te horen, die hore.

Lukas 15

1. En al de tollenaars Dat is, van alle plaatsen daaromtrent. en de zondaars naderden tot Hem, Dat is, die in openbare grove zonden leefden. Zie Ps. 1:1; Matth. 9:10. om Hem te horen.
2. En de Farizeen en de Schriftgeleerden murmureerden, zeggende: Deze ontvangt de zondaars, en eet met hen.
3. En Hij sprak tot hen deze gelijkenis, Grieks *parabel*. zeggende:
4. Wat mens onder u, hebbende honderd schapen; en een van die verliezende, verlaat niet de negen en negentig in de woestijn, en gaat naar het verlorene, totdat hij hetzelfde vinde?
5. En als hij het gevonden heeft, legt hij het op zijn schouders, verblijd zijnde.
6. En te huis komende, roept hij de vrienden en de geburen samen, zeggende tot hen: Weest blijde met mij; want ik heb mijn schaap gevonden, dat verloren was.
7. Ik zeg ulieden, dat er alzo blijdschap zal zijn in den hemel over een zondaar, Namelijk onder de engelen Gods, gelijk hierna verklaard wordt Luk. 15:10. die zich bekeert, *meer* dan over negen en negentig rechtvaardigen, Dat is, die alzo niet afgedwaald zijn, gelijk er staat Matth. 18:13, en daarom zich niet behoeven te bekeren van zodanige grote afdwaling of zonde. Hoewel anderszins ook de heiligsten

- van node hebben zich van hun dagelijkse zwakheden te bekeren, Jak. 3:2; 1 Joh. 1:8. Anderen verstaan hier door de rechtvaardigen desgenen, die zichzelf verkeerdelijk wijsmaken dat zij rechtvaardig zijn en dat zij gene bekering van node hebben, Matth. 9:13; Luk. 18:9. die de bekering niet van node hebben.
8. Of wat vrouw, hebbende tien penningen, Grieks *drachmen*; waarvan de waarde overeenkomt met een Romeinsen *denarius*, of Spaansen reaal, en onze schelling. Zie Matth. 18:28. indien zij een penning verliest, ontsteekt niet een kaars, en keert het huis *met bezemen*, en zoekt naarstiglijk, totdat zij *dien* vindt?
9. En als zij *dien* gevonden heeft, roept zij de vriendinnen en de geburinnen samen, zeggende: Weest blijde met mij; want ik heb den penning gevonden, dien ik verloren had.
10. Alzo, zeg ik ulieden, is er blijdschap voor de engelen Gods over een zondaar, die zich bekeert.
11. En Hij zeide: Een zeker mens had twee zonen. Door deze, alsook de twee voorgaande gelijkenissen, stelt *Christus* voor ogen de bereide goedwilligheid Gods om de zondaren, als zij zich bekeren, in genade te ontvangen; en wil daarmede bewijzen, tegen het murmureren der Farizeën, dat Hij dan ook weldeed als Hij met de zondaren omging om hen tot bekering te brengen, en dat zij veel meer zich daarover behoren te verblijden.
12. En de jongste van hen zeide Grieks *jonger*. tot den vader: Vader, geef mij het deel des goeds, Dat is, dat mij zou gevallen, namelijk na uwen dood. Zie Luk. 15:30,31. dat *mij* toekomt. En hij deelde hun het goed. Grieks *het leven*, of *leeftocht*; dat is, de middelen om van te leven.
13. En niet vele dagen daarna, de jongste zoon, alles bijeenvergaderd hebbende, is weggereisd in een ver *gelegen* land, en heeft aldaar zijn goed doorgebracht, Grieks *verstrooid*, of *verkwist*. levende overdadiglijk.
14. En als hij het alles verteerd had, werd er een grote hongersnood Grieks *sterken*, of *geweldig*. in datzelve land, en hij begon gebrek te lijden.
15. En hij ging heen, en voegde zich bij een van de burgers deszelven lands; en die zond hem op zijn land om de zwijnen te weiden. Grieks *akkers*.
16. En hij begeerde zijn buik te vullen met den draf, Grieks *keratia*; hetwelk betekent eigenlijk de peulen, huisjes of bolsters van zekere vruchten, gelijk de erwten en bonen hebben, die men in die landen den varkens gaf te eten, gelijk men hier draf of spoeling geeft. Of, zoals anderen menen, een zekere vrucht in die landen, die de arme lieden en varkens aten, gelijk in sommige plaatsen de eikels gegeten worden. dien de zwijnen aten; Dat is, plachten te eten. en niemand gaf hem dien.
17. En tot zichzelf gekomen zijnde, Of, *in zichzelf gaande*. zeide hij: Hoe vele huurlingen mijns vaders hebben overvloed van brood, en ik verga van honger!
18. Ik zal opstaan en tot mijn vader gaan, en ik zal tot hem zeggen: Vader, ik heb gezondigd tegen den Hemel, Dat is, God die in den hemel is, gelijk Dan. 4:26; Matth. 21:25. en voor u;
19. En ik ben niet meer waardig uw zoon genaamd te worden; maak mij als een van uw huurlingen.
20. En opstaande, ging hij naar zijn vader. En als hij nog ver *van hem* was, zag hem zijn vader, en werd met innerlijke ontferming bewogen; en *toe* lopende, viel hem om zijn hals, en kuste hem.
21. En de zoon zeide tot hem: Vader, ik heb gezondigd tegen den Hemel, en voor u, en ben niet meer waardig uw zoon genaamd te worden.

22. Maar de vader zeide tot zijn dienstknechten: Brengt *hier* voor het beste kleet, Grieks *de eerste stool*. *Stoloe* waren lange klederen, als tabbaarden. Zie Mark. 12:38. en doet het hem aan, en geeft hem een ring aan zijn hand, en schoenen aan de voeten;
23. En brengt het gemeste kalf, en slacht het; en laat ons eten en vrolijk zijn.
24. Want deze mijn zoon was dood, en is weder levend geworden; en hij was verloren, en is gevonden! En zij begonnen vrolijk te zijn.
25. En zijn oudste zoon was in het veld; Grieks *de ouder*. en als hij kwam, en het huis genaakte, hoorde hij het gezang en het gerei, Grieks *Chorôn*; hetwelk betekent een gerei van lieden, die tezamen dansen, of zingen, of andere vreugde bedrijven.
26. En tot zich geroepen hebbende een van de knechten, vraagde, wat dat mocht zijn.
27. En deze zeide tot hem: Uw broeder is gekomen, en uw vader heeft het gemeste kalf geslacht, omdat hij hem gezond weder ontvangen heeft.
28. Maar hij werd toornig, en wilde niet ingaan. Zo ging dan zijn vader uit, en bad hem. Of, *vermaande hem*; namelijk dat hij zou inkomen; of *riep hem*.
29. Doch hij, antwoordende, zeide tot den vader: Zie, ik dien u *nu* zo vele jaren, en heb nooit uw gebod overtreden, en gij hebt mij nooit een bokje gegeven, opdat ik met mijn vrienden mocht vrolijk zijn.
30. Maar als deze uw zoon gekomen is, die uw goed met hoeren Grieks *leven*, of *leeftocht*, gelijk Luk. 15:12. doorgebracht heeft, Grieks *opgegeten*, of *verslonden*. zo hebt gij hem het gemeste kalf geslacht.

31. En hij zeide tot hem: Kind, gij zijt altijd bij mij, en al het mijne is uwe. Dat is, zal u ten laatste toebehoren, want de jongste had zijn goed weg.
32. Men behoorde dan vrolijk en blijde te zijn; want deze uw broeder was dood, en is weder levend geworden; en hij was verloren, en is gevonden.

Lukas 16

1. En Hij zeide ook tot Zijn discipelen: Er was een zeker rijk mens, welke een rentmeester had; Grieks *huishouder*, of *huisbezorger*; die gesteld is over de ontvangst en uitgaaf der goederen. en deze werd bij hem verklaagd, als die zijn goederen doorbracht. Grieks *verstrooide*, of *verkwistte*.
2. En hij riep hem, en zeide tot hem: Hoe hoor ik dit van u? Geef rekenschap van uw rentmeesterschap; Of, *bediening*; namelijk van uw ambt. want gij zult niet meer kunnen rentmeester zijn.
3. En de rentmeester zeide bij zichzelf: Wat zal ik doen, dewijl mijn heer dit rentmeesterschap van mij neemt? Graven kan ik niet; te bedelen schaam ik mij.
4. Ik weet, wat ik doen zal, opdat, wanneer ik van het rentmeesterschap afgezet zal wezen, zij mij in hun huizen ontvangen. Namelijk de schuldenaars mijns heren.
5. En hij riep tot zich een iegelijk van de schuldenaars zijns heeren, en zeide tot den eersten: Hoeveel zijt gij mijn heer schuldig?
6. En hij zeide: Honderd vaten olie. Grieks *Batos*; hetwelk betekent een grote maat van natte waren, waarvan zie 1 Kon. 7:26. En hij zeide tot hem: Neem uw handschrift, en nederzittende, schrijf haastelijk vijftig.

7. Daarna zeide hij tot een anderen: En gij, hoeveel zijt gij schuldig? En hij zeide: Honderd mudden tarwe. Grieks *Coros*; hetwelk betekent een grote maat van droge waren, 1 Kon. 4:22. En hij zeide tot hem: Neem uw handschrift, en schrijf tachtig.

8. En de heer Namelijk van dezen rentmeester. prees den onrechtvaardigen rentmeester, Niet vanwege zijn onrechtvaardigheid, maar vanwege zijn voorzichtigheid, om zichzelf tegen het toekomende te voorzien. omdat hij voorzichtiglijk gedaan had; want de kinderen dezer wereld Grieks *zonen*; dat is, die niets anders zoeken dan dingen dezer wereld, gelijk daartegen gesteld worden de kinderen des lichts, dat is, die, door den Heiligen Geest verlicht zijnde, zoeken hetgeen hemels is, Joh. 12:36; Ef. 5:8; 1 Thess. 5:5,8; 1 Joh. 1:5,6. zijn voorzigtiger, dan de kinderen des lichts, in hun geslacht.

9. En Ik zeg ulieden: Maakt uzelf vrienden Dat is, maakt door uwe milddadigheid tegen de armen, voornamelijk de gelovigen, dat die over uniet klagen, maar u mogen zegenen voor God. Zie Deut. 24:13. uit den onrechtvaardigen Mammon, Van dit woord zie Matth. 6:24. opdat, wanneer u ontbreken zal, Of, *wanneer gij zult bezwijken*; namelijk door den dood; als al uw wereldse goederen u zullen begeven. Of, *verlaten zult*; namelijk den mammon. zij u mogen ontvangen Namelijk als getuigen van uwe milddadigheid en liefde aan hen bewezen. in de eeuwige tabernakelen.

10. Die getrouw is in het minste, die is ook in het grote getrouw; Grieks *vele*. en die in het minste onrechtvaardig is, Of, *het weinigste*. die is ook in het grote onrechtvaardig.

11. Zo gij dan in den onrechtvaardigen Mammon Omdat de rijkdommen veeltijds òf onrechtvaardig verkregen, òf niet recht besteed of gebruikt worden. Anderen zetten het over *vals*, of

bedriegelijk; omdat het gesteld wordt tegen het ware goed, Luk. 16:11. niet getrouw zijt geweest, wie zal u het ware vertrouwen? Dat is, de ware, onvergankelijke en hemelse rijkdommen; Matth. 6:20.

12. En zo gij in eens anders *goed* Namelijk dat u God maar voor een tijd leent, om niet alleen voor u, maar ook voor anderen te gebruiken. niet getrouw zijt geweest, wie zal u het uwe geven? Dat is, dat gij altijd en eeuwiglijk zult behouden.

13. Geen huisknecht kan twee heren dienen; want of hij zal den enen haten, en den anderen liefhebben, of hij zal den enen aanhangen, Dat is, zich aan den enen houden. en den anderen verachten; gij kunt God niet dienen en den Mammon.

14. En al deze dingen hoorden ook de Farizeen, die geldgierig waren, en zij beschimpten Hem.

15. En Hij zeide tot hen: Gij zijt *het*, die uzelfen rechtvaardigt voor de mensen; maar God kent uw harten; want dat hoog is onder de mensen, Dat is, wat de wereldse en vleselijke mensen hoogachten. is een gruwel voor God.

16. De wet en de profeten *zijn* tot op Johannes; van dien tijd af wordt het Koninkrijk Gods Dat is, de vervulling van hetgeen de wet en de profeten van den *Messias* voorzien hebben. verkondigd, Grieks *geëvangelizeerd*. en een iegelijk doet geweld op hetzelfde. Zie Matth. 11:12.

17. En het is lichter, dat de hemel en de aarde voorbijgaan, dan dat een tittel der wet Zie Matth. 5:18. valle. Dat is, dat niet volbracht worde hetgeen in de wet en de profeten voorzien en geleerd wordt.

18. Een iegelijk, die zijn vrouw verlaat, en een Te weten anders dan om hoererij, gelijk uitgedrukt wordt Matth. 5:32, en Matth. 19:9. andere trouwt, die doet overspel; en een iegelijk, die de

verlatene van den man trouwt, die doet *ook* overspel.

19. En er was een zeker rijk mens, en was gekleed met purper Dat is, met purperen klederen. Zie Matth. 27:28; Mark. 15:17. en zeer fijn lijnwaad, Grieks *byssos*; dit was een soort van zeer fijn doek of lijnwaad, hetwelk *Plinius* zegt dat tegen goud gewaardeerd werd, *Histor. Nat.lib. 19, cap. 10*, en wordt van zijde uitdrukkelijk onderscheiden, Openb. 18:12. levende allen dag vrolijk en prachtig.
20. En er was een zeker bedelaar, met name Lazarus, welke lag voor zijn poort vol zweren; Of, *portaal, voorpoort*.
21. En begeerde verzadigd te worden van de kruimkens, die van de tafel des rijken vielen; maar ook de honden kwamen en lekten zijn zweren.
22. En het geschiedde, dat de bedelaar stierf, en van de engelen gedragen werd in den schoot van Abraham. Dat is, in den hemel, of in het paradijs, waar de gelovigen met Abraham, den vader aller gelovigen, zullen vergaderd worden, rusten, aanzitten en vertroost worden, Matth. 8:11; Joh. 13:23.
23. En de rijke stierf ook, en werd begraven. Namelijk met grote pracht en statie. Van Lazarus' begrafenis wordt niet vermeld, maar inplaats daarvan alles wat zijne ziel wedervaren is. En als hij in de hel zijn ogen ophief, Deze woorden, gelijk ook enige navolgende, moeten niet eigenlijk verstaan worden, want de ziel, een geestelijk wezen zijnde, heeft nog oog, noch tong, noch vinger; maar bij gelijkenis, om daarmede uit te drukken zo de grootheid der pijnen in de hel als de onveranderlijkheid van den staat der zielen na dit leven, zo in den hemel, als in de hel zijnde. zijnde in de pijn, zag hij Abraham van verre, en Lazarus in zijn schoot.
24. En hij riep en zeide: Vader Abraham, ontferm u mijner, en zend

Lazarus, dat hij het uiterste zijns vingers in het water dope, en verkoele mijn tong; want ik lijd smarten in deze vlam.

25. Maar Abraham zeide: Kind, gedenk, dat gij uw goed ontvangen hebt in uw leven, en Lazarus desgelijks het kwade; en nu wordt hij vertroost, en gij lijdt smarten.
26. En boven dit alles, tussen ons en ulieden is een grote klove gevestigd, Of, afgrond; dat is, een wijde en diepe tussenscheiding, door Gods wil en macht vastgemaakt. zodat degenen, die van hier tot u willen overgaan, niet zouden kunnen, noch ook die *daar zijn*, van daar tot ons overkomen.
27. En hij zeide: Ik bid u dan, vader, dat gij hem zendt tot mijns vaders huis;
28. Want ik heb vijf broeders; dat hij hun *dit* betuige, opdat ook zij niet komen in deze plaats der pijniging.
29. Abraham zeide tot hem: Zij hebben Mozes en de profeten, Dat is, de schriften van Mozes en der profeten. dat zij die horen. Dat is, gehoorzaam zijn.
30. En hij zeide: Neen, vader Abraham, maar zo iemand van de doden tot hen heenging, zij zouden zich bekeren.
31. Doch *Abraham* zeide tot hem: Indien zij Mozes en de profeten niet horen, zo zullen zij ook, al waren het, dat er iemand uit de doden opstond, zich niet laten gezeggen. Of, *overreden*.

Lukas 17

1. En Hij zeide tot de discipelen: Het kan niet wezen, Grieks *het is ongebeurlijk*; dat is, het kan niet gebeuren. Zie hiervan Matth. 18:7. dat er geen ergernissen komen; doch wee *hem*, door welken zij komen;

2. Het zoude hem nuttiger zijn, Grieks *het is hem nut*; dat is, het ware minder kwaad voor hem, dat hem die straf aangedaan ware, eer hij ergernis zou geven, dan dat hij na gegeven ergernis met den eeuwigen dood zou gestraft worden, gelijk *Christus* hier dreigt. dat een molensteen om zijn hals gedaan ware, en hij in de zee geworpen, dan dat hij een van deze kleinen zou ergeren. Dat is, ook de geringste onder de gelovigen. Zie Matth. 18:6.
3. Wacht uzelf. En indien uw broeder tegen u zondigt, zo bestraf hem; en indien het hem leed is, Grieks *indien hij zich bekeert*; dat is zijn schuld bekent en vergeving begeert. Waarmede nochtans *Christus* niet wil zeggen dat men niet zal vergeven dien, die zulks nog niet doen; want hij heeft anders met zijn voorbeeld geleerd, Luk. 23:34; gelijk ook Stefanus gedaan heeft, Hand. 7:60, en Paulus, 1 Cor. 4:12. zo vergeef het hem.
4. En indien hij zevenmaal daags tegen u zondigt, Dat is, dikmaals, gelijk Ps. 119:164; Spreuk. 24:16. en zevenmaal daags tot u wederkeert, zeggende: Het is mij leed; zo zult gij het hem vergeven.
5. En de apostelen zeiden tot den Heere: Vermeerder ons het geloof.
6. En de Heere zeide: Zo gij een geloof hadt als een mostaardzaad, gij zoudt tegen dezen moerbezienboom zeggen: Grieks *Sycaminos*; welke een soort is van moerbeziënboom, of gelijk sommigen menen, van vijgeboom. Word ontworteld, Dat is met den wortel uitgetrokken of uitgeroeid. en in de zee geplant, en hij zou u gehoorzaam zijn.
7. En wie van u heeft een dienstknecht ploegende, Dat is, een slaaf, of lijfeigene, die zijnen heer alles schuldig is, wat hij doen kan. of *de beesten* hoedende, die tot hem, als hij van den akker inkomt, terstond zal zeggen: Kom bij, en zit aan?
8. Maar zal hij niet tot hem zeggen: Bereid, dat ik te avond zal eten, en omgord u, Namelijk naar de wijze van die landen, waar men lange klederen droeg. Zie Luk. 12:37. en dien mij, totdat ik zal gegeten en gedronken hebben; en eet en drink gij daarna?
9. Dankt hij ook denzelven dienstknecht Dat is, weet hij hem dat ook dank, als hij daardoor in Hem gehouden ware? omdat hij gedaan heeft, hetgeen hem bevolen was? Ik meen, neen.
10. Alzo ook gij, wanneer gij zult gedaan hebben al hetgeen u bevolen is, zo zegt: Wij zijn onnutte dienstknechten; Dat is, die onzen Heer geen nut, of voordeel toebrengen, Rom. 11:35. Hoewel er niemand is die doet, zelfs hetgeen hij schuldig is, 1 Kon. 8:46; Job 9:3; Matth. 6:12. want wij hebben *maar* gedaan, hetgeen wij schuldig waren te doen.
11. En het geschiedde, als Hij naar Jeruzalem reisde, dat Hij door het midden van Samaria en Galilea ging. Dat is, van het land, waarvan de stad Samaria de hoofdstad was. Want van Galilea naar Jeruzalem was de naaste weg door het land van Samaria.
12. En als Hij in een zeker vlek kwam, ontmoetten Hem tien melaatse mannen, welke stonden van verre; Dat is, buiten het volk, volgens de wet, Num. 5:2.
13. En zij verhieven *hun stem*, zeggende: Jezus, Meester! Grieks *voorstander*. ontferm U onzer!
14. En als Hij hen zag, zeide Hij tot hen: Gaat heen en vertoont uzelf den De oorzaak hiervan zie Matth. 8:4. priesters. En het geschiedde, terwijl zij heengingen, dat zij gereinigd werden.

15. En een van hen, ziende, dat hij genezen was, keerde wederom, met grote stemme God verheerlijkende.
16. En hij viel op het aangezicht voor Zijn voeten, Hem dankende; en dezelve was een Samaritaan;
17. En Jezus, antwoordende, zeide: Zijn niet de tien gereinigd geworden, en waar zijn de negen?
18. En zijn er geen gevonden, die wederkeren, om Gode eer te geven, dan deze vreemdeling? Dat is, die van een ander dan van het Joodse geslacht is; want de Samaritanen waren van de heidenen gesproten; 2 Kon. 17:24.
19. En Hij zeide tot hem: Sta op, en ga heen; uw geloof heeft u behouden.
20. En gevraagd zijnde van de Farizeen, wanneer het Koninkrijk Gods komen zou, heeft Hij hun geantwoord en gezegd: Het Koninkrijk Gods komt niet met uiterlijk gelaat. Grieks *met waarneming*; dat is in zulker voege, dat het tevoren kan gemerkt worden, gelijk het toegaat in de komst van de wereldse prinsen, die om de grote uiterlijke pracht tevoren kunnen waargenomen en verwacht worden.
21. En men zal niet zeggen: Ziet hier, of ziet daar, want, ziet, het Koninkrijk Gods is binnen ulieden. Of, *in het midden van u*. Hetwelk verstaan kan worden, òf van de Joden in het algemeen, overmits de *Messias* nu midden onder hen was, Joh. 1:26, òf ook van de gelovigen onder hen, in welker harten Hij door zijn woord en Geest zijn rijk oprichtte.
22. En Hij zeide tot de discipelen: Er zullen dagen komen, wanneer gij zult begeren een der dagen van den Zoon des mensen te zien, Namelijk om zijn lichamelijke tegenwoordigheid te genieten, en uit zijn mond zelf het woord te horen. en gij zult *dien* niet zien.
23. En zij zullen tot u zeggen: Ziet hier, of ziet daar is Hij; gaat niet heen, en volgt niet.
24. Want gelijk de bliksem, die van het ene *einde* onder den hemel bliksemt, tot het andere onder den hemel schijnt, alzo zal ook de Zoon des mensen wezen in Zijn dag. Namelijk zo in de snelle verbreiding des Evangelies door de gehele wereld, Rom. 10:18, als in zijn laatste toekomst ten oordeel, 1 Cor. 15:52; 2 Petr. 3:10.
25. Maar eerst moet Hij veel lijden, en verworpen worden Grieks *afgekeurd*. van dit geslacht. Namelijk der Joden.
26. En gelijk het geschied is in de dagen van Noach, alzo zal het ook zijn in de dagen van den Zoon des mensen.
27. Zij aten, Dat is, zij zorgden nergens anders voor dan voor deze en dergelijke wereldse of lichamelijke dingen, zonder te letten op hetgeen voorzien was. zij dronken, zij namen ten huwelijk, Namelijk de mannen. zij werden ten huwelijk gegeven, Namelijk de vrouwen of dochters. tot den dag, op welken Noach in de ark ging, en de zondvloed kwam, en verdierf ze allen.
28. Desgelijks ook, gelijk het geschiedde in de dagen van Lot; zij aten, zij dronken, zij kochten, zij verkochten, zij plantten, zij bouwden;
29. Maar op den dag, op welken Lot van Sodom uitging, regende het vuur en sulfer van den hemel, en verdierf ze allen.
30. Even alzo zal het zijn in den dag, Namelijk der wraak en des oordeels, hetwelk Hij zal uitvoeren, zo in het bijzonder tegen de Joden en de stad Jeruzalem, als over de gehele wereld. Zie Matth. 24:3. op welken de Zoon des mensen geopenbaard zal worden. Grieks *geopenbaard wordt*.
31. In dienzelfen dag, wie op het dak zal zijn, en zijn huisraad in huis, Grieks *zijne vaten*. die kome niet af, om

hetzelve weg te nemen; en wie op den akker zijn zal, die kere desgelijks niet naar hetgeen, dat achter is.

32. Gedenkt aan de vrouw van Lot.

Namelijk opdat gij met uwe harten niet te zeer hangt aan de aardse dingen, en naar deze omziende, gelijk zij deed, gij met haar niet gestraft wordt.

33. Zo wie zijn leven zal zoeken te behouden, Grieks *ziel*; zie Matth. 10:39.

die zal het verliezen; en zo wie hetzelve zal verliezen, die zal het in het leven behouden. Grieks *levend telen*; dat is, in het eeuwige leven behouden.

34. Ik zeg u: In dien nacht zullen twee op een bed zijn; Namelijk als *Christus* ten oordeel zal komen. de een zal aangenomen, Namelijk van God in genade. en de ander zal verlaten worden. Namelijk om rechtvaardig veroordeeld te worden.

35. Twee *vrouwen* zullen te zamen malen; Zie hiervan de aantekening op Matth. 24:41. de ene zal aangenomen, en de ander zal verlaten worden.

36. Twee zullen op den akker zijn; de een zal aangenomen, en de ander zal verlaten worden.

37. En zij antwoordden en zeiden tot Hem: Waar, Heere? En Hij zeide tot hen: Waar het lichaam is, Zie hiervan de verklaring Matth. 24:28. aldaar zullen de arenden vergaderd worden.

Lukas 18

1. En Hij zeide ook een gelijkenis tot hen, daartoe *streckende*, dat men altijd bidden moet, Dat is, bij alle gelegenheden aanhouden met bidden totdat men verkrijgt, en niet nalatig worden, of den moed verloren geven, al is het dat men niet terstond verhoord wordt. en niet vertragen;

2. Zeggende: Er was een zeker rechter in een stad, die God niet vreesde, en geen mens ontzag.

3. En er was een zekere weduwe in dezelfde stad, en zij kwam tot hem, zeggende: Doe mij recht *Of, wreek mij*; gelijk ook Luk. 18:7. tegen mijn wederpartij.

4. En hij wilde voor een *langen* tijd niet; maar daarna zeide hij bij zichzelf: Hoewel ik God niet vreze, en geen mens ontzie;

5. Nochtans, omdat deze weduwe mij moeilijk valt, zo zal ik haar recht doen, opdat zij niet eindelijk kome, Grieks *tot den einde, of geduriglijk*; dat is, met gedurig aanlopen. en mij het hoofd breke. *Of, versuft make*. Het Griekse woord betekent eigenlijk onder het gezicht slaan, of als met kinnebakslagen iemand het hoofd versuft en bedwelmd maken.

6. En de Heere zeide: Hoort, wat de onrechtvaardige rechter zegt.

7. Zal God dan geen recht doen Zijn uitverkorenen, die dag en nacht tot Hem roepen, hoewel Hij lankmoedig is over hen? Dat is, langzaam schijnt daartoe te komen, om door het straffen der goddelozen zijne uitverkorenen te verlossen.

8. Ik zeg u, dat Hij hun haastelijk recht doen zal. Grieks *in der haast*; dat is onverwachts. Doch de Zoon des mensen, als Hij komt, Namelijk ten oordeel. zal Hij ook geloof vinden op de aarde? Dat is, het getal der gelovigen zal alsdan klein wezen. Doch er zullen er ook alsdan enigen zijn; 1 Thess. 4:15,17.

9. En Hij zeide ook tot sommigen, die bij zichzelf vertrouwden, *Of, op zichzelf*. dat zij rechtvaardig waren, en de anderen niets achtten, deze gelijkenis:

10. Twee mensen gingen op in den tempel Want de tempel was gebouwd op den berg Moria op het hoogste van de stad, 2 Kron. 3:1. om te bidden, de een was een Farizeer, en de ander een tollenaar.

11. De Farizeer, staande, bad dit bij zichzelf: *Of staande bij zichzelf.* O God! ik dank U, dat ik niet ben gelijk de anderen mensen, rovers, onrechtvaardigen, overspelers; of ook gelijk deze tollenaar.
12. Ik vast tweemaal per week; Grieks *op den sabbat*; dat is, ter week. Zie Mark. 16:9. ik geef tienden van alles, *Of, vertien alles.* wat ik bezit.
13. En de tollenaar, van verre staande, *Namelijk ver van het altaar en van het heilige, in het eerste inkomen van den voorhof des tempels, tot een teken van schaamte over zijne zonden.* wilde ook zelfs de ogen niet opheffen naar den hemel, maar sloeg op zijn borst, *Tot een teken van hartelijk leedwezen over deze zonden.* zeggende: O God! wees mij zondaar genadig!
14. Ik zeg ulieden: Deze ging af *Namelijk van den tempel. Zie Luk. 18:10.* gerechtvaardigd in zijn huis, *Dat is, van God voor rechtvaardig gehouden, waarvan Rom. 3:20 enz. breder gehandeld wordt.* **meer dan die;** *Namelijk de Farizeën, dewijl de tollenaar voor God gerechtvaardigd is geweest, en niet de Farizeër, hoewel hij zichzelf voor gerechtvaardigd hield, en ook van de mensen daarvoor gehouden werd.* want een ieder, die zichzelf verhoogt, zal vernederd worden, en die zichzelf vernedert, zal verhoogd worden.
15. En zij brachten ook de kinderkens tot Hem, opdat Hij die zou aanraken; *Dat is, de handen hun opleggen om te zegenen. Zie Matth. 19:13; Mark. 10:16.* en de discipelen, *dat* ziende, bestrafden dezelve. *Namelijk degenen, die de kinderkens brachten.*
16. Maar Jezus riep dezelve *kinderkens* tot Zich, en zeide: Laat de kinderkens tot Mij komen, en verhindert hen niet; *Of, verbiedt hen niet.* want derzulken is het Koninkrijk Gods. Zie hiervan Matth. 19:14.
17. Voorwaar, zeg Ik u: Zo wie het Koninkrijk Gods niet zal ontvangen als een kindeken, *Dat is, in nederigheid, eenvoudigheid en oprechtheid; Ps. 131:1,2.* die zal geenszins in hetzelfde komen.
18. En een zeker overste vraagde Hem, *Zie van deze geschiedenis Matth. 19:16.* zeggende: Goede Meester, wat doende zal ik het eeuwige leven beerven?
19. En Jezus zeide tot hem: Wat noemt gij Mij goed? Niemand is goed, dan Een, *namelijk* God.
20. Gij weet de geboden: Gij zult geen overspel doen; gij zult niet doden; gij zult niet stelen; gij zult geen valse getuigenis geven; eer uw vader en uw moeder.
21. En hij zeide: Al deze dingen heb ik onderhouden van mijn jonkheid aan.
22. Doch Jezus, dit horende, zeide tot hem: Nog een ding ontbreekt u; *Namelijk waaruit gij zult kunnen verstaan hoever gij nog van de volmaaktheid zijt, die gij u laat voorstaan. Zie hiervan verder Matth. 19:21.* verkoop alles, wat gij hebt, en deel het onder de armen, en gij zult een schat hebben in den hemel; en kom herwaarts, volg Mij.
23. Maar als hij dit hoorde, werd hij geheel droevig; want hij was zeer rijk.
24. Jezus nu, ziende, dat hij geheel droevig geworden was, zeide: Hoe bezwaarlijk zullen degenen, die goed hebben, *Dat is, die rijk zijn en hun vertrouwen stellen op den rijkdom, gelijk Mark. 10:24* verklaard wordt. in het Koninkrijk Gods ingaan!
25. Want het is lichter, dat een kemeel ga *Of, kabel.* Van dit spreekwoord, zie Matth. 19:24. door het oog van een naald, dan dat een rijke in het Koninkrijk Gods inga.
26. En die *dit* hoorden, zeiden: Wie kan dan zalig worden?

27. En Hij zeide: De dingen, die onmogelijk zijn bij de mensen, zijn mogelijk bij God. Zie Matth. 19:26.

28. En Petrus zeide: Zie, wij hebben alles verlaten, en zijn U gevolgd.

29. En Hij zeide tot hen: Voorwaar, Ik zeg ulieden, dat er niemand is, die verlaten heeft huis, of ouders, of broeders, of vrouw, of kinderen, om het Koninkrijk Gods;

30. Die niet zal veelvoudig weder ontvangen Deze belofte wordt altijd vervuld door geestelijke gaven, en dikmaals ook door tijdelijke. in dezen tijd, en in de toekomstige eeuw het eeuwige leven.

31. En Hij nam de twaalven bij Zich, en zeide tot hen: Ziet, wij gaan op naar Jeruzalem, en het zal alles volbracht worden aan den Zoon des mensen, *Anders, dat geschreven is door de profeten van den Zoon des mensen.* wat geschreven is door de profeten.

32. Want Hij zal den heidenen overgeleverd worden, en Hij zal bespot worden, en smadelijk behandeld worden, en bespogen worden.

33. En *Hem* gegeseld hebbende, zullen zij Hem doden; en ten derden dage zal Hij wederopstaan.

34. En zij verstonden geen van deze dingen; *Overmits zij nog ingenomen waren met de algemene dwaling van het wereldse koninkrijk van Christus.* en dit woord was voor hen verborgen, en zij verstonden niet, hetgeen gezegd werd.

35. En het geschiedde, als Hij nabij Jericho kwam, dat een zeker blinde Mattheüs zegt, Matth. 20:30, van twee blinden; waarvan zie de vergelijking Mark. 10:46. Hoewel sommigen om de verscheidenheid van de plaatsen, waar dit geschied is, menen dat het een andere geschiedenis zou zijn; doch dit verschil wordt

van anderen alzo vergeleken, dat de blinden wel in het ingaan van Jericho hebben beginnen te roepen, doch dat *Christus* hen eerst heeft ziende gemaakt toen Hij door Jericho gegaan was. aan den weg zat, bedelende.

36. En deze, horende de schare voorbijgaan, vraagde, wat dat ware.

37. En zij boodschapten hem, dat Jezus de Nazarener voorbijging.

38. En hij riep, zeggende: Jezus, Gij Zoon Davids, ontferm U mijner!

39. En die voorbijgingen, bestrafden hem, opdat hij zwijgen zou; maar hij riep zoveel te meer: Zoon Davids, ontferm U mijner!

40. En Jezus, *stilstaande*, beval, dat men denzelven tot Hem brengen zou; en als hij nabij *Hem* gekomen was, vraagde Hij hem,

41. Zeggende: Wat wilt gij, dat Ik u doen zal? En hij zeide: Heere! dat ik ziende mag worden. Dat is, dat mijne ogen mogen geopend worden, gelijk er staat Matth. 20:33.

42. En Jezus zeide tot hem: Word ziende; uw geloof heeft u behouden.

43. En terstond werd hij ziende, en volgde Hem, God verheerlijkende. En al het volk, *dat* ziende, gaf Gode lof.

Lukas 19

1. En *Jezus*, ingekomen zijnde, *Namelijk in de stad.* Zie Luk. 18:35. ging door Jericho. Van de ligging van deze stad zie Mark. 10:46.

2. En zie, er was een man, met name geheten Zacheus; en deze was een overste der tollenaars, In elke provincie en stad waren verscheidene tollenaars, onder welken een de opperste was, die de tolleren aan de Romeinen moest verantwoorden. Zie dergelijke bij *Josefus Antiq.lib. 12 cap. 4.* en hij was rijk;

3. En zocht Jezus te zien, wie Hij was; en kon niet vanwege de schare, omdat hij klein van persoon was. Grieks *statuur, of lengte*.
4. En vooruitlopende, klom hij op een wilden vijgeboom, Grieks *Sycomoraea*; dit was een boom in Syrië en Egypte, hebbende de grootte en bladeren van een moerbeziënboom, en vruchten als vijgen, doch zonder pitten. *Plin.lib. 13, cap. 7*. opdat hij Hem mocht zien; want Hij zou door dien *weg* voorbijgaan.
5. En als Jezus aan die plaats kwam, opwaarts ziende, zag Hij hem, en zeide tot hem: Zacheus! haast u, en kom af; want Ik moet heden in uw huis blijven. Dat is, herbergen, gelijk Luk. 19:7 verklaard wordt.
6. En hij haastte zich en kwam af, en ontving Hem met blijdschap. Grieks *blijde zijnde*.
7. En allen, die het zagen, murmureerden, zeggende: Hij is tot een zondigen man ingegaan, om te herbergen. Grieks *uit te spannen*; ene wijze van spreken genomen van het uitspannen der paarden, als men voor de herberg komt.
8. En Zacheus stond, en zeide tot den Heere: Zie, de helft van mijn goederen, Heere, geef ik den armen; en indien ik iemand iets door bedrog ontvreemd heb, Of, door vals aanbrenge, of beschuldigen, afgenomen heb. Zie Luk. 3:14. dat geef ik vierdubbel weder. Namelijk volgens de wet der straf over de dieverij; Exod. 22:1; 2 Sam. 12:6.
9. En Jezus zeide tot hem: Heden is dezen huize zaligheid geschied, Dat is, huisgezin; alzo de huisvader in *Christus* gelovende, het gehele huisgezin in het verbond ook gerekend wordt, volgens de belofte Gen. 17:7; Hand. 2:39, en Hand. 16:15,33, tenzij dat zij door hunne ongelovigheid deze genade verwerpen. nademaal ook deze een zoon van Abraham is. Namelijk niet alleen naar het vlees, maar ook naar de belofte; Rom. 9:8.
10. Want de Zoon des mensen is gekomen, om te zoeken en zalig te maken, dat verloren was.
11. En als zij dat hoorden, voegde Hij daarbij, en zeide een gelijkenis; omdat Hij nabij Jeruzalem was, en *omdat* zij meenden, dat het Koninkrijk Gods Namelijk hetwelk zij zich inbeeldden een werelds koninkrijk te zullen zijn. terstond zou openbaar worden.
12. Hij zeide dan: Een zeker welgeboren man reisde in een ver *gelegen* land, om voor zichzelf een koninkrijk te ontvangen, en dan weder te keren.
13. En geroepen hebbende zijn tien dienstknechten, gaf hij hun tien ponden, Grieks *Mna*, in het Latijn *mina*; welke gerekend wordt op zestig gemene sikkels, of honderd en twintig denariën of drachmen zilver; zie Ezech. 45:12; en wat een denarie doet, zie Matth. 18:28. Zo men deze *mina* wil verstaan van goud, zo bedraagt zij zoveel meer als het goud meer waard is dan het zilver. en zeide tot hen: Doet handeling, totdat ik kome.
14. En zijn burgers haatten hem, en zonden hem gezanten na, zeggende: Wij willen niet, dat deze over ons koning zij.
15. En het geschiedde, toen hij wederkwam, als hij het koninkrijk ontvangen had, dat hij zeide, Dat is, beval. dat die dienstknechten tot hem zouden geroepen worden, wien hij het geld gegeven had; Grieks *het zilver*. opdat hij weten mocht, wat een iegelijk met handelen gewonnen had.
16. En de eerste kwam, en zeide: Heer, uw pond heeft tien ponden daartoe gewonnen.
17. En hij zeide tot hem: Wel, gij goede dienstknecht, dewijl gij in het minste getrouw zijt geweest, zo heb macht over tien steden. Of, *gebied*.

18. En de tweede kwam, en zeide: Heer, uw pond heeft vijf ponden gewonnen. *Grieks gemaakt.*
19. En hij zeide ook tot dezen: En gij, wees over vijf steden.
20. En een ander kwam, zeggende: Heer, zie *hier* uw pond, hetwelk ik in een zweetdoek weggelegd had; Of, *neusdoek, of linnen doek.*
21. Want ik vreesde u, omdat gij een straf mens zijt; gij neemt weg, wat gij niet gelegd hebt, en gij maait, wat gij niet gezaaid hebt.
22. Maar hij zeide tot hem: Uit uw mond zal ik u oordelen, gij boze dienstknecht! Gij wist, dat ik een straf mens ben, nemende weg, wat ik niet gelegd heb, en maaiende, wat ik niet gezaaid heb.
23. Waarom hebt gij dan mijn geld niet in de bank gegeven, *Grieks tafel;* dat is, dengenen, die tafel bank houden, om geld op wissel of winst uit te geven. en ik, komende, had hetzelfde met woeker mogen eisen? *Dat is, winst. Niet dat de Heere onbehoorlijken woeker zou prijzen, maar dat hij daarmede wil leren dat men zijne gaven tot winst en stichting van onze naasten en tot Gods eer moet besteden. Zie dergelijke Matth. 25:27.*
24. En hij zeide tot degenen, die bij hem stonden: Neemt dat pond van hem weg, en geeft het dien, die de tien ponden heeft.
25. En zij zeiden tot hem: Heer, hij heeft tien ponden.
26. Want ik zeg u, dat een iegelijk, *Deze rede past niet op het naaste, maar op Luk. 19:24, waarvan zie Matth. 13:12.* die heeft, zal gegeven worden; maar van degene, die niet heeft, van dien zal genomen worden ook wat hij heeft.
27. Doch deze mijn vijanden, *Hierdoor worden de hardnekkige Joden verstaan, die Luk. 19:24 zijne burgers genaamd worden, en door hunne wederspanningheid zijne vijanden* waren geworden. die niet hebben gewild, dat ik over hen koning zoude zijn, brengt ze hier, en slaat ze *hier* voor mij dood. *Grieks slacht hen.*
28. En dit gezegd hebbende, reisde Hij voor *hen* heen, *Of, voor henen;* om zijne gewilligheid en vrijmoedigheid in het aangaan van Zijn lijden te betonen. en ging op naar Jeruzalem.
29. En het geschiedde, als Hij nabij Beth-fage *Hoe ver deze plaatsen van Jeruzalem gelegen waren, zie Matth. 21:1. en Bethanie gekomen was, aan den berg, genaamd den Olijfberg, Grieks der olijven; namelijk berg.* dat Hij twee van Zijn discipelen uitzond,
30. Zeggende: Gaat henen in dat vlek, dat tegenover is; in hetwelk inkomende, zult gij een veulen gebonden vinden, *Namelijk van ene ezelin met hare moeder; zie Matth. 21:2; Mark. 11:2.* waarop geen mens ooit heeft gezeten; ontbindt hetzelfde, en brengt het.
31. En indien iemand u vraagt: Waarom ontbindt gij *dat*, zo zult gij alzo tot hem zeggen: Omdat het de Heere van node heeft.
32. En die uitgezonden waren, heengegaan zijnde, vonden het, gelijk Hij hun gezegd had.
33. En als zij het veulen ontbonden, zeiden de heren van hetzelfde tot hen: Waarom ontbindt gij het veulen?
34. En zij zeiden: De Heere heeft het van node.
35. En zij brachten hetzelfde tot Jezus. *Grieks leidden het.* En hun klederen op het veulen geworpen hebbende, *Dat is, opperklederen of mantels.* zetten zij Jezus daarop. *Namelijk velen uit de schare, Mark. 11:8.*
36. En als Hij *voort* reisde, spreidden zij hun klederen onder *Hem* op den weg.

37. En als Hij nu genaakte aan den afgang des Olijfbergs, begon al de menigte der discipelen zich te verblijden, Namelijk zo die Hem gevolgd waren, als die Hem uit Jeruzalem tegemoet gekomen waren, Joh. 12:12,13. en God te loven met grote stemme, vanwege al de krachtige daden, Grieks *de krachten*. die zij gezien hadden;

38. Zeggende: Gezegend *is* de Koning, Zie hiervan Matth. 21:9. Die daar komt in den Naam des Heeren! Vrede *zij* in den hemel, Dat is, God zij bevredigd en verzoend met de mensen, door de komst van dezen koning, en daardoor verheerlijkt. en heerlijkheid in de hoogste *plaatsen*!

39. En sommigen der Farizeen uit de schare zeiden tot Hem: Meester, bestraf Uw discipelen.

40. En Hij, antwoordende, zeide tot hen: Ik zeg ulieden, dat, zo deze zwijgen, de stenen haast roepen zullen.

41. En als Hij nabij kwam, en de stad zag, weende Hij over haar,

42. Zeggende: Och, of gij ook bekendet, ook nog in dezen uw dag, Namelijk op welken ik nu voor de laatste reis tot u kom, en u waarschuw, tot uw behoud en zaligheid. Dit is een afgebroken rede, waarop moet worden verstaan: *hoe gelukkig zoudt gij dan zijn?* of iets dergelijks. hetgeen tot uw vrede *dient*! Maar nu is het verborgen voor uw ogen.

43. Want er zullen dagen over u komen, dat uw vijanden Namelijk de Romeinen. Zie de vervulling hiervan bij *Josefus, van de Joodse oorlogen in het zesde Boek*. een begraving rondom Of, *wat van uitgegraven aarde opgeworpen*. u zullen opwerpen, en zullen u omsingelen, en u van alle zijden benauwen;

44. En zullen u tot den grond nederwerpen, en uw kinderen in u; Dat is, inwoners, gelijk Matth. 23:37. en zij

zullen in u den *enen* steen op den *anderen* steen niet laten; daarom dat gij den tijd uwer bezoeking niet bekend hebt. Namelijk in welke u door de predikatie des Evangelies de genade Gods nu wordt aangeboden.

45. En gegaan zijnde in den tempel, begon Hij uit te drijven degenen, die daarin verkochten en kochten,

46. Zeggende tot hen: Er is geschreven: Mijn huis is een huis des gebeds; Dat is, de tempel. maar gij hebt dat tot een kuil der moordenaren gemaakt.

47. En Hij leerde dagelijks in den tempel; en de overpriesters, en de Schriftgeleerden, en de oversten des volks Grieks *de eerste, of voornaamste*. zochten Hem te doden. Grieks *verderven, of vernielen*.

48. En zij vonden niet, wat zij doen zouden; want al het volk hing Hem aan, Grieks *hing van Hem*; dat is, hing Hem aan; of was zeer begerig om Hem te horen. en hoorde *Hem*.

Lukas 20

1. En het geschiedde in een van die dagen, als Hij in den tempel het volk leerde, en het Evangelie verkondigde, Grieks *Evangeliseerde*. dat de overpriesters, en Schriftgeleerden, met de ouderlingen daarover kwamen,

2. En spraken tot Hem zeggende: Zeg ons, door wat Grieks *in hoedanige*. macht Gij Dat is, autoriteit. deze dingen doet; Namelijk die in het voorgaande hoofdstuk verhaald worden. of wie Hij is, Die U deze macht heeft gegeven?

3. En Hij, antwoordende, zeide tot hen: Ik zal u ook een woord vragen, Dat is een ding, of zaak. Hebreeuws. en zegt Mij:

4. De doop van Johannes, Zie hiervan de aantekeningen Matth. 21:25. was die uit

- den Hemel, of uit de mensen? Dat is, van God, gelijk Luk. 15:18.
5. En zij overleiden onder zich, Of, *bij zichzelf*. zeggende: Indien wij zeggen: Uit den Hemel; zo zal Hij zeggen: Waarom hebt gij dan hem niet geloofd?
 6. En indien wij zeggen: Uit de mensen; zo zal ons al het volk stenigen; want zij houden voor zeker, dat Johannes een profeet was.
 7. En zij antwoordden, dat zij niet wisten, vanwaar *die was*.
 8. En Jezus zeide tot hen: Zo zeg Ik u ook niet, door wat macht *Grieks in*. Ik deze dingen doe.
 9. En Hij begon tot het volk deze gelijkenis te zeggen: Van deze gelijkenis, zie de verklaring Matth. 21:33. Een zeker mens plantte een wijngaard, en hij verhuurde dien aan landlieden, en trok een langen tijd buitenslands.
 10. En als het de tijd was, Namelijk dat de vruchten rijp zijnde, ingezameld worden. Zie Matth. 21:34. zond hij tot de landlieden een dienstknecht, opdat zij hem van de vrucht des wijngaards geven zouden; maar de landlieden sloegen denzelfden, en zonden *hem* ledig heen.
 11. En wederom zond hij nog een anderen dienstknecht; *Grieks en hij deed daartoe, en zond*. Hebreeuws. Gelijk ook in Luk. 20:12. maar ook dien geslagen en smadelijk behandeld hebbende, zonden zij *hem* ledig heen.
 12. En wederom zond hij nog een derden; maar zij verwondden ook dezen, en wierpen *hem* uit.
 13. En de heer des wijngaards zeide: Wat zal ik doen? Dit zijn woorden, uitdrukkende niet enige twijfeling, maar naar menselijke wijze van spreken, een grote genegenheid om hen terecht te brengen, gelijk Hos. 6:4. Ik zal mijn geliefden zoon zenden; mogelijk dezen ziende, zullen zij *hem* ontzien.
 14. Maar als de landlieden hem zagen, overleiden zij onder elkander, en zeiden: Deze is de erfgenaam; komt, laat ons hem doden, opdat de erfenis onze worde.
 15. En als zij hem buiten den wijngaard uitgeworpen hadden, doodden zij *hem*. Wat zal dan de heer des wijngaards hun doen?
 16. Hij zal komen en deze landlieden verderven, en zal den wijngaard aan anderen geven. Namelijk den heidenen; Matth. 21:43. En als zij *dat* hoorden, zeiden zij: Dat zij verre! Namelijk dat wij den Zoon zouden doden, en dat ons zulks zou overkomen, als gij hier zegt.
 17. Maar Hij zag hen aan, en zeide: Wat is dan dit, hetwelk geschreven staat: De steen, Zie de aantekeningen Matth. 21:42. dien de bouwlieden verworpen hebben, deze is tot een hoofd des hoeks geworden?
 18. Een iegelijk, die op dien steen valt, Dat is, die zich aan Hem stoten en Hem ongehoorzaam zijn; 1 Petr. 2:7,8. zal verpletterd worden, en op wien hij valt, Namelijk door de zwaarte zijns oordeels en zijner straf; Ps. 2:9. dien zal hij vermorzelen.
 19. En de overpriesteren en de Schriftgeleerden zochten te dierzelfer ure de handen aan Hem te slaan; maar zij vreesden het volk; want zij verstonden, dat Hij deze gelijkenis tegen hen gesproken had.
 20. En zij namen *Hem* waar, en zonden verspieders uit, Of, *laagleggers*. die zichzelf veinsden rechtvaardig te zijn; Dat is, als die oprecht met Hem wilden handelen, en niet gaarne iets zouden doen of lijden, dat onrecht ware, of tegen Gods bevel. opdat zij Hem in *Zijn* rede vangen mochten, Dat is, behalen, of achterhalen, of zijne rede berispen. om

- Hem aan de heerschappij en de macht des stadhouders over te leveren.
21. En zij vraagden Hem, zeggende: Meester, wij weten, dat Gij recht spreekt en leert, en den persoon niet aanneemt, Grieks *aangezicht*. Zie der verklaring Matth. 22:16. maar den weg Gods leert in der waarheid.
22. Is het ons geoorloofd Namelijk die wij Joden en Gods volk zijn, aan eenheidens keizer. Van deze schatting, zie Matth. 17:24. den keizer schatting te geven, of niet?
23. En Hij, hun arglistigheid bemerkende, zeide tot hen: Wat verzoekt gij Mij?
24. Toont Mij een penning; Grieks *denarius*; waarvan zie Matth. 22:19. wiens beeld en opschrift heeft hij? En zij, antwoordende, zeiden: Des keizers.
25. En Hij zeide tot hen: Geeft dan den keizer, dat des keizers is, en Gode, dat Gods *is*.
26. En zij konden Hem in *Zijn* woord niet vatten voor het volk; Of, *behalen*, *achterhalen*. Of, *zijn woord berispen*. en zich verwonderende over Zijn antwoord, zwegen zij stil.
27. En tot Hem kwamen sommigen der Sadduceen, Van de leer der Sadduceën, zie breder Hand. 23:8. welke tegensprekende *zeggen*, Grieks *tegenspreken*; namelijk de rechte leer van deze zaak. dat er geen opstanding is, en vraagden Hem.
28. Zeggende: Meester! Mozes heeft ons geschreven: Dat is, in zijne schriften bevolen, Deut. 25:5. Zo iemands broeder sterft, die een vrouw heeft, en hij sterft zonder kinderen, dat zijn broeder de vrouw nemen zal, en zijn broeder zaad verwekken. Dat is, een zoon bij haar gewinnen, die des eersten broeders naam zou dragen en zijn erfgenaam zijn.
29. Er waren nu zeven broeders; en de eerste nam een vrouw, en hij stierf zonder kinderen.
30. En de tweede nam die vrouw, en ook deze stierf zonder kinderen.
31. En de derde nam dezelve *vrouw*; en desgelijks ook de zeven, Dat is, de andere vier tot zeven toe. en hebben geen kinderen nagelaten, en zijn gestorven.
32. En ten laatste na allen stierf ook de vrouw.
33. In de opstanding dan, wiens vrouw van dezen zal zij zijn? Want die zeven hebben dezelve tot een vrouw gehad.
34. En Jezus, antwoordende, zeide tot hen: De kinderen dezer eeuw trouwen, Door dezen worden verstaan, niet de wereldse mensen, gelijk Luk. 16:8, maar degenen, die in deze wereld leven; want het huwelijk is eerlijk onder allen, Hebr. 13:4. en worden ten huwelijk uitgegeven;
35. Maar die waardig zullen geacht zijn Namelijk van God uit genade, 2 Thess. 1:5,11, alzo wordt dit woord ook genomen in Luk. 21:36. die eeuw te verwerven Dat is, het eeuwige leven en de opstanding ter heerlijkheid in de toekomstige eeuw. Want de goddelozen zullen ook opstaan, maar ter verdoemenis, Joh. 5:29. en de opstanding uit de doden, zullen noch trouwen, noch ten huwelijk uitgegeven worden;
36. Want zij kunnen niet meer sterven, want zij zijn den engelen gelijk; en zij zijn kinderen Gods, Namelijk geopenbaard in heerlijkheid, dewijl zij der zalige opstanding deelachtig zijn. Zie 1 Joh. 3:2. dewijl zij kinderen der opstanding zijn.
37. En dat de doden opgewekt zullen worden, heeft ook Mozes *Christus* bewijst de opstanding der doden uit de schriften van Mozes, omdat de Sadduceën dezelve daartegen hadden voorgebracht.

aangewezen bij het doornenbos, Of, *te kennen gegeven, getoond*; namelijk in de beschrijving van de verschijning des Heeren in het doornenbos. als hij den Heere noemt den God Abrahams, Van de kracht van deze besluitrede zie Matth. 22:32. en den God Izaks, en den God Jakobs.

38. *God* nu is niet een God der doden, maar der levenden; want zij leven Hem allen. Namelijk niet alleen naar de ziel, die onsterfelijk is, maar ook naar het lichaam, omdat hetzelfde weder opgewekt zal worden, en bij God alle toekomstige dingen reeds als tegenwoordig zijn; Rom. 4:17.

39. En sommigen der Schriftgeleerden, antwoordende, zeiden: Meester! Gij hebt wel gezegd.

40. En zij durfden Hem niet meer iets vragen. Namelijk de schriftgeleerden. Zie Mark. 12:34.

41. En Hij zeide tot hen: Hoe zeggen zij, dat de Christus Davids Zoon is?

42. En David zelf zegt in het boek der psalmen: De Heere heeft gezegd tot mijn Heere: Zit aan Mijn rechter *hand*,

43. Totdat Ik Uw vijanden zal gezet hebben tot een voetbank Uwer voeten.

44. David dan noemt Hem *zijn* Heere; en hoe is Hij zijn Zoon? Dat is, indien Hij alleen een zoon Davids, dat is een bloot mens uit David is, hoe noemt hem dan David, die een souverain koning was, en geen heer boven zich erkende dan God alleen, zijnen Heere. Waarop zij niet konden antwoorden, omdat zij den *Messias* niet hielden waarachtig God te zijn.

45. En daar al het volk *het* hoorde, zeide Hij tot Zijn discipelen:

46. Wacht u van de Schriftgeleerden, die daar willen wandelen in lange klederen, Grieks *Stolais*. Zie Mark. 12:38. en beminnen de groetingen op de

markten, en de voorgestoelten in de synagogen, en de vooraanzittingen in de maaltijden; Grieks *avondmalen*.

47. Die der weduwen huizen opeten, Dat is, de middelen, waardoor zij hare huisgezinnen zouden onderhouden. en onder een schijn lange gebeden doen; dezen zullen zwaarder Grieks *overvloediger*. oordeel ontvangen. Dat is, straf in het oordeel.

Lukas 21

1. En opziende, zag Hij de rijken hun gaven in de schatkist werpen. Zie van deze schatkist 2 Kon. 12:9; Matth. 27:6.

2. En Hij zag ook een zekere arme weduwe twee kleine *penningen* daarin werpen. Of, *kleintjes*; zie van de waarde derzelve Mark. 12:42.

3. En Hij zeide: Waarlijk, Ik zeg u, dat deze arme weduwe meer dan allen heeft *in* geworpen.

4. Want die allen hebben van hun overvloed geworpen Of, *overschot*. tot de gaven Gods; Dat is, tot andere gaven, die Gode gegeven of toegeëigend en in de schatkist bewaard werden. maar deze heeft van haar gebrek, Dat is, van hetgeen zij zelve gebrek of van node had om te leven. al den leeftocht, Grieks *leven*. Zie Mark. 12:44. dien zij had, *daarin* geworpen.

5. En als sommigen zeiden van den tempel, dat hij met schonen stenen en begiftigingen versierd was, Dit waren eigenlijk zulke giften, die in den tempel Gode geheiligd en tot sieraad opgehangen waren. Zie dergelijke 2 Kon. 11:10. zeide Hij:

6. *Wat* deze dingen *aangaat*, die gij aanschouwt, er zullen dagen komen, in welke niet *een* steen op *den anderen* steen zal gelaten worden, die niet zal worden afgebroken.

7. En zij vraagden Hem, zeggende: Meester, wanneer zullen dan deze

- dingen zijn, en welk is het teken, wanneer deze dingen zullen geschieden?
8. En Hij zeide: Ziet, dat gij niet verleid wordt; want velen zullen er komen onder Mijn Naam, Grieks *in mijnen naam*; dat is, mijnen naam zichzelf valselijk toeschrijvende. zeggende: Ik ben *de Christus*; en de tijd is nabij gekomen, gaat dan hen niet na.
 9. En wanneer gij zult horen van oorlogen en beroerten, Het Griekse woord betekent zulke beroerten of verwarringen, waardoor gans niets in zijn stand of plaats gelaten wordt. zo wordt niet verschrikt; want deze dingen moeten eerst geschieden; Namelijk eer de stad en tempel van Jeruzalem zullen verwoest worden. maar *nog* is terstond het einde niet.
 10. Toen zeide Hij tot hen: Het *ene* volk zal tegen het *andere* volk opstaan, en het *ene* koninkrijk tegen het *andere* koninkrijk.
 11. En er zullen grote aardbevingen wezen in verscheidene plaatsen, en hongersnoden, en pestilentien; er zullen ook schrikkelijke dingen, Zie hiervan den Joodsen historieschrijver *Josefus, van de Joodse oorlogen, lib. 7. cap. 12.* en grote tekenen van den hemel geschieden. Grieks *zijn*.
 12. Maar voor dit alles, zullen zij hun handen aan ulieden slaan, en *u* vervolgen, *u* overleverende in de synagogen en gevangnissen; In welke de gelovigen ook gegeseld werden, gelijk te zien is Hand. 5:40, en Hand. 22:19, en Hand. 26:11. en gij zult getrokken worden voor koningen en stadhouders, om Mijns Naams wil.
 13. En *dit* zal u overkomen Grieks *afkomen, afdalen*; dat is, gedijen, strekken. tot een getuigenis. Namelijk zo van hunne wreedheid en hardnekkigheid, als van uwe standvastigheid in het belijden van mijnen naam en der waarheid mijner voorzeggingen.
 14. Neemt dan in uw harten voor, Grieks *stelt, of zet dan in uwe harten*. van tevoren niet te overdenken, *hoe* gij u verantwoordt zult;
 15. Want Ik zal u mond en wijsheid geven, Dat is, bekwaamheid en vrijmoedigheid in het spreken door mijnen Geest. Zie Mark. 13:11. welke niet zullen kunnen tegenspreken, noch wederstaan allen, die zich tegen u zetten.
 16. En gij zult overgeleverd worden *Of, verraden worden*. ook van ouders, en broeders, en magen, en vrienden; en zij zullen er *sommigen* uit u doden.
 17. En gij zult van allen gehaat worden Namelijk wereldse mensen. Zie Joh. 15:18. om Mijns Naams wil.
 18. Doch niet een haar uit uw hoofd zal verloren gaan. Dat is, niemand zal u in het minste beschadigen kunnen zonder den wil uws hemelsen Vaders. Gelijke manier van spreken zie 1 Sam. 14:45; 1 Kon. 1:52.
 19. Bezit uw zielen in uw lijdzaamheid.
 20. Maar wanneer gij zien zult, dat Jeruzalem van heirlegers omsingeld wordt, zo weet alsdan, dat haar verwoesting nabij gekomen is.
 21. Alsdan die in Judea zijn, dat zij vlieden naar de bergen; en die in het midden van dezelve zijn, dat zij daaruit trekken; en die op de velden zijn, dat zij in dezelve niet komen. Namelijk in de stad Jeruzalem.
 22. Want deze zijn dagen der wraak, Namelijk Gods, over de hardnekkigheid des Joodsen volks. opdat alles vervuld worde, dat geschreven is.
 23. Doch wee den bevruchten Dit woord gebruikt *Christus* niet dreigende, gelijk Hij doet tegen de Farizeën, Luk. 11:42, enz., maar hen beklagende vanwege de zwarigheden, die alsdan zouden overkomen. en den zogenden *vrouwen* in die

- dagen, want er zal grote nood zijn in het land, *Grieks op de aarde.* en toorn over dit volk.
24. En zij zullen vallen door de scherpte des zwaards, *Grieks den mond.* en gevankelijk weggevoerd worden onder alle volken; en Jeruzalem zal van de heidenen vertreden worden, totdat de tijden der heidenen Namelijk bestemd tot de roeping der heidenen, Rom. 11:25, na welker vervulling die dingen geschieden zullen, die hierna volgen, of bestemd tot straf en wraak over de heidenen, wanneer de maat hunner zonden zal vervuld zijn. vervuld zullen zijn.
25. En er zullen tekenen zijn in de zon, en maan, en sterren, en op de aarde benauwdheid der volken met twijfelmoedigheid, als de zee en watergolven groot geluid zullen geven; *Grieks weerklank.*
26. En den mensen het hart zal bezwijken Of, de mensen den geest zullen geven, of mismoedig zullen worden. van vrees en verwachting der dingen, die het aardrijk zullen overkomen; *Grieks de bewoonde;* namelijk aarde. want de krachten der hemelen zullen bewogen worden. Namelijk op en neder, gelijk de baren van de zee. Zie Matth. 24:29.
27. En alsdan zullen zij den Zoon des mensen zien komen in een wolk, met grote kracht *Grieks vele.* en heerlijkheid. Namelijk in zijn hemelse majesteit, en vergezeld van de heilige engelen, Matth. 25:31.
28. Als nu deze dingen beginnen te geschieden, zo ziet omhoog, Of, *richt u op;* namelijk van vreugde en verlangen, Matth. 24:33. en heft uw hoofden opwaarts, omdat uw verlossing nabij is. Namelijk uw volkomen verlossing van alle kwaad, Rom. 8:23.
29. En Hij zeide tot hen een gelijkenis: Ziet den vijgeboom, en al de bomen.
30. Wanneer zij nu uitspruiten, en gij *dat* ziet, zo weet gij uit uzelf, dat de zomer nu nabij is.
31. Alzo ook gij, wanneer gij deze dingen zult zien geschieden, zo weet, dat het Koninkrijk Gods nabij is. Namelijk der heerlijkheid. Zie 1 Cor. 15:24; 2 Tim. 4:18.
32. Voorwaar Ik zeg u, dat dit geslacht geenszins zal voorbijgaan, Namelijk van het Joodse volk. totdat alles zal geschied zijn.
33. De hemel en de aarde zullen voorbijgaan, Zie hiervan 2 Petr. 3:10. maar Mijn woorden zullen geenszins voorbijgaan.
34. En wacht uzelf, dat uw harten niet te eniger tijd bezwaard worden met brasserij en dronkenschap, en zorgvuldigheden dezes levens, Namelijk al te grote of onmatige, die de mensen verhindert op de toekomst van *Christus* te wachten. en dat u die dag niet onvoorziens *over* kome.
35. Want gelijk een strik zal hij komen over al degenen, die op den gansen aardbodem gezeten zijn. *Grieks op het aangezicht der ganse aarde.*
36. Waakt dan te aller tijd, biddende, dat gij moogt waardig geacht worden te ontvlieden al deze dingen, Dat is, al deze straffen en ellenden. die geschieden zullen, en te staan voor den Zoon des mensen. Dat is, bestaan, en met vrijmoedigheid voor Hem verschijnen.
37. Des daags nu was Hij lerende in de tempel; maar des nachts ging Hij uit, en vernachtte op den berg, genaamd den Olijf *berg.*
38. En al het volk kwam des morgens vroeg tot Hem in den tempel, om Hem te horen.

1. En het feest der ongehevelde *broden*, Van dit feest zie Exod. 12:14, enz., en Exod. 23:14, enz. genaamd pascha, was nabij. Namelijk na twee dagen, Matth. 26:2.
2. En de overpriesters en de Schriftgeleerden zochten, hoe zij Hem ombrengen zouden; want zij vreesden het volk.
3. En de satan voer in Judas, Niet lichamenlijk, maar door zijn sterker ingeven en aansporen. Zie Joh. 13:2,27. die toegenamd was Iskariot, zijnde uit het getal der twaalven.
4. En hij ging heen en sprak met de overpriesters en de hoofdmannen, Dat is, de overste des krijgsvolks, dat den tempel van buiten bewaarde. Zie Luk. 22:52; Hand. 4:1, en Hand. 5:24,26. hoe hij Hem hun zou overleveren.
5. En zij waren verblijd, en zijn het eens geworden, dat zij hem geld geven zouden. Namelijk dertig zilverlingen, Matth. 26:15. Versta, als hij Hem hun zou overgeleverd hebben.
6. En hij beloofde het, en zocht gelegenheid, Of, *bekwamen tijd*. om Hem hun over te leveren, zonder oproer. Of, *zonder schare*; dat is in het afwezen van de schare, die Hem gemeenlijk volgde.
7. En de dag der ongehevelde *broden* kwam, op denwelken het pascha moest geslacht worden. Namelijk naar de wet, op den veertienden dag van de eerste maand, Exod. 12:6,18, welken dag *Christus* onderhouden heeft, maar de Joden hebben het uitgesteld tot op den volgenden dag, om de reden aangetekend Matth. 26:20.
8. En Hij zond Petrus en Johannes uit, zeggende: Gaat heen, en bereidt ons het pascha, opdat wij het eten mogen.
9. En zij zeiden tot Hem: Waar wilt Gij, dat wij het bereiden?

10. En Hij zeide tot hen: Ziet, als gij in de stad zult gekomen zijn, Namelijk Jeruzalem, waar het pascha alleen moest geslacht en gegeten worden. Zie Deut. 16:5,6,7. zo zal u een mens ontmoeten, dragende een kruik waters; Of, *een aarden vat*. volgt hem in het huis, daar hij ingaat.
11. En gij zult zeggen tot den huisvader van dat huis: Grieks *heer des huizes*. De Meester zegt u: Dat is, laat u zeggen. Waar is de eetzaal, Grieks *uitspanning*. daar Ik het pascha met Mijn discipelen eten zal?
12. En hij zal u een grote toegeruste opperzaal wijzen, Of, *gespreid*; dat is, met tafels toebereid, en met beddekens, waarop zij eertijds plachten liggende te eten. bereidt het aldaar.
13. En zij, heengaande, vonden het, gelijk Hij hun gezegd had, en bereidden het pascha.
14. En als de ure gekomen was, Namelijk op welken het paaslam gegeten moest worden, op den veertienden dag der eerste maand, na zonsondergang. Zie Exod. 12:6; Deut. 16:6. zat Hij aan, en de twaalf apostelen met Hem.
15. En Hij zeide tot hen: Ik heb grotelijks begeerd, Grieks *met begeerte begeerd*. Een Hebreeuwse manier van spreken. dit pascha met u te eten, eer dat Ik lijde;
16. Want Ik zeg u, dat Ik niet meer daarvan eten zal, totdat het vervuld zal zijn Namelijk hetgeen door het pascha was afgebeeld, na welken tijd wij met *Christus* het geestelijke pascha houden; 1 Cor. 5:7. in het Koninkrijk Gods.
17. En als Hij een drinkbeker genomen had, Deze eerste drinkbeker schijnt van *Christus* gegeven te zijn tot een besluit van het pascha, naar der Joden gewoonte, waarop de instelling des Avondmaals terstond is gevolgd, in welke na het uitdelen des broods ook de beker uitgedeeld is. Zie Luk. 22:19,20, en 1 Cor.

- 11:25. en gedankt had, zeide Hij: Neemt dezen, en deelt *hem* onder ulieden.
18. Want Ik zeg u, dat Ik niet drinken zal van de vrucht des wijnstoks, totdat het Koninkrijk Gods zal gekomen zijn.
19. En Hij nam brood, en als Hij gedankt had, brak Hij het, en gaf het hun, zeggende: Dat is Mijn lichaam, De verklaring hiervan zie Matth. 26:26. hetwelk voor u gegeven wordt; Of, *overgegeven*; namelijk in den dood. doet dat tot Mijn gedachtenis.
20. Desgelijks ook den drinkbeker na het avondmaal, Of, *avondeten*. zeggende: Deze drinkbeker Dat is, deze wijn in den drinkbeker. *is* het nieuwe Alzo voegt Paulus dit woordje *is* daarbij; 1 Cor. 11:25. testament in Mijn bloed, Dat is, een teken en zegel des Nieuwen Testaments of Verbonds, hetwelk bevestigd is door het bloedvergieten van *Jezus Christus*; Hebr. 9:15,16,17. hetwelk voor u vergoten wordt. Dat is zal worden; namelijk aan het kruis.
21. Doch ziet, de hand desgenen, die Mij verraadt, is met Mij aan de tafel.
22. En de Zoon des mensen gaat wel heen, gelijk besloten is; Grieks *bepaald*; namelijk door den raad en de voorzienigheid Gods; Hand. 2:23, en Hand. 4:28. doch wee dien mens, door welchen Hij verraden wordt! Of *overgeleverd*.
23. En zij begonnen onder elkander te vragen, wie van hen het toch mocht zijn, die dat doen zou.
24. En er werd ook twisting onder hen, Of *strijd*; welke schijnt ontstaan te zijn overmits *Christus*, Luk. 22:18, had gesproken van het oprichten Zijns koninkrijks. wie van hen scheen de meeste te zijn.
25. En Hij zeide tot hen: De koningen der volken Of *der heidenen*. heersen over hen; Dat is, hebben en gebruiken wereldse macht, welke hier den kerkdienaars verboden wordt; 1 Petr. 5:3. en die macht over hen hebben, worden weldadige *heren* genaamd. Of, gelijk men nu spreekt, *genadige heren*; dat is, hun worden grote titels toegeschreven.
26. Doch gij niet alzo; maar de meeste onder u, Dat is, die onder u meest wil geacht zijn. Zie Matth. 20:26. die zij gelijk de minste, Grieks *de jonger*; dat is de jongste, of laatste, of minst geachte. Want de jonge lieden hebben, vanwege hunne jonkheid, gemeenlijk minder aanzien dan de ouden. en die voorganger is, Dat is heer, of meester. als een die dient.
27. Want wie is meerder, die aanzit, Namelijk ter tafel. of die dient? Is het niet die aanzit? Maar Ik ben in het midden van u, als een die dient.
28. En gij zijt degenen, die met Mij steeds gebleven zijt in Mijn verzoeken.
29. En Ik verordineer u het Koninkrijk, Dat is, bestel, bezet, of bespreek gelijk als bij testament; Hebr. 9:17. gelijkerwijs Mijn Vader *dat* Mij verordineerd heeft;
30. Opdat gij eet en drinkt Dat is, gemeenschap hebt aan mijne vreugde en heerlijkheid, gelijk gij hier hebt aan mijn lijden en verachting; Rom. 8:17; 2 Tim. 2:11,12. aan Mijn tafel in Mijn Koninkrijk, en zit op tronen, oordelende Zie hiervan Matth. 19:28. de twaalf geslachten Israels.
31. En de Heere zeide: Simon, Simon, ziet, de satan heeft ulieden zeer begeerd Of, *geëist*, of *zeer gezocht*. om te ziften als de tarwe; Dat is, herwaarts en derwaarts werpen of schudden, gelijk het koren als het gewand of gezift wordt, zonder u enige rust te laten met de ene verzoeking op de andere; 1 Petr. 5:8.
32. Maar Ik heb voor u gebeden, dat uw geloof niet ophoude; Of, *aflate*; dat is, ten enenmale verga, of uitgeblust worde, door de verzoeking des Satans, die u zal bejegenen. Alzo bidt Hij ook voor alle gelovigen; Joh. 17:20; Rom. 8:34. en gij, als

- gij eens zult bekeerd zijn, zo versterk uw broeders.
33. En hij zeide tot Hem: Heere, ik ben bereid, met U ook in de gevangenis en in den dood te gaan.
34. Maar Hij zeide: Ik zeg u, Petrus, de haan zal heden niet kraaien, *Zie hiervan Mark. 14:30.* eer gij driemaal zult verloochend hebben, dat gij Mij kent.
35. En Hij zeide tot hen: Als Ik u uitzond, zonder buidel, en male, en schoenen, heeft u ook iets ontbroken? En zij zeiden: Niets.
36. Hij zeide dan tot hen: Maar nu, *Dat is, van nu af en hierna, als ik u andermaal zal uitzenden, zullen u zulke zwarigheden bejegenen, dat gij u moet bereiden om veel gebrek te lijden, en vele gevaren uit te staan, in het bedienen van uw ambt.* wie een buidel heeft, die neme hem, desgelijks ook een male; en die geen heeft, *Namelijk zwaard. Of, die geen buidel, of male heeft, die verkope,* enz. Met welke gelijkenis *Christus* de apostelen vermaant, gelijk in een geweldigen overval en nood van vijanden een iegelijk bezig is om zich met zwaarden en andere wapens te voorzien, om den vijand tegen te staan; dat zij ook alzo in deze zware aanstaande tijden van vervolging zich moeten voorzien met geestelijke wapenen, om daardoor sterken wederstand te doen. *Zie 2 Cor. 10:4; Ef. 6:12; 1 Tim. 1:18.* Hetwelk de apostelen toen niet verstonden dan van de uiterlijke wapenen, gelijk blijkt uit *Luk. 22:37.* die verkope zijn kleed, en kope een zwaard.
37. Want Ik zeg u, dat nog dit, hetwelk geschreven is, in Mij moet volbracht worden, namelijk: En Hij is met de misdadigen gerekend. *Grieks de ongerechten.* Want ook die dingen, die van Mij *geschreven zijn,* hebben een einde. *Dat is, gaan naar het einde om haast vervuld te worden.*
38. En zij zeiden: Heere! zie hier twee zwaarden. En Hij zeide tot hen: Het is genoeg. *Namelijk hiervan gezegd; de zaak zelve zal het haast tonen van welke zwaarden Ik spreek; Joh. 18:36.*
39. En uitgaande, vertrok Hij, gelijk Hij gewoon was, *Grieks naar gewoonheid.* naar den Olijfberg; en Hem volgden ook Zijn discipelen.
40. En als Hij aan die plaats gekomen was, zeide Hij tot hen: Bidt, dat gij niet in verzoeking komt.
41. En Hij scheidde Zich van hen af, *Grieks Hij werd van hen afgerukt.* omtrent een steenworp; en knielde neder en bad,
42. Zeggende: Vader, of Gij wildet dezen drinkbeker van Mij wegnemen, *Anders, zo Gij wilt, neem dezen drinkbeker van mij weg.* Van dit gebed van *Christus* zie *Matth. 26:39.* doch niet Mijn wil, maar de Uwe geschiede.
43. En van Hem werd gezien een engel uit den hemel, die Hem versterkte.
44. En in zwaren strijd zijnde, *Of, groten angst, benauwdheid;* en wordt eigenlijk gezegd van de bangheid, die iemand heeft eer de strijd aangaat, welke hier in *Christus* geweest is, niet zozeer vanwege den aanstaanden lichamelijken dood, maar vanwege den last des toorns Gods tegen de zonden der mensen, die Hij droeg, *Gal. 3:13; Hebr. 5:7,8,9.* bad Hij te ernstiger. En zijn zweet werd gelijk grote druppelen bloeds, *Het Griekse woord betekent eigenlijk druppelen van geronnen bloed; maar wordt ook genomen voor grote dikke druppelen.* die op de aarde aflieden.
45. En als Hij van het gebed opgestaan was, kwam Hij tot Zijn discipelen, en vond hen slapende van droefheid.
46. En Hij zeide tot hen: Wat slaapt gij? Staat op en bidt, opdat gij niet in verzoeking komt.
47. En als Hij nog sprak, ziet daar een schare; en een van de twaalven, die

- genaamd was Judas, ging hun voor, en kwam bij Jezus, om Hem te kussen. Namelijk volgens het teken, dat Hij hun tevoren gegeven had, Matth. 26:48.
48. En Jezus zeide tot hem: Judas, verraadt gij den Zoon des mensen met een kus?
49. En die bij Hem waren, ziende, wat er geschieden zou, zeiden tot Hem: Heere, zullen wij met het zwaard slaan?
50. En een uit hen sloeg Namelijk Petrus. den dienstknecht des hogepriesters, Genaamd Malchus, Joh. 18:10. en hieuw *hem* zijn rechteroor af.
51. En Jezus, antwoordende, zeide: Laat hen tot hiertoe *geworden*; en raakte zijn oor aan, en heelde hem.
52. En Jezus zeide tot de overpriesters, Namelijk tot enigen uit dezelve, van de anderen gezonden om dit werk te beleiden, Matth. 26:47. en de hoofdmannen des tempels, en ouderlingen, die tegen Hem gekomen waren: Zijt gij uitgegaan met zwaarden en stokken *Grieks houten*. als tegen een moordenaar? Of, *straatschender*.
53. Als Ik dagelijks met u was in den tempel, zo hebt gij de handen tegen Mij niet uitgestoken; maar dit is uw ure, en de macht der duisternis. Dat is de macht, die den duivel, die een vorst der duisternis genaamd wordt, Ef. 6:12, en zijnen werktuigen van God over mij gegeven is, Col. 1:13.
54. En zij grepen Hem en leidden *Hem weg*, en brachten Hem in het huis des hogepriesters. Namelijk eerst tot Annas, en daarna tot Kajafas, Joh. 18:13,24. En Petrus volgde van verre.
55. En als zij vuur ontstoken hadden in het midden van de zaal, en zij te zamen nederzaten, zat Petrus in het midden van hen.
56. En een zekere dienstmaagd, ziende hem bij het vuur zitten, *Grieks licht*; dat is vuur. Zie Luk. 22:55, en Mark. 14:54. en haar ogen op hem houdende, zeide: Ook deze was met Hem.
57. Maar hij verloochende Hem, zeggende: Vrouw, ik ken Hem niet.
58. En kort daarna een ander, hem ziende, zeide: Ook gij zijt van die. Namelijk discipelen van *Jezus*. Maar Petrus zeide: Mens, ik ben niet.
59. En als het omtrent een uur geleden was, bevestigde *dat* een ander, zeggende: In der waarheid, ook deze was met Hem; want hij is ook een Galileer. Alzo het blijkt uit zijne spraak, Matth. 26:73.
60. Maar Petrus zeide: Mens, ik weet niet, wat gij zegt. En terstond, als hij nog sprak, kraaide de haan. Namelijk voor de tweede reis, tegen den dageraad. Zie Mark. 14:72.
61. En de Heere, Zich omkerende, zag Petrus aan; en Petrus werd indachtig het woord des Heeren, hoe Hij hem gezegd had: Eer de haan zal gekraaid hebben, Dat is, zal zijn kraaien geëindigd hebben. zult gij Mij driemaal verloochenen.
62. En Petrus, naar buiten gaande, weende bitterlijk.
63. En de mannen, die Jezus hielden, bespotten Hem, en sloegen *Hem*.
64. En als zij Hem overdekt hadden, sloegen zij Hem op het aangezicht, en vraagden Hem, zeggende: Profeteer, wie het is, die U geslagen heeft?
65. En vele andere dingen zeiden zij tegen Hem, Dat is, lasterlijk van Hem en tot Hem sprekende. lasterende.
66. En als het dag geworden was, vergaderden Namelijk voor de tweede reis, om Hem nader te ondervragen en aan Pilatus over te leveren. Van de eerste

vergadering zie Matth. 26:57. de ouderlingen des volks, Grieks *het ouderlingschap*. en de overpriesters en Schriftgeleerden, en brachten Hem in hun raad, Grieks *Synedrion*, waarvan zie Matth. 5:22.

67. Zeggende: Zijt Gij de Christus, Of, *zo gij de Christus zijt, zeg het ons*. zeg het ons. En Hij zeide tot hen: Indien Ik het u zeg, gij zult het niet geloven;
68. En indien Ik ook vraag, gij zult Mij niet antwoorden, of loslaten;
69. Van nu aan Namelijk nadat Hij, gedood zijnde, wederom zal opstaan van de doden en ten hemel varen. zal de Zoon des mensen gezeten zijn aan de rechter *hand* der kracht Gods.
70. En zij zeiden allen: Zijt Gij dan de Zoon Gods? En Hij zeide tot hen: Gij zegt, dat Ik het ben. Of, *gijlieden zegt het, want Ik ben het*. Zie van deze manier van spreken Matth. 26:25.
71. En zij zeiden: Wat hebben wij nog getuigenis van node? Want wij zelve hebben het uit Zijn mond gehoord.

Lukas 23

1. En de gehele menigte van hen stond op, Dat is, de ganse Raad, Luk. 22:66. en leidde Hem tot Pilatus. Namelijk den stadhouder der Romeinen, van wien zie Matth. 27:2.
2. En zij begonnen Hem te beschuldigen, zeggende: Wij hebben bevonden, dat Deze het volk verkeert, Namelijk der Joden. en verbiedt den keizer schattingen te geven, zeggende, dat Hij Zelf Christus, de Koning is. Namelijk der Joden.
3. En Pilatus vraagde Hem, zeggende: Zijt Gij de Koning der Joden? En Hij antwoordde hem en zeide: Gij zegt het. Dat is, ja Ik ben het. Zie Matth. 26:25; Joh. 18:37.

4. En Pilatus zeide tot de overpriesters en de scharen: Ik vind geen schuld in dezen Mens. Grieks oorzaak; namelijk die Hem den dood schuldig maken.
5. En zij hielden te sterker aan, Of, *stijfden zich daartegen*. zeggende: Hij beroert het volk, lerende door geheel Judea, begonnen hebbende van Galilea tot hier toe.
6. Als nu Pilatus van Galilea hoorde, vraagde hij, of die Mens een Galileer was?
7. En verstaande, dat Hij uit het gebied van Herodes was, Deze was toegenaamd Antipas, een zoon van Herodes den Grote, een viervorst over Galilea, die Johannes de Doper had doen onthalzen. Zie van hem Luk. 3:1,19. zond hij Hem heen tot Herodes, die ook zelf in die dagen binnen Jeruzalem was. Namelijk om het feest van pascha met zijn volk te houden.
8. En als Herodes Jezus zag, werd hij zeer verblijd; want hij was van over lang begerig geweest Hem te zien, omdat hij veel van Hem hoorde; en hoopte enig teken te zien, Dit is, wonder, uit enkele nieuwsgierigheid, welke *Christus* niet heeft willen voeden. dat van Hem gedaan zou worden.
9. En hij vraagde Hem met vele woorden; doch Hij antwoordde hem niets.
10. En de overpriesters en de Schriftgeleerden stonden, Namelijk die Pilatus met *Christus* tot Herodes gezonden had, Luk. 23:15. en beschuldigden Hem heftiglijk.
11. En Herodes met zijn krijgslieden Grieks *heiren*; dat is van zijne trawanten. Hem veracht en bespot hebbende, deed Hem een blinkend kleed aan, Of, *sierlijk*, hoedanige klederen de koningen en prinses plachten te dragen, Gen. 41:42; Esth. 8:15, hetwelk hij doet om te spotten met zijn koninkrijk, gelijk ook doen de soldaten, Matth. 27:28, als zij Hem een

- purperen rok aandoen. en zond Hem weder tot Pilatus.
12. En op denzelfde dag werden Pilatus en Herodes vrienden met elkander; want zij waren te voren in vijandschap tegen den anderen.
13. En als Pilatus de overpriesters, Namelijk nadat Herodes *Christus* weder tot Pilatus gezonden had. en de oversten, en het volk bijeengeroepen had, zeide hij tot hen:
14. Gij hebt dezen Mens tot mij gebracht, als een, die het volk afkerig maakt; en ziet, ik heb *Hem* in uw tegenwoordigheid ondervraagd, Het Griekse woord betekent somtijds rechtelijk ondervragen of onderzoeken. Zie dergelijke Hand. 12:19. en heb in dezen Mens geen schuld gevonden, van hetgeen daar gij Hem mede beschuldigt;
15. Ja, ook Herodes niet; want ik heb ulieden tot hem gezonden, en ziet, er is van Hem niets gedaan, Namelijk *Christus*. Anderen verstaan het van Herodes, namelijk dat hij *Christus* niet heeft aangedaan, waaruit blijken kan dat hij Hem oordeelde des doods waardig te zijn. dat des doods waardig is.
16. Zo zal ik Hem dan kastijden en loslaten. Dat is, geselen, gelijk verklaard wordt Joh. 19:1.
17. En hij moest hun Namelijk door een gewoonte bij de Joden gebruikelijk. Zie Matth. 27:15, en Mark. 15:6,8. op het feest een loslaten. Namelijk van pasen; zie Joh. 18:39.
18. Doch al de menigte riep gelijkelijk, zeggende: Weg met Dezen, Grieks *neem dezen weg*; namelijk van de aarde; dat is, dood Hem, gelijk Hand. 21:36, en Hand. 22:22. en laat ons Barabbas los.
19. Dewelke was om zeker oproer, dat in de stad geschied was, en om een doodslag, in de gevangenis geworpen.
20. Pilatus dan riep *hun* wederom toe, willende Jezus loslaten.
21. Maar zij riepen daartegen, zeggende: Kruis *Hem*, kruis Hem!
22. En hij zeide ten derden male tot hen: Wat heeft Deze dan kwaads gedaan? Ik heb geen schuld des doods in Hem gevonden. Zo zal ik Hem dan kastijden Dat is, geselen, gelijk Luk. 23:16. en loslaten.
23. Maar zij hielden aan met groot geroep, Grieks *met grote stemmen*. eisende, dat Hij zou gekruist worden; en hun en der overpriesteren geroep werd geweldiger. Dat is, hoe langer hoe sterker; nam de overhand.
24. En Pilatus oordeelde, Of, *stond hun toe*. dat hun eis geschieden zou.
25. En hij liet hun los dengene, die om oproer en doodslag in de gevangenis geworpen was, welken zij geeist hadden; maar Jezus gaf hij over tot hun wil. Namelijk om naar hun wil van de soldaten gekruisigd te worden.
26. En als zij Hem wegleidden, namen zij een Simon van Cyrene, komende van den akker, en legden hem het kruis op, Namelijk nadat *Christus* een tijdlang het gedragen had. Zie hiervan de aantekeningen Matth. 27:32, en Joh. 19:17. dat hij het achter Jezus droeg.
27. En een grote menigte van volk en van vrouwen volgde Hem, welke ook Namelijk vrouwen. weenden en Hem beklaagden. Grieks *op hare borst sloegen*; dat is, misbaar maakten.
28. En Jezus, Zich tot haar kerende zeide: Gij dochters van Jeruzalem! Dat is, gij vrouwen, die binnen Jeruzalem woont. weent niet over Mij, Dat is, niet zozeer. maar weent over uzelfen, Namelijk veel meer. en over uw kinderen.
29. Want ziet, er komen dagen, in welke men zeggen zal: Grieks *zij zullen*

- zeggen. Zalig zijn de onvruchtbaren, Namelijk omdat zij zulke zwarigheden aan hare kinderen niet zullen zien. en de buiken, die niet gebaard hebben, en de borsten, die niet gezoogd hebben.*
30. Alsdan zullen zij beginnen te zeggen tot de bergen: Namelijk uit groten schrik en benauwdheid, gelijk Hos. 10:8; Openb. 6:16. Valt op ons; en tot de heuvelen: Bedekt ons.
31. Want indien zij dit doen aan het groene hout, Grieks *vochtig*; dat is, aan mij, die onschuldig en rechtvaardig ben. wat zal aan het dorre geschieden? Dat is, wat zal dan den goddelozen en schuldigen wedervaren. Zie dergelijke 1 Petr. 4:17,18.
32. En er werden ook twee anderen, zijnde kwaaddoeners, geleid, om met Hem gedood te worden.
33. En toen zij kwamen op de plaats genaamd Hoofdschedel *plaats*, kruisigden zij Hem aldaar, en de kwaaddoeners, den een ter rechter *zijde* en den ander ter linker *zijde*.
34. En Jezus zeide: Vader, vergeef het hun; want zij weten niet, Dat is, het merendeel van hen. Want sommigen van hen wisten het wel en zondigden tegen den Heiligen Geest, Matth. 12:32. wat zij doen. Dat zij namelijk den waren *Messias* kruisigen. Zie Hand. 3:17; 1 Cor. 2:8. En verdelende Zijn klederen, wierpen zij het lot.
35. En het volk stond en zag het aan. En ook de oversten met hen beschimpten *Hem*, zeggende: Anderen heeft Hij verlost, dat Hij nu Zichzelf verlosse, zo Hij is de Christus, de Uitverkorene Gods. Dat is, van God verkoren om te wezen de ware *Messias*, 1 Petr. 1:20.
36. En ook de krijgsknechten, tot *Hem* komende, bespotten Hem, en brachten Hem edik; Namelijk voor de tweede reis. Waarvan zie Matth. 27:34,48.
37. En zeiden: Indien gij de Koning der Joden zijt, zo verlos Uzelven.
38. En er was ook een opschrift Namelijk zijner beschuldiging; Mark. 15:26. boven Hem geschreven, Dat is, boven zijn hoofd, op het kruis gehecht; Joh. 19:19. met Griekse, en Romeinse en Hebreeuwse letters: DEZE IS DE KONING DER JODEN.
39. En een der kwaaddoeners, die gehangen waren, lasterde Hem, zeggende: Indien Gij de Christus zijt, verlos Uzelven en ons.
40. Maar de andere, antwoordende, bestrafte hem, zeggende: Vreest gij ook God niet, daar gij in hetzelfde oordeel zijt?
41. En wij toch rechtvaardiglijk; want wij ontvangen *straf*, waardig hetgeen wij gedaan hebben; maar Deze heeft niets onbehoorlijks gedaan.
42. En hij zeide tot Jezus: Heere, gedenk mijner, als Gij in Uw Koninkrijk zult gekomen zijn. Namelijk van uwe heerlijkheid.
43. En Jezus zeide tot hem: Voorwaar, zeg Ik u: Heden zult gij met Mij in het Paradijs zijn. Dat is, in den hemel; 2 Cor. 12:4.
44. En het was omtrent de zesde ure, Zie van het tellen dezer uren Mark. 15:25. en er werd duisternis over de gehele aarde, *Of, over het gehele land.* tot de negende ure toe.
45. En de zon werd verduisterd, Zie hiervan Matth. 27:45. en het voorhangsel des tempels scheurde midden *door*.
46. En Jezus, roepende met grote stemme, zeide: Vader, in Uw handen beveel Ik *Of, zal Ik bevelen*; dat is, in bewaring geven als een pand, dat iemand vertrouwd wordt, om te zijner tijd weder te geven. *Mijn geest.* Dat is, mijn ziel. En als Hij dat gezegd had, gaf Hij den geest.

47. Als nu de hoofdman over honderd zag, wat er geschied was, verheerlijkte hij God, Namelijk openbaar belijdende dat *Christus* onschuldig en de Zoon Gods was, alzo God daarvan zo klare tekenen gegeven had; Matth. 27:51, enz. en zeide: Waarlijk, deze Mens was rechtvaardig.

48. En al de scharen, die samengekomen waren om dit te aanschouwen, ziende de dingen, die geschied waren, keerden wederom, slaande op hun borsten. Namelijk tot een teken van droefheid en verslagenheid.

49. En al Zijn bekenden stonden van verre, ook de vrouwen, die Hem te zamen gevolgd waren van Galilea, en zagen dit aan.

50. En zie, een man, met name Jozef, zijnde een raadsheer, een goed en rechtvaardig man,

51. (Deze had niet mede bewilligd in hun raad en handel) van Arimathea, een stad der Joden, en die ook zelf het Koninkrijk Gods verwachtte; Of, *ontving, nam aan*.

52. Deze ging tot Pilatus, en begeerde het lichaam van Jezus.

53. En als hij hetzelfde afgenomen had, wond hij dat in een fijn lijnwaad, en legde het in een graf, in een rots gehouwen, waarin nog nooit iemand gelegd was.

54. En het was de dag der voorbereiding, *Grieks en de dag was de voorbereiding*; namelijk van den sabbat, en meteen van het pascha der Joden. Zie Mark. 15:42; Joh. 19:14. en de sabbat kwam aan. *Grieks lichtte aan*; dat is, begon aan te breken, met het opgaan van de sterren. Want bij de Joden nam de dag zijn begin van den ondergang der zon, en werd gerekend van den enen avond tot den anderen.

55. En ook de vrouwen, die met Hem gekomen waren uit Galilea, volgden

na en aanschouwden het graf, en hoe Zijn lichaam gelegd werd.

56. En wedergekeerd zijnde, bereidden zij specerijen en zalven; en op den sabbat rustten zij naar het gebod. Namelijk het vierde gebod, Exod. 20:10.

Lukas 24

1. En op den eersten *dag* *Grieks op ene*. der week, *Grieks der sabbaten*. Zie Matth. 28:1; Mark. 16:2. zeer vroeg in den morgenstond, Zie hiervan de aantekeningen Mark. 16:2. gingen zij naar het graf, dragende de specerijen, die zij bereid hadden, en sommigen met haar. Namelijk andere vrouwen, van welke zie nader Luk. 24:10.

2. En zij vonden den steen afgewenteld van het graf.

3. En ingegaan zijnde, vonden zij het lichaam van den Heere Jezus niet.

4. En het geschiedde, als zij daarover twijfelmoedig waren, Of, *zeer bekommerd*. zie, twee mannen stonden bij haar in Dat is, engelen in mans-gedaanten. Zie #Matth. 28:2, die maar van een verhaalt, omdat die het woord voerde. *blinkende klederen*. *Grieks bliksemende*; dat is glinsterende gelijk de bliksem.

5. En als zij zeer bevreesd werden, en het aangezicht naar de aarde neigden, zeiden zij tot haar: Wat zoekt gij den Levende bij de doden?

6. Hij is hier niet, maar Hij is opgestaan. Gedenkt, hoe Hij tot u gesproken heeft, Waarvan zie Matth. 16:21. als Hij nog in Galilea was,

7. Zeggende: De Zoon des mensen moet overgeleverd worden in de handen der zondige mensen, en gekruisigd worden, en ten derden dage wederopstaan.

8. En zij werden indachtig Zijner woorden.

9. En wedergekeerd zijnde van het graf, boodschapten zij al deze dingen aan de elven, en aan al de anderen. Namelijk discipelen, die daar vergaderd waren.
10. En *deze* waren Maria Magdalena, en Johanna, en Maria, *Zie van deze Johanna Luk. 8:3. de moeder van Jakobus, en de andere met haar, die dit tot de apostelen zeiden.*
11. En haar woorden schenen voor hen als ijdel geklap, *Of, razernij, sufferij.* en zij geloofden haar niet.
12. Doch Petrus opstaande, liep tot het graf, *Namelijk met Johannes. Zie Joh. 20:3.* en nederbukkende, zag hij de linnen doeken, liggende alleen, en ging weg, zich verwonderende bij zichzelf van hetgeen geschied was.
13. En zie, twee van hen gingen op denzelfden dag naar een vlek, *Niet van de apostelen, maar van de andere discipelen, gelijk blijkt Luk. 24:18,33.* dat zestig stadien van Jeruzalem was, *Een stadie is honderd en vijf en twintig schreden, zodat acht stadiën maken een Italiaanse mijl, waarvan drie omtrent een uur gaans zijn; zodat zestig stadiën maken omtrent twee en een half uur gaans.* welks naam was Emmaus;
14. En zij spraken samen onder elkander van al deze dingen, die er gebeurd waren.
15. En het geschiedde, terwijl zij samen spraken, en elkander ondervraagden, dat Jezus Zelf bij *hen* kwam, en met hen ging.
16. En hun ogen werden gehouden, *Dat is, wederhouden door Christus' macht.* dat zij Hem niet kenden. *Of, opdat zij Hem niet zouden kennen.*
17. En Hij zeide tot hen: Wat redenen zijn dit, die gij, wandelende, onder elkander verhandelt, en *waarom* ziet gij droevig? *Of, stuur.*
18. En de een, wiens naam was Kleopas, antwoordende, zeide tot Hem: Zijt Gij alleen een vreemdeling te Jeruzalem, *Of, een inwoner.* en weet niet de dingen, die dezer dagen daarin geschied zijn?
19. En Hij zeide tot hen: Welke? En zij zeiden tot Hem: De dingen aangaande Jezus den Nazarener, Welke een Profeet was, *Grieks een man, een profeet.* krachtig in werken en woorden, *Grieks inderdaad, ook in het werk en in het woord.* voor God *Namelijk die door vele wondertekenen zulks van Hem betuigde.* en al het volk. *Namelijk dat zulks met verwondering en prijzen hoorde en zag.*
20. En hoe onze overpriesters en oversten Denzelven overgeleverd hebben tot het oordeel des doods, en Hem gekruisigd hebben.
21. En wij hoopten, dat Hij was Degene, Die Israel *Dat is, het Israëlietische of Joodse volk.* verlossen zou. *Dat is, verlost zou hebben.* Doch ook, benevens dit alles, is het heden de derde dag, van dat deze dingen geschied zijn.
22. Maar ook sommige vrouwen uit ons hebben ons ontsteld, *Dat is, van ons gezelschap.* die vroeg in den morgenstond aan het graf geweest zijn;
23. En Zijn lichaam niet vindende, kwamen zij en zeiden, dat zij ook een gezicht van engelen gezien hadden, die zeggen, dat Hij leeft.
24. En sommigen dergenen, die met ons zijn, gingen heen tot het graf, en bevonden het alzo, gelijk ook de vrouwen gezegd hadden; maar Hem zagen zij niet.
25. En Hij zeide tot hen: O onverstandigen en tragen van hart, om te geloven al hetgeen de profeten gesproken hebben!

26. Moest de Christus niet deze dingen lijden, en *alzo* in Zijn heerlijkheid ingaan? Namelijk na of door Zijn lijden; Hebr. 2:9; 1 Petr. 1:11.
27. En begonnen hebbende van Mozes en van al de profeten, legde Hij hun uit, in al de Schriften, hetgeen van Hem *geschreven* was.
28. En zij kwamen nabij het vlek, daar zij naar toegingen; en Hij hield Zich, Of, *stelde zich zo aan*; hetwelk zonder veinzing geschied is, om hen te beproeven; alzo Hij het gedaan zou hebben, tenware zij Hem met bidden gehouden hadden. alsof Hij verder gaan zou.
29. En zij dwongen Hem, Namelijk met bidden en aanhouden. Zie Gen. 33:11. zeggende: Blijf met ons; want het is bij den avond, en de dag is gedaald. En Hij ging in, om met hen te blijven.
30. En het geschiedde, als Hij met hen aanzat, nam Hij het brood, en zegende het, Namelijk door gebed en dankzegging, 1 Tim. 4:4,5. en als Hij het gebroken had, gaf Hij het hun. Namelijk naar de wijze der Joden in het begin van hunne maaltijden, welke broden zo gebakken waren, dat zij bekwamelijk gebroken konden worden, Hand. 2:46.
31. En hun ogen werden geopend, en zij kenden Hem; en Hij kwam weg uit hun gezicht. Grieks *Hij werd onschijnbaar van hen*; dat is, Hij onttrok zich haastelijk aan hun gezicht.
32. En zij zeiden tot elkander: Was ons hart niet brandende in ons, als Hij tot ons sprak op den weg, en als Hij ons de Schriften opende? Dat is, verklaarde, of uitlegde.
33. En zij, opstaande ter zelfder ure, keerden weder naar Jeruzalem, en vonden de elven samenvergaderd, en die met hen waren;
34. Welke zeiden: Namelijk elven, en die bij hen waren. De Heere is waarlijk opgestaan, en is van Simon gezien.
35. En zij vertelden, hetgeen op den weg *geschied was*, en hoe Hij hun bekend was geworden in het breken des broods.
36. En als zij van deze dingen spraken, stond Jezus Zelf in het midden van hen, en zeide tot hen: Vrede zij ulieden!
37. En zij verschrikt en zeer bevreesd geworden zijnde, meenden, dat zij een geest zagen. Dat is, spooksel. Zie Matth. 14:26. Of, een engel in menselijke gedaante, Hand. 12:9.
38. En Hij zeide tot hen: Wat zijt gij ontroerd, en waarom klimmen *zulke* overleggingen in uw harten?
39. Ziet Mijn handen en Mijn voeten; want Ik ben het Zelf; Of, *dat Ik het zelf ben*. tast Mij aan, en ziet; want een geest heeft geen vlees en benen, gelijk gij ziet, dat Ik heb.
40. En als Hij dit zeide, toonde Hij hun de handen en de voeten.
41. En toen zij het van blijdschap nog niet geloofden, en zich verwonderden, zeide Hij tot hen: Hebt gij hier iets om te eten? Grieks *etelijks, of eetbaars*.
42. En zij gaven Hem een stuk van een gebraden vis, en van honigraten.
43. En Hij nam het, en at het voor hun ogen. Niet dat Hij zulks van node had, dewijl Hij nu onsterfelijk geworden was; maar om hun te verzekeren dat Hij hetzelfde lichaam nog had. Zie Hand. 10:41.
44. En Hij zeide tot hen: Dit zijn de woorden, die Ik tot u sprak, als Ik nog met u was, Dat is, openbaar en gedurig met u verkeerde vóór mijn dood. *namelijk* dat het alles moest vervuld worden, wat van Mij geschreven is in de Wet van Mozes, en de Profeten, en Psalmen.
45. Toen opende Hij hun verstand, Namelijk door de verlichting Zijns Heiligen

Geestes; Hand. 16:14; 1 Cor. 2:13. opdat zij de Schriften verstonden.

46. En zeide tot hen: Alzo is er geschreven, en alzo moest de Christus lijden, en van de doden opstaan ten derden dage.
47. En in Zijn Naam gepredikt worden bekering en vergeving der zonden, onder alle volken, beginnende van Jeruzalem. Dewijl den Joden voornamelijk de *Messias* beloofd was, Rom. 1:16, en het Evangelie uit Zion en Jeruzalem moest uitgaan, Jes. 2:3.
48. En gij zijt getuigen van deze dingen.
49. En ziet, Ik zende de belofte Mijns Vaders op u; Dat is, den Heiligen Geest, dien Ik u beloofd heb van den Vader te zullen zenden; Joh. 14:16, en Joh. 15:26; Hand. 1:4. maar blijft gij in de stad Jeruzalem, totdat gij zult aangedaan zijn met kracht Namelijk met den Heiligen Geest; Hand. 1:8. uit de hoogte. Dat is, uit den hemel; Hebr. 1:3; Hand. 2:2.
50. En Hij leidde hen buiten tot aan Bethanie, Zie hiervan breder Hand. 1:12. en Zijn handen opheffende, zegende Hij hen.
51. En het geschiedde, als Hij hen zegende, dat Hij van hen scheidde, en werd opgenomen in den hemel.
52. En zij aanbaden Hem, en keerden weder naar Jeruzalem met grote blijdschap.
53. En zij waren allen tijd in den tempel, lovende en dankende God. Grieks *zegenende*. Amen.